NEMZETI

NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. III. FÜZET.

Március.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

Lap

I. A 4000-ik rendelet ... 85—91
II. Mire tanítja a gyereket az állat. Gineverné Győry Ilona ... 92—102
III. A feleség. Pfisterer Lajosné ... 103—114
IV. Az egységes nemzeti iskola. Rein után Binder Laura ... 115—125
V. Az alkoholkérdés a felsőbb leányiskolákban. Fehér Géza ... 126—131
VI. Leányok a fiúiskolákban. dr. Obláth Miranda ... 132—137
VII. Az öltözködés és a takarékosság. Dörfler Janka ... 138—142
VIII. Külföldi lapszemle. Dr. Schmidt Mária ... 143—149
IX. Iskolai értesítők. Keller Imre ... 150—154
X. Nőnevelési szemle. Benczur Gyula ünnepe. — Bárczy István a Tanítónők Otthonában. — A könnyelmű elválások ellen. — Miniszteri elismerés Fizély Juliának — A magyar képzőművésznők kiállítása. — Bende János. — Békepályázat. — Az I. C. W. római közgyűlése. — Északeurópai tanulmányút. — Lantos Izsóné. N. Zs. I. — Gyászrovat ... 155—160
XI. Irodalom. Henri Bergson filozófiája. Gillouin René. Ford. Farkas Zoltán. — Ifjúkor. Sebők Zsigmond. — Az élet művészete. Nádai Pál. S. M. ... 161—164

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet-Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgyis csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 6 kor.

Tanítónőknek és tanítónőjelölteknek 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-ut 93. sz. a.); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. MÁRCIUS. III. FÜZET.

A 4000-IK RENDELET.

Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter 1914. évi 4000-ik rendeletével kiadta a polgári leányiskolák 1908-ban 40,483. szám alatt megjelent *új tantervéhez* az «Utasításokat». Hogy polgári leányiskoláink egységes és tervszerű fejlesztésében mit érhet az «Utasítások» megjelenése, azt olvasóink előtt — kiknek nagy része várva-várta és velünk együtt örömmel üdvözli a *nagy művet* — bővebben fejtegetnünk nem szükséges. Kiemeljük mégis, hogy az a hat esztendő, mely a tanterv kibocsátásától az utasítások megjelenéséig eltelt, gazdagon kamatozott a polgári leányiskolák javára. Az a reformmozgalom, mely a polgári leányiskolák továbbfejlesztésén és a tantervnek ehhez képest való új átalakításán az utolsó hat év alatt dolgozott, ha közeljövőben célját érné és az új tanterv újabb módosítását eszközölné is ki: az «Utasítások» értékét nem csökkenthetné. Azok a pedagógiai és módszertani elvek, melyeket Fináczy Ernő tudós hadserege, a gyakorlati szakemberek (férfiak és nők) közremunkálásával az «Utasításokba» lefektetett, nem muló értékűek, hanem a polgári leányiskolai tárgyak tanításánál minden időben felhasználhatók. A kezdő tanítók el sem lehetnek nélküle s a polgári tanítónőképzők pedagógia-tanárai jól teszik, ha egyenesen ebből az ábécéből fogják tanítványaikat a polgári leányiskolákban való tanításra előkészíteni.

Jankovich Béla közoktatásügyi miniszterünk, ki az iskolák belső fejlesztését kormányzatának alapelvéül tűzte ki, bizonyára örömmel bocsátotta útra az «Utasítást» és az életbeléptető nevezetes 4000-ik rendeletét s méltán várja annak a polgári leányiskolákra

való üdvös hatását. Az *Utasítások* általános részét, a *Bevezetést* közöljük, mert ez a polgári leányiskolák nevelési és módszertani elveinek kitünő, rövidre fogott, és rendkívül tanulságos foglalatja:

«1. Habár a polgári leányiskola tanulóinak legnagyobb részét egyenesen az életbe bocsátja ki, s ezért tekintettel kell lennie a gyakorlatiasságnak ebből eredő követelményeire; mégis az *általános műveltséget* adó iskolák közé tartozik, mert elsősorban tanítványainak lelkét akarja művelni, értelmüket fejleszteni, érzésüket finomítani, erkölcsi életüket helyes irányba vezetni, hogy a magyar nemzeti műveltség részeseivé avassa őket. Ez sehol sem fontosabb, mint a polgári leányiskolában, melynek növendékei hivatva vannak ezt a műveltséget majdan családjuk körében megóvni és terjeszteni. Abban a szellemben, melyben ők nevelkedtek, fogják gyermekeiket nevelni. A magasabb fokú általános művelő iskoláktól abban különbözik a polgári leányiskola, hogy a tanítás körét megszorítja és ebben a körben viszonylag befejezett egészet ad növendékeinek; hogy a tanítás anyagát tanítványainak életkörülményeire és leendő hivatására való tekintettel választja meg és a tanítottak gyakorlati alkalmazására is kellő gondot fordít. De ezek a szempontok nem ellenkeznek az iskola általánosan művelő feladatával. A lelket műveljük, ha erőit, hajlamait és szükségleteit harmoniába hozzuk egymással és a reá várakozó élet feltételeivel. De akkor nagyon is hozzátartozik a női lélek műveltségéhez, ha a család számára neveljük, melyben egész természetével, vágyaival és adományaival gyökerezik. A polgári leányiskola ideálja: a művelt, magyar, polgári háziasszony. Hogy azonban ez a műveltség egyszersmind az esetleges tovább- és szakképzésnek is alkalmas alapul szolgál, melyet az iskola gyakorlati vonásai épenséggel nem gyöngítenek, nem szorul bizonyításra.

2. Ez a vezérlő szempont érteti meg a szellemet, mely az egyes tárgyak utasításaiban kifejezésre jut. Az ismeretek szerzése és a készségek elsajátítása közben a főcél mindig, hogy növendékeinket öntevékenységre, bizonyos szellemi aktivitásra és iniciativára szoktassuk. Tapasztalati tény, hogy a leányok nagy szorgalmukkal, égő becsvágyukkal és rendkívüli érzékenységükkel hévvel megragadják az alkalmat, hogy kitűnjenek. Nekünk ezt a lelki diszpozíciójukat, mely könnyen vészes irányba tévedhet, energikus szellemi képzésükre kell felhasználnunk. A *gépies tanulást* mindenképen háttérbe kell szorítanunk. A megértést, a gondolkodást, az öntevékenységet, az ügyességet kell fejlesztenünk bennük. Ezért fordít maga a tanterv szüntelen figyelmet a művelődési anyag kapcsolataira, az egyes tantárgyaknak egymást támogató szerepére, a tananyag fokozatos és lehetőleg hézagtalan felépítésére, részeinek kölcsönös vonatkoztatására. Ezért helyeznek az Utasítások oly nagy súlyt a magyar nyelv tanításában a fogalmazásra, a németben a grammatikai szabályok háttérbe szorításával az eleven beszédre, a természetrajzban a gondolkodó megfigyelésre, a vegytanban és fizikában a kísérleti tanulásra, a számtanban és mértanban a gyakorlati életből vett feladatok megoldására, az élet- és egészségtanban, a háztartástanban és a neveléstani ismeretekben a

mindennapi tapasztalatból való kiindulásra és az eleven tanító beszéltetésre, a női kézimunkában és a rajzban, melyben a gépies megtanulás veszedelme különben is kisebb, a készségek oly gyakorlására és elsajátítására, mely főleg a sikeres munkán érzett örömtől és önérzetből merít erőt és kitartást. A szellemi képzés szempontjából is áldásnak bizonyul, hogy ez az iskola mindenképen a gyakorlati élettel való kapcsolatot keresi. Midőn növendékeink minden tárgy tanításában az eleven szemléletből indulnak, környezetüket gondolkodva megfigyelik, az élet reális viszonyait, sajátságait, föltételeit megismerik, a tanultakat lassan-lassan alkalmazni megtanulják, igazi ügyességeket sajátítanak el: egészen másképen készülnek elvont gondolatok megértésére, mintha azok kifejezését gépiesen megtanulják. De azért nem áldozunk föl semmit a tanítás alaposságából és pontosságából, a kifejezés szabatosságából, de még az elmondás folyamatosságából sem. Csakhogy ezeket a legfőbb célokat nem a tanítás elején keressük, hanem akkor, mikor a szemlélet, a tapasztalat, a próbálgatás és önmunkásság a tanulók értelmét előkészítette ama célok elérésére. A gépies tanulás az alapos, pontos tudásnak, a szabatos kifejezésnek csak hazug látszatát adja. Az igazi tanítás semmit sem tesz látszatra és a látszatért. Az ilyszerű tanítás főleg abban különbözik a gépiestől, hogy eleinte igen lassan halad előre; nagyon óvakodik minden elsiettetett lépéstől, igen széles alapot vet tanításának. Ez teszi gyanússá a hozzá nem értők szemében, kik föl nem fogják, hogy később annál gyorsabban haladhatunk előre, míg a látszatra dolgozó gépies tanulás, ami a tanulók észbeli fejlődését és öntevékenységét illeti, tulajdonképen nem mozul el helyéről. Az igazság az, hogy ezen a fokon az igazán gyakorlati tanítás egyszersmind az egyedüli észszerű tanítás.

3. Ide tartozik, de külön kiemeljük, hogy az Utasítások, ahol lehet, a *kirándulásoknak* s a velük egybekötött alkalomszerű tanításnak nagy fontosságára figyelmeztetnek. A pusztán verbális és gépiességre csábító eljárások veszedelmének legjobb ellenszere az ilyen szabadban való tanítás. Ha tanítványainkat, mint a *természetrajzi* utasítás kívánja, az iskolai kertbe vezethetjük, hogy a növények életének összefüggő megfigyelésére tanítsuk őket, vagy ha tervszerűen előkészített tanulmányi kirándulásokat rendezünk, oly alapját vetjük meg a tanításnak, mely a gépiességet többé meg nem tűri. A *vegytani és ásványtani* utasítások is tanulmányi kirándulásokat ajánlanak, részint a szabadba, az ásványok és kőzetek természetes helyükön való bemutatására, részint ipartelepek megismerése végett. Még a *fizikai* utasítások is figyelmeztetnek, hogy kirándulásaink irányítása közben a fizika érdekeit sem szabad elhanyagolni. A *történeti* utasítások a történeti kirándulások fontosságát kiemelik, a *földrajzi* kirándulás nagy jelentősége nem szorul bővebb kifejtésre, alkalmasan megválasztva és előkészítve megeleveníti az egész tanítást. Az *egészségtan* tanítása alkalmával növendékeinket elvisszük a vásárcsarnokba, tejcsarnokba, népkonyhába, árvaházba, kisdedóvóba stb., hogy itt is a való életet szemlélhessék. A háztartási ismeretek eredményes közlése végett szükségünk van külön háztartási helyiségre, ahol a tanultakat gyakorolni lehet, de kertre és baromfiudvarra is, amelyek a főzéshez

szükséges anyagokat is szolgáltatják. A *mértannak* nehány tárgyi körét ugyancsak a szabadban tanítjuk. A *rajzolásra* szolgáló vázlatkönyv is ki-kicsalja a tanulót a szabadba. *Játék, korcsolya, kirándulás* a testgyakorlati utasítások fontos fejezete. Egészen más lélek költözik abba az iskolába, mely az iskolai tanulást a szabadban valóval ki tudja egészíteni. A kettő egymásra hat ösztönző erővel. A szabadban való tanítás az iskolait elevenebbé, emez amazt fegyelmezetté teheti. A fődolog az, hogy a kirándulás, a szabadban való tanítás ne legyen rendkívüli dolog, mely a tanulósereget izgatja és figyelmét könnyen megbontja. Ha ez rendszeresen történik, t. i. amikor szükséges, akkor semmi zavaró hatása nem lesz, a tanulók fegyelmezése sem lesz nehéz, sőt a szabadban való tanítás átalakíthatja a tanuló iskolai magatartását.

4. Múlhatatlanul szükséges azonban, hogy a tanultak *számonkérésének és az osztályozásnak* helytelen módjai a polgári leányiskolában is jobbaknak engedjenek helyet. Sokkal szűkebb korlátok közé kell szorítani az osztályozásra való feleltetést, amely a gépies tanulásra való csábítás legveszedelmesebb eszközévé válhatik. Nem épen ritka eset, hogy kitünő felelet kevés igazi tudással párosul. Az 1910. évről szóló statisztikai kimutatásban azt találjuk, hogy míg a polgári fiúiskolákban a kitünőek, illetőleg a jelesek száma a tanulók 14·7%-a volt, addig a leányoknál ez a szám 40·6%-ra emelkedett, tehát nem sokkal kevesebb volt a létszám felénél. Ez szükséges következménye az osztályozás túltengésének; bizonyítja a leányok nagy szorgalmát, de egyszersmind a szorgalomnak nem kellő irányzását. A tanulók, főleg a leánytanulók személyes becsvágyát nem csatolhatjuk ki a tanulásra serkentő tényezők sorából, de ez a becsvágy ne találhasson egyedüli kielégítést a leckék szorgalmas megtanulásában. A tanulás legyen igazi értelmi munkásság. Az osztályzásra szolgáló könyvecskét ne is használja a tanító a leckeórában. Majd talál módot rá, hogy az osztályon kívül jegyezze föl magának, amit a tanulók megítélésére vonatkozólag emlékezetében akar tartani. Ítéletében különben ő maga is csak akkor nyugodhatik meg, ha az nem egy-két «felelet»-en alapul, hanem a tanulók folytonos megfigyelésén; megfigyelés alá pedig nem a többé-kevésbbé gépies megtanulás készsége kerül, hanem a tanuló szellemi ereje, törekvése és önmunkássága.

5. A polgári leányiskola akkor teljesítette hivatását, ha a tanulást nem teherré, hanem a siker, a haladás, a szellemi növekedés érzése által szinte szükségletté tette, úgy, hogy a tanuló az iskola elhagyása után a *továbbtanulás*, az *önképzés* vágyát érzi, és ennek sikeres foganatosíthatását tapasztalja. Ennek egyetlenegy módja van: az olvasás megkedveltetése. Innét van, hogy az iskolai olvasmánynak, az olvasmány kezelésének, az olvastatás módjának, a házi olvasmánynak oly rendkívüli nagy, az iskola falain messze túlható jelentősége van. Utalunk a magyar utasításokban mondottakra. De nem szabad az olvasmányt tisztán a szépirodalom körére szorítani. Az iskola minden tanítójának módjában áll, tanítványaiban az olvasás kedvét élesztteni és az olvasást helyes irányba terelni. Főleg a földrajz és történelem tanítója ajánlhat élvezetes útleírásokat, érdekes történeti rajzokat, de lassan-lassan, egy-egy jellemző szép részlet fölolvasásával

vagy egyéb ráutalásokkal a természettudományok, a neveléstan oktatója is megkedveltetheti a maga szakmájának egy-egy művét. Innét van a jól szervezett és ellátott ifjúsági könyvtár nagy fontossága minden iskolában, de főleg olyanban, mely nem készít elő a felsőbb iskolák számára. A könyv szeretetének fölkeltését és ápolását egyik legfontosabb feladatának tekintse az iskola. Oda kell hatnia, hogy tanítványaiban a hasznos és szép könyvek gyüjtésének vágyát fölkeltse. Meg kell értetni velük, hogy a legszerényebb polgári otthonnak is dísze az a néhány válogatott jó könyv, melynek olvasásából mindig okulást és gyönyörűséget merítünk.

6. A tanítás és nevelés vezérlő szempontjai közül az egyetemeseket, melyek minden fokú és nemű tanításra érvényesek, itt természetesen mellőzzük, hogy még néhányat azokból említsünk röviden, melyek a polgári leányiskolában különösen fontosak. Az iskola gyakorlati természetének még azt a következményét emeljük ki, hogy a *gyakorlati kiképzés* nagy biztossághoz és készséghez vezessen. Itt van helye annak, hogy tanítványainkat a gépiességhez közel álló biztossághoz szoktassuk, tehát nem az elméleti tanításban, hanem igenis a rajta alapuló alkalmazásban. A tanterv és az Utasítások részletezései egyáltalában nem azt jelentik, hogy a tanítás anyagának minden egyes pontjára egyenlő súlyt helyezzünk. Az elméleti oktatásban is különbséget kell tennünk fő- és mellékdolgok közt; a mellékdolgokat sem mellőzhetjük egészen, hozzátartoznak a szellemi látókör egészéhez, de a fődolgokat előtérbe helyezzük. A fődolgok tudásának egészen megbizhatónak kell lennie. Ez még inkább áll a gyakorlatra. Aki csak félig tud csinálni valamit, annak gyakorlati tudása nem ér fél annyit, hanem jóformán nem ér semmit; néha még veszedelmesebb a semminél. Ez különösen a női kézimunkára, a háztartási és nevelési ismeretekre, továbbá az élet- és egészségtanra vonatkozik; de érvényes a többi gyakorlati dolgokra, főleg a számolásra is. Nem szabad tovább mennünk, újba fognunk, mielőtt az előbbi gyakorlatot egészen biztossá nem tettük. Inkább meg kell szorítanunk a gyakorlat körét, mint e főfontosságú elv ellen vétenünk. Ilyenkor a régi aranyelv érvényes: keveset, de jól. Nevelői munkánk sikerét is súlyosan veszélyeztetjük, ha a látszatra dolgozunk és tanítványaink lelkében vagy elégedetlenségük kínos tudatát, vagy a megtanulás hazug illusióját keltjük.

7. Az *erkölcsi és esztétikai nevelés* terén tekintettel kell lennünk a magyar polgári osztály és a női hivatás életföltételeire és követelményeire. Föl kell használnunk minden alkalmat, mely a nevelőhatás tekintetében az iskolában rendelkezésünkre áll. Ezeknek az alkalmaknak száma és súlya nem oly csekély, mint sokszor panaszolják. Magának az iskolai életnek erkölcsi es esztétikai rendjében nagyhatású tényezők rejlenek. Ha a növendékek az iskolában az igazmondás, az igazságosság és kötelességteljesítés erkölcsi, a tisztaság, egyszerűség és ízlés esztétikai légkörét találják, az mindenesetre nagy befolyással van egyéniségük kialakulására. Nem kell mondanunk, hogy az említett magyarázatok közül mily nagy súly helyezendő az egyszerűségre a polgári leányiskolában, melynek növendékei e nagyzó polgári társadalomban oly kiáltó példákat látnak az ellenkezőre. Nehéz sora van a polgári iskolának ebben a küzdelemben, de ép azért, feladata fontos-

gának teljes tudatában, fokozott energiával kell megvívnia ezt a harcot. A polgári iskolának csírájában kell elfojtania a hivalkodásnak, a haszontalan fényűzésnek netán mutatkozó hajlandóságait. A praktikus tantárgyak sokszor alkalmat adnak arra, hogy a takarékosság és körültekintés erényeit gyökereztessük meg növendékeink lelkében. Az irodalmi és történeti tanítás pedig kifogyhatatlan kincsesháza az együttes erkölcsi és esztétikai nevelés értékes javainak. Hogy az esztétikai nevelésnek a leányiskolában termékeny talaja van, arra csak rá kell mutatnunk. A leányok lelke bizonyára fogékonyabb a szelidebb esztétikai érzelmek iránt, mint a fiúké és az iskola nem mulaszthatja el e körülmény kiaknázását, főleg minthogy az ily szellemi esztétikai irányzás az erkölcsi nevelésnek is egyengeti útját. De nem is szabad az esztétikai képzést az erkölcsitől elkülöníteni. E célra főleg a magyar irodalmi olvasmány tesz nagy szolgálatot az iskolának. Ez az olvasmány erős nemzeti érzésével nemzetileg öntudatos honleányokká teszi növendékeinket, ép erkölcsi szellemével pedig a szépet a jóval válhatatlan egységben közli. Itt újra kiviláglik a magyar nyelv és irodalom tanításának centrális fontossága. Ennek révén kelthetjük tanítványainkban a továbbképzés szükségletét és képességét, adhatunk biztos egyensúlyt lelküknek, részesévé tehetjük őket a sajátos magyar műveltségnek, lelkesíthetjük őket a tiszta erkölcs útján és kiművelhetjük esztétikai fogékonyságukat. A nemzeti érzést és erkölcsi fölfogást a történeti tanulmány azután az egyéni élet körén túlterjedő tartalommal tölti meg, míg az ének- és rajztanítás hivatva van növendékeinket az esztétikai alkotás elemeiből meríthető örömre nevelni.

8. A polgári leányiskola egész tanítótestületének mindig szeme előtt lebegjen, hogy az iskola jellemző vonása minden látszatosság kiküszöbölésével, *reális polgári műveltség*. Amit a növendékek tudnak, azt jól és alaposan kell tudniok; amit csinálnak, azt ügyesen és hasznavehetően kell csinálniok; ízlésük természetes legyen, erkölcsük tiszta. Az értelmességet és gyakorlatiasságot, az egyszerűséget és igazságot, a jó ízlést és erkölcsöt mindenek fölé kell helyeznünk. A természet és szellemi világ megértésének csak elemeit taníthatjuk, de ha ezeket az elemeket hamisítatlan mivoltukban sajátítják el növendékeink, akkor a polgári iskola a legnagyobb áldása lehet fejledező polgári társadalmunknak. E reális szellemnek bátran feláldozhatjuk a művelés csalóka terjedelmét. Újra említjük azért, mert a részletes Utasítások az ő gazdag anyagfelsorolásukkal csak azt a határt jelzik, melyen túl nem szabad terjeszkednünk, de nem jelentik, hogy ezeket a részleteket egyenlő súlyúaknak tekintsük. Az adott viszonyok gondos tekintetbevétele meg fogja mutatni a tanítónak, hogy a tanítás közben mikép egyeztesse meg a tanítás alaposságát és biztosságát annak terjedelmével. Összeütközés esetén a műveltség reális jellemének mindig elsőséget fog adni a terjedelem fölött. Legfőbb gondja pedig a lélek egyetemes művelése lesz.

E munkájában hathatós segítségére lesz a *vallástan*, a vallási érzés ápolása, a vallásos élet művelése. A vallásos élet az ily szellemű polgári leányiskolában a legalkalmasabb légkört találja, viszont maga is hozzájárul a polgári leányiskola tiszta szellemének fenntartásához.

De az egész tanítótestületnek ideális egyetértésben kell közös munkát végeznie. Tagjainak meg kell ismerniök és érteniök egymás munkásságát és hivatását és egymást támogatniok kell a közös cél érdekében. Csak harmoniában dolgozó tanítótestületek adhatnak harmonikus lelki képzést az iskola növendékeinek. Csak ez a harmonia teheti verőfényessé a tanítótestület munkásságát és a tanulók iskolai életét.»

Polgári leányiskoláink lelkes tanítóserege eddig is elismert nemes törekvéssel és szép sikerrel oldotta meg a nemzetnevelés nagy munkájában reá háruló feladatokat. Az «Utasítások» ezeket a törekvéseket egységesebbé, a munkát harmonikusabbá s a sikert még kiválóbbá tehetik. A legöntudatosabban dolgozó tanítókban, nevelőkben, kik eddig is az «Utasítások» szellemében fejtették ki munkásságukat: fokozni fogja az önbizalmat, munkásságuk értékének tudatát s így a jól teljesített kötelesség érzésével boldogítja lelküket. A tapogatódzóknak, kísérletezőknek irányt mutat s őket munkájuk kifejtésében bátorítja, erősíti, ezzel munkájuk sikerét biztosítja s az iskolákat az örömmel végzett munka áldásával gazdagítja.

És épen azért, mert hisszük, hogy az «Utasítások» úgy a tanítókra, mint az iskolákra nagy és áldásos hatást fognak kifejteni: örömmel üdvözöljük az «Utasítások» megjelenését s azok szeretettel való tanulmányozását melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

A szerkesztő.

MIRE TANÍTJA A GYERMEKET AZ ÁLLAT.

Nem egy olyan szép és jó tulajdonsága van az emberi léleknek, ami soha, de soha föl nem ébred benne oly bizonyosan, mint hogyha sokat forgolódik az állatok közt és a falusi ember szép és jó tulajdonságaiból nem egyet, amit a városi ember megcsodál, megbecsül benne, bizony semmi mással nem lehet megmagyarázni, mint azzal, hogy aki falun lakik, többet látja az állatokat, többet foglalkozik velük, mint az, aki városban él.

Ilyen tulajdonság mindjárt az, hogy a falun lakó ember mennyivel jobban tud *látni*, nem azért, mert a szeme jobb talán, hanem mert jobban észre tudja venni azt, ami körülötte történik. Hogy mennyit tudunk *meglátni* magunk körül, az nem azon fordul meg, hogy mennyi minden van a szemünk előtt, hanem hogy megtanultuk-e a szemünket igazán használni.

És ezt a falusi ember nagyon jól megtanulja. Gondoljuk csak el, ha egy városi meg egy falusi ember mennek együtt, valahol kint a mezőn. Milyen ámulattal hallgatja a városi, mikor néha, pedig tán tenyérnyi felhő sincs az égen, a másik azt mondja: «Azt tartom, holnapra esőt kapunk.» És igaza lesz. Vagy olyan fáról, ami a városi ember szemében virulónak látszik, megmondja, hogy: «Félős, hogy tavaszra kivész!» Honnan tudja? Megtanult *látni*. De legjobban akkor látszik meg az ebbeli okossága, ha állatokról van szó; azok erejéről, jó vagy silány mivoltáról, koráról, egészségéről. Mert semmi sem élesíti a szemet jobban, mint hogyha élő állat az, amit napról-napra lát. Mert fa, bokor, föld mégse változik olyan gyorsan, mégse mutatkozik előttünk olyan sokféleképen, mint az élő állat. Hogy *azt* megtanuljuk ismerni, ahhoz aztán igazán nyitva legyen a szemünk.

Mert az állat attól kezdve, hogy a világra jön, elkezd növekedni, gyarapodni, tán két nap se egyforma. Ha megnőtt, néha jobb erőben van, máskor leromlik; aztán utóbb elöregszik; ennek a meglátása mind a gazda szemét élesíti. És mivel jól tudjuk, hogy az ilyen éleslátás a gazdának és a háziasszonynak a világon mindenben nagy hasznára van, mert anélkül soha sem tud földet, vetőmagot, jószágot, szerszámot a vételkor jól megválasztani és a dolga után se lesz jómódú ember soha, azért minden édesapa, édesanya egész lelkével azon legyen, hogy gyermekeit olyanná nevelje, hogy jól meg tudjanak látni maguk körül mindent. Ez mindjárt a legelső dolog, amiben a ház körül élő állatok mind segítségünkre lehetnek. És ha majd sorra szedtük, hogy az állatokkal való bánás révén mennyivel jobbnak, okosabbnak, életrevalóbbnak nevelheti apa, anya a gyermekeit, bizonyos, hogy már csak ennek a kedvéért is még jobban kellene szeretni mindnyájunknak minden olyan jó, dolgos, engedelmes, türelmes állatot, ami körülöttünk él, a gyermekeinket pedig legjobb erőnk szerint arra kellene kapatni, hogy soha, de soha szívtelen ne legyen egy se az állathoz, mert azok az egész életükön át a javunkra élnek, mikor meg leöljük, a javunkra halnak meg. Nekünk szolgáló életükért, nekünk szolgáló halálukért annyit legalább bizony megérdemelnek tőlünk, hogy jó szívvel legyünk hozzájuk.

A gyermeknek már szinte a vérében van, hogy húz az állathoz; ha kis bárány, kis malac, kis borjú, csikó akad a háznál, alig lehet a gyermeket elhozni mellőle. De ha ez a magától való jóindulat bölcsen van eligazítva a természettől; bölcs dolog aztán apa, anya részéről, ha ezt ébren is tartja, ápolja is a gyermeknél. Akárhányszor megy valami kis csikónak, kis báránynak utána nézni, gondoljon arra, hogy egyetlenegy perc se vész kárba abból, ha megengedi a gyermeknek, hogy addig az is ott legyen. Valamint, hogy egyetlenegy szó se vész kárba amit arról az állatról szépen, okosan elmond a gyermeknek, úgy hogy az értsen belőle. Mondja el neki, miért kell ügyelni, hogy kell elkerülni, hogy az ilyen fiatal kis állat meg ne fáz-

zék; aztán mikor szabad, mivel szabad etetni kezdeni; miből látni, hogy ez vagy amaz életrevalóbb, mint a másik. Az olyan gyermek, akinek elég türelmes, okos édesapja, anyja van arra, hogy ilyen módon cselekedjék nap-nap mellett, olyan, mintha ott hordana az oldalán egy tarisznyát, amiben mindennap gyűlik egy-egy kicsivel több pénz arra, aminek a révén utóbb, majd ha emberré lesz, jómódú, derék, viruló gazdaságú ember legyen belőle. Talán mindenbe előbb beleun a gyermek, mint az állatok körül való forgolódásba; épen mivel az állat is *él* és ezért mindig *más, mindig* új a gyermek előtt. Aztán néha kérdezgessük is a gyermeket ott. mindjárt az istállóban, vagy ól, vagy ketrec előtt, hogy: «Hát ha most rád volna bízva, mit csinálnál? Hogy etetnéd, hová fektetnéd, hogyan birnád rá, hogy azt tegye, amit te akarsz?» Nemcsak hogy nagy öröm, nagy büszkeség lesz az a gyermeknek, ha az igazságot egyszer-egyszer eltalálja, hanem mert jobban meg is emlékszik rá, ha maga találta el, mintha mi mondjuk meg neki.

Mikor már látjuk, hogy a gyermek ezt meg azt látja, megértette, akkor szép lassan megengedhetjük neki, hogy tegyen is valamit az állat körül való dologból. Mert ha valaki azt kérdezné, mivel lehet a gyermeket legbizonyosabban előkészíteni arra, hogy az életben mindig megállja a helyét, arra azt mondhatnánk: azzal, ha már kis gyermek korában megszokja, hogy valami kevés, akármilyen icike-picike kis kötelességért mindennap helyt kell neki állni. Persze, mikor a gyermek, mondjuk, tán csak ötéves, a kötelesség is csak kicsi lehet; teszem azt, olyan valamit hagyunk meg neki, hogy mától kezdve te szórhatsz minden reggel szemet a galambnak vagy a csibéknek; vagy mától kezdve neked szabad minden reggel friss vizet tölteni abba a tálba, amiből a tyukok isznak. Fontos, hogy *szórhatsz* meg *szabad* vizet adni; hadd nézze a gyermek ezt engedelemadásnak, *örömnek*. És tíz közül kilenc annak is fogja nézni az ilyen apró kötelességet, kivált ha az az állat körül való dolog, mert az állat minden ilyenért szeretettel fizet.

Hanem akármilyen parányi legyen az ilyen kötelesség; ha

egyszer a gyermekre bíztuk, akkor csöndesen, kemény szó nélkül, de állhatatosan kérjük is tőle számon nap-nap mellett, hogy megtette-e, úgy mintha az egész gazdaság sorsa azon fordulna meg. Ne mondjuk neki lépten-nyomon, hogy: «no ne bántsd, majd elvégzem én». A csirkére meg a galambra mindegy, hogy mink adjuk-e azt a szemet, vizet vagy a gyermek, de a gyermekre nézve ugyancsak nem mindegy. Ha kis korában rászokik, hogy: «majd megteszi más»; és ha a szegény galamb hiába várja, akkor olyannak is nő föl az a gyermek, hogy nagy korában meg majd ő várja a galambot hiába, mivel sülve várja, hogy úgy repüljön a szájába.

Okos édesanyja az ilyen apró kötelességről sohase fogja azt mondani a gyermekére gondolva, hogy: «Szegény kis ártatlant, ugyan minek kínoznám már; nem elég lesz, ha majd az élet nagy korában elvárja tőle a munkát?» Vigyázzunk, mielőtt ilyent mondanánk. Ha valaki lassan-lassan szoktatja magát ahhoz, hogy mindig nagyobb súlyt tudjon fölemelni, játszva emelgeti utóbb azt is, ami alatt az olyan görnyedezik, aki a maga karját soha lassanként meg nem erősítette. A kötelességek súlyával sincs különben. És vessünk vele számot, az élet minden bizonynyal megköveteli a kötelesség teljesítését, azért jobb, ha lassanként való szoktatással úgy megerősítjük a gyermeket apró dolgok rájuk bízásával, később aztán a nagyot is könnyebben viselik.

A harmadik ok azután, amiért nagyon jó, ha a gyermek megtanul egy kicsit gondoskodni az állatról, az, hogy talán semmi nem ébreszti föl bennünk a magunk erejébe, életrevalóságába vetett bizalmat, mint ha egyszerre valami, nálunk is gyöngébb, magával jótehetetlenebb valaki vagy valami mellé kerülünk. Már a négy éves gyermek is egyszerre milyen nagynak érzi magát tüstént, mihelyt kis öccse vagy húga születik. Hogy szeret rá vigyázni, vele játszani, a bölcsője mellett ülni! Ugyanilyen formán érzi a maga erejét akkor is, ha valami állatnak a jólétéhez segíthet hozzá. De érezze is, hogy akkor aztán tőle függ csakugyan annak az állatnak a jóléte. Nagyon

okos édesanyja volt az, aki mikor másodszor történt meg, hogy a tizenegyéves fiára bízott két malac éhen maradt, másnap ebéd után, mikor elment hazulról, hogy csak vacsoratájt jöjjön haza, az utolsó morzsa kenyeret is elcsukta a kamrába. Az iskolából hazajött gyermek mindent tűvé tett egy kis harapnivalóért és mikor este aztán panaszolta, hogy milyen éhes; az édesanyja a világért se mondta azt, hogy «hát én is elfelejtkeztem»; hanem csöndesen csak azt mondta: «Azt akartam, lásd meg, hát neked hogy esnék, ha egyszer senkinek se lenne rád gondja.» Maga az édesanya mondta el, hogy az a két malac soha éhen nem maradt többé!

Rátérhetünk a negyedik jó tulajdonságra, a háladatosságra, amit a gyermek lelkében az állatok ismeretével is föl lehet ébreszteni. Mivel a gyermek napról-napra látja, hogy az állatok közelünkben élnek, jó dolog az nagyon, ha az édesanya itt-ott elejt egy-két szót afelől, hogy mi mindenért is vagyunk adósa az állatoknak; munkáért, tejért, vajért, húsért, gyapjuért, tojásért, meg ki tudná mind elsorolni, mi mindenért. Hogy erről szóljunk a gyermeknek néha, az nemcsak azért fontos, mert ilyen módon bizonyosan jobb meg jobb szívvel is lesz az állat iránt; hanem mert más olyanokra is rávezethetjük az eszét, akiknek szintén sokért adósa.

Mert a háladatosság nem olyan az emberek szívében, mint a mezei virág, ami magától is megterem, ott is, ahol soha emberkéz nem ültette, nem ápolta. Az igazság bizony az, hogy a gyermek sokszor úgy megszokja azt, ami jót nap-nap mellett megkap, hogy tán egy gondolatra sem érdemesítené azt, hogy: «lám, milyen sok jót is tesznek értem mások!» ha nem vezetnénk rá erre magunk. A gyermek először a legnagyobb jótéteménynek azt nézi, ami evésével, ivásával van összekötve; azért ebből kiindulva mondhatjuk el neki, hogy lám ezt ez, amazt meg az az állat adta neki; aztán bizony kenyerünk se volna tán, ha az ökör föl nem szántaná a földet, a ló meg nem segítene ebben meg abban. Hát olyan békében alhatnánk-e ahogy alszunk, ha az a jó, hű állat, a kutya nem vigyázna a házra?

Úgy-e azért a sok gondjáért, amit ránk visel, megérdemli, hogy neked is gondod legyen a kutyára, hogy éhen ne maradjon?

Lassanként azt is elmondhatjuk neki, hogy ez a sok jó állat meg mind nem volna ám, hogy neked tejet, húst, mit adjon, ha édesapád, édesanyád nem venné, nem tartaná valamennyit. Így aztán mindig magasabbra haladva, végre eljutunk ahhoz a háladatossághoz is, amivel annak tartozunk, akitől a világon minden áldás ered: mennyei Atyánknak, a jó Istennek tartozó háladatosságunkra.

A háladatosságból, mint a virágból a gyümölcs, szinte magától fejlik ki egy másik jó tulajdonság: a szeretet. Bár csak volna szavunk elég erős arra, hogy belehasson mindenkinek a szíve közepébe, mikor azt mondjuk: ne engedjük a gyermeket felnőni anélkül, hogy megtanítsuk szeretni is az állatot. Szeretni bizony; nemcsak épen olybá nézni, hogy eleséget, almot épcsak azért adjon neki, mert ezt meg azt a szolgálatot várja tőle; hanem hogy tudjon az állathoz igazán jó szívvel lenni.

Nemcsak azért, mert az állat is megérzi, hanem azért is rajta legyünk, hogy a gyermek lelkében mennél több szeretetet ébresszünk mások iránt, mert az olyan szívből, amit megtanítottunk szeretni másokat, miránk is mindig több szeretet sugárzik vissza. Olyan az, mint harmatos reggelen a mező; mennél több harmatcseppre vet egy-egy meleg sugarat a nap, annál több fényesség nevet vissza rá magára is minden fűszálról.

Szeretni azzal is jobban fogja a gyermek az állatot, ha közelebb hozzuk hozzá azzal, hogy megtanítjuk rá, hogy a maga módja szerint tud az állat is gondolkozni, érezni; sohse higyjük, hogy épen csak mink magunk tudunk. Néha, mikor a gyermek rákezdi, hogy: «Édesanyám, meséljen már egyet», egyszer-egyszer tegyük félre a királykisasszonyt meg a gonosz mostohát és a mese helyett mondjunk el egy pár igaz történetet az állatokról.

Még olyan gyermek nem volt a világon, aki az olyan történetet ne szerette volna, amiből az világlik ki, mennyi magához való esze, mennyi jó érzése van sokszor az állatnak.

Legyen rá gondunk, hogy a történet igaz legyen, még ha így nem is lesz valami rettentő csodálatos.

Ilyen igaz volt annak a gazdának az elbeszélése, aki egyszer, őszi munka közben ledobta a subáját egy boglya tövébe és ráparancsolt a kutyájára, hogy őrizze. A kutya menten rátette az egyik lábát a suba sarkára és a munkásoknak közel se volt szabad hozzá menni. Közben a gazdát elhívták; hírt is hoztak a faluból, hogy sürgősen jöjjön haza; mire ott mindent eligazított, későre járt már, a munkások hazajöttek; a gazdának nem volt oka, hogy újra kimenjen a tanyára, hát lefeküdt aludni. Csak későn jutott eszébe, hogy nini, a kutya nem jött meg a munkásokkal és egy percre az is megfordult a gazda eszébe: «Tán egerészni, játszani maradt el a haszontalan. De akkor meg is rakom, csak előkerüljön.» Hanem reggel, mikor a subát keresi, egyszerre csak eszébe villan ám: «Tyűh, se suba, se kutya! Hátha azok ketten még bizony most is együtt vannak.» No hiszen ment is az ember a tanyára; meg se állt odáig. Hát amint a boglyához ér, látja ám, hogy dértől lepetten, dideregve, étlen-szomjan most is ott őrzi a kutya a subát. És mikor az az erős, kemény ember, a gazda ezt elmondta, még ráemlékezve is elcsuklott a hangja egy kicsit, mikor odáig jutott: «De hiszen nem is tudtam ám, hogy először is etessem-e, szárogassam-e a kutyámat és mikor aztán együtt szalonnáztunk, kenyereztünk, azt éreztem, hogy ha én akkor hirtelen haragomban csak egyet is ráütöttem volna arra az állatra, nem gondolva meg, hogy miért nem jött haza, az egész életem se lett volna elég hosszú arra, hogy jóvátegyem.» Az ilyen igaz meséből meglátja a gyermek azt is, milyen hű tud lenni a kutya, hogy helytáll magáért, ha valamit rábízunk; de meglátja azt is, milyen nagyon szükséges, hogy háromszor is meggondoljuk, bántsunk-e valakit hirtelen haragunkban, mert hátha aztán sohase tehetjük jóvá.

Elmondhatjuk nekik azt is, mennyi jóakarattal vannak sokszor az állatok egymás iránt is. Angolországban lakik az az ismeretes lótenyésztő, aki elmondta, hogy az egerek ellen három-

négy macskát is tartott a lóistállóban, de mivel ezek, hogy-hogy nem, ellustultak, próbát tett egy új macskával is. No az aztán megállta a sarat. Akárcsak folyton a sarkában lettek volna, hogy teszi-e a dolgát, úgy leste az egeret. De a többi macskák, mintha csak azt gondolták volna: «Ej, ha ez az új jött-ment így dolgozik, akkor bizony majd tőlünk is hasonlót kívánnak.» Így aztán kergetni, nyaggatni kezdték. Szegény, jóravaló, szorgalmas kis macska, egyszer kifárasztva, ott lapult meg az egyik legszebb ló lába előtt; amint ott kucorgott, a többiek meg fujtak felé mérgesen; egyszer csak egy puha, meleg száj óvatosan megfogta a nyakánál; a szép paripa emelte föl; odatette a maga jászlába és ha valamelyik macska csak közel mert menni hozzá, olyat fújt rá a ló, hogy ment is aztán az a macska eszeveszetten. Egy hét se telt bele és valamennyi macska úgy megértette, hogy: «Hohó, ennek az ujonjöttnek pártfogója akadt!» hogy soha többé nem zaklatták.

Meg aztán angol majorban történt az is, hogy mikor egy nagyon szép, nagyon jó kotlósnak egy egész, nagy fészekalja tojást kellett kikölteni, egy szélvészes napon, mikor rövid időre kiment az udvarra, ráesett egy cserépzsindely és agyonütötte. Nagy bajban volt a gazdasszony, azért hát azt tette, amit az angol majorosok sokszor megtesznek; puha kendővel letakarva odatette a tojásos kosarat a kandallónak nevezett nyilt tűzhely elé a földre, hogy annak az enyhe melege költse ki a csibéket. Amint a kosár odakerült, nagyot nézett a macska, hogy lám, hát most már nem az övé lesz egyedül az a jó hely ott a tűz előtt; hanem mikor a kis csirkék csőre kezdte átütni a tojás héját, akkor, a jó Isten tudná csak megmondani, aki az állat szivébe az ösztönt oltja, hogy mi ébredhetett föl a szép, nagy fekete macska szivében; de az az egy szent igaz, hogy bársonyos, puha talpával kisegítette a csibéket a tojásból, aztán tisztára nyalta mindet, akár csak kis macskák lettek volna és végre összekotorva valamennyit egy halomba, köréjük tekeredett. Még egy angol, tudományos ujság is megírta, hogy egyetlen egy csirkének se lett semmi baja; olyan jól vigyázott a macska rájuk.

Elmondhatjuk a gyermeknek azt az igaz történetet is, hogy egyszer olyan folyóvíz fölött, aminek nagyon sebes volt a sodra, keskeny kis hídon egy szép nagy ujfundlandi kutya ment át, aminek olyan hártya van a lábujjai közt, akár a kacsának és úszni is úgy tud, mint a kacsa. Ment szépen, békében, mikor egyszerre csak egy mérges mészáros kutya rontott neki. A szép fekete kutya védte magát; aztán a másik egyszer csak lent volt a vízben. De abban a szempillantásban, amint ellenségét küzködni látta, fölébredt benne az az ösztön, hogy a vízbehalót kimentse — és egy pillanat alatt belevetette magát a vízbe, nyakon fogta az ellenségét, partra úszott vele, aztán ment a maga útján.

Milyen jól megértethetnénk ebből a gyermekkel, hogy még ha valaki megbántott is, azért, ha egyszer azt látnánk, hogy bajban van, felejtsük el a bántalmat és segítsünk rajta, mintha sohase lett volna haragosunk. Ha a kutya, akit mi oktalan állatnak szoktunk nevezni, az is meg tudta ezt tenni, akkor az embertől még inkább el lehet várni az ilyent.

Ugyanilyen szépen békült össze két másik állat is akkor, mikor az egyik bajban volt. Szép, nagy házban lakott egy városban egy család. Sokat keserítette őket, hogy a kutya meg a macska nem férnek össze; kivált a macska volt pedig hibás a dologban. Azért mikor egyszer úgy esett, hogy a város másik részébe költözködtek mindenestül, a házigazda azt mondta elkeseredésében: «Eh, ha a macska úgy se hagy békét a kutyának, legjobb lesz, ha az új házba nem is visszük a macskát magunkkal. Hagyjuk a sorsára; tán ha új gazda kerül ebbe a házba, majd az befogadja.»

A szép nagy kutya hamar megszokott az új házban, mert hisz a kutya nem a házhoz húz legjobban, hanem a gazdához; — hanem negyednapra egyszer csak eltünt reggel. Várták haza délre, nem jött; — naplemente se hozta haza, hanem késő este csak sétál ám be a kutya a tornácra, vezeti a macskát! Vezeti pedig egyenest oda a tálhoz, amiben a maga vacsorája várta és eddig hozzá se szagolt az eleséghez, míg előbb a szegény ki-

koplalt macska jól nem lakott. A kutya megkereste a régi házat, elhozta a macskát, aztán addig járt, míg rátalált az új házra is. És attól a naptól fogva sohase veszekedtek.

És mennél többször mondunk el egyet-mást a juhnak, tehénnek, gólyának, fecskének, tyúknak a maga kicsinyeihez való hűséges, igaz szeretetéről, annál bizonyosabb, hogy a gyermeket jobban meg jobban visszatartjuk attól, amiről nagyon, de nagyon komolyan lehet csak beszélni: az állatokkal való kegyetlenkedéstől.

Álljunk meg ennél egy percre, mert ez nem olyan dolog, a mi mellett szabad lenne meggondolatlanul elsietni.

Ha a szavunk olyan ékes, olyan hatalmasan szóló lehetne, mint a templom orgonája, legnagyobb harangja, olyan szóval szeretnénk szólni arról, milyen fontos dolog az, hogy az ilyen kegyetlenkedésnek tüstént végét szakítsuk, akárhol kerül a szemünk elé. Se a magunk gyermekének, se a másénak el ne nézzük soha. Aki ezt elnézi, nagy kötelességet hanyagol el, nagyot vétkezik. Vétkezik pedig nemcsak az állat ellen, hanem a gyermek ellen is.

Mert a kínzásnak *nincs vége*. A gyermekre nézve nincs. Egyetlenegy kegyetlen cselekedet sem olyannak hagyja hátra a gyermek lelkét, amilyen azelőtt volt, hanem egy fokkal rosszabbnak. Minden egyes szívtelen cselekedettől durvúl, keményedik a lelke és a legközelebbi szívtelenséget még könnyebben hajtja végre és ennek a nyomán még rosszabbnak marad hátra.

Ha a gyermek valamit üt, ver, ajtófélfához szorít, tüskés gallyal összeszurkod, kővel hajigál, fojtogat, akkor annak a gyermeknek a világon semmi kétsége nincs afelől, hogy ez jól vagy rosszul esik-e annak az állatnak. Ha a gyermek nem érti, akkor meg kell vele értetni. Az Isten őrizzen meg bennünket attól, hogy az olyasmire, mikor a gyermekek az állattal kegyetlenkednek, azt tudjuk mondani, hogy az csak *gyerekség*, meg *nem baj*. Mert ha ezt tudnánk rá mondani, akkor már a magunk lelkében is hiba volna, pedig nagy.

Hallgassuk meg azt a nagy igazságot, hogy mikor valaki,

embernyi ember korában valami nagy vétekért, gyilkosságért áll törvényt, ötven ilyen ember közül negyvenkilencről az derül ki, hogy gyermekkorában szeretett kegyetlenkedni az állatokkal. Ez tudományos igazság és az igazság az, hogy annak a bűnös embernek a lelkében az eldurvulás akkor kezdődött, mikor ráhagyták, hogy az állatot gyötörje.

És még hány, de hány rossz tulajdonságnak lehetne a gyermeknél elejét venni, hány jót pedig nagyra nevelni nála azzal, ha segítségül hivjuk az állatokat. Gondosság, türelmesség, igazságos meglátása annak, hogy kitől milyen és mennyi munkát lehet követelni, aztán a bajban való gyors segíteni tudás; ezt mind úgy megszokhatja az állattal való bánás közben, hogy aztán ha felnő, emberrel szemben is olyan lesz cselédjeivel, szomszédjaival, gyermekeivel szemben. Minden kicsiség fontos, amit azért tehetünk, hogy a gyermek az állattal úgy bánjék, ahogy az megérdemli; minden szó, amit neki erről mondunk; minden jószívvel tett cselekedet, amire rákapatjuk. Az mind megered a gyermek szívében, mint mag a földben, hogy aztán kihajtson. Mert kihajt a szívből a rossz mag is, a jó is, ha egyideig mind a kettő el is van rejtve; azért eljön az idő, mikor mind megmutatkozik, mit vetettek oda, konkolyt-e vagy tiszta búzát. Rajta legyünk, hogy amit a mi szavunk, tanításunk vet a gyermek szívébe, abból aranyat érő, tiszta búza keljen.

London. *Gineverné Győry Ilona.*

A FELESÉG.

A nőegyesületek legutóbbi szombathelyi közgyűlése után, egyik napilapunk felemeli szavát arról, «amiről nem esett szó a szombathelyi nőkongresszuson». Sajnálja, hogy szép beszédek csak a jogokról hangzottak. Sajnálja, hogy amikor a nőkről, a feleségekről, az anyákról beszéltek, akkor nem nyitottak elég tág teret arra, hogy megbeszéljék az ő kötelességeiket is.

A női kötelességekről esett ott szó elég! De mivel nem családi kérdések, hanem égető szociális problemák foglalkoztatták, a feleségnevelés nagy feladatát a M. N. Sz. nem tűzte külön címen programmjába. Nem várhatott itt senki meghatott útmutatást arra, hogy a jelen idő igen nehéz viszonyai között hogyan kell a szerető hitvesnek férje segítségére sietnie; hogyan kell a családot a rombadöléstől megóvnia okossággal és lnmondással.

Pedig kétségtelen, hogy külön kongresszusokat tarthatnánk annak a megvitatására, hogy milyen neveléssel menthetjük meg a jó feleségek kihaló félben levő speciesét a jövő generáció javára. Annál is inkább, mert hiszen a kötelességét elhanyagoló feleség rossz anya is!

Gondolkodóba ejthetne bennünket a feleségről mindjárt az elválások számának rohamos emelkedése.* Hiszen a XX. század valósággal úgy indult, mintha a házasság régi intézménye megszünne, noha a művelt társadalom még nem pótolta más elfogadható intézménnyel. Gyakran csak a vallás kigúnyolása az oltár előtt elmondott eskü, melyet rövid időn belül hihetetlen könnyűséggel szegnek meg és cserélik a férjet meg a feleséget többször, minden meggondolás nélkül.

* Erről a tárgyról legközelebb érdekes czikksorozatot indítunk meg. *Szerk.*

Tagadhatatlan, hogy ebben a könnyelmű felfogásban mindkét fél egyformán hibás. Mert ki akar ma tűrni, alkalmazkodni — dédszüleink módjára? Ma ezt mindenik fél a másiktól várja. Mivel azonban az otthon, a tűzhely lelke mindenkor az asszony volt és marad, keressük a baj okát először leányaink nevelésében.

Az úri családok leányai ma már mindinkább két irányban haladnak. Egyrészük kenyérkeresetre törekszik; náluk nem eltartás célja a férj, ha nem találnak rá, meg tudnak élni a saját erejükből. A másik rész csakis a férjhezmenést tűzi ki célul; vár jómódban.

Tekintsük azoknak a kedvező helyzetű leányoknak az életét, kiknek fiatal éveit nem zavarják komoly gondok; akik az iskola végeztével szabadon rendelkeznek idejükkel.

Nagyanyáink korában a leányoknál kizárólag a családi kör szeretetére és a házi foglalkozás megkedvelésére fordítottak gondot; gondot fordítottak a lelki jóság és a női erények fejlesztésére. Akkor bevált az az elv, hogy a szerelem és a saját otthon majd jó asszonnyá neveli a leányt. Ha a régi nő szűkebb látókörrel birt is, megvolt benne a nemesebb lelki tartalom, az önzetlen szeretet ura és családja iránt.

Ma a mult erényei elavultak. Ma szertelen a fényűzés, ma sok a szórakozás a házon kívül, ma egészen más erények támadnak a nőben. Ma háttérbe szorul a házi foglalkozás; akárhányszor teljesen felmentik alóla a nőt és ezt a szabadságát nem egyszer arra használja fel, hogy idejét zseniális semmitevéssel töltse. Ma szellemileg művelik az ifjúságot. A testedzéssel, az egészséges sportokkal vagy keveset, vagy túlsokat törődnek; a fiatal nők nagyrésze vérszegény és ideges.

A legtöbb család, a legtöbb anya kicsinyesen vagy épen semmit sem foglalkozik az egyes lelki vonásoknak, az egész lelkületnek az irányításával. Pedig a fiatal leány lelkülete szobrászagyaghoz hasonló, a művész keze remeket formál belőle!

De mivé alakuljon, mikor első benyomásait oly sokszor építik laza, megbízhatatlan homokra? Megtanulja otthon jókorán

ettől meg attól, hogy a mamának nem kell elárulni merre jártak, mit csináltak. Megtanulja a mamától, hogy a papának nem kell mindent megmondani.

Majd intézetbe kerül. Nélkülözi a szülők intim társaságát; nincs őszinte barátság közte és édesanyja között. «Miért, hogy a fiatal leány mindenkihez bizalmasabb, mint atyjához, anyjához?!» Igen, mert az anya sokszor korlátolt és kényelemszerető! Szereti a gyermekeit, de jaj, csak ne kelljen velük szellemileg foglalkozni!

Szerencsés az a leány, akinek az édesanyja elfogulatlan, okos, művelt. Az ilyen édesanya idejekorán észreveszi a vadhajtásokat, az összhangot rontó léhaságokat és lenyesi, kiirtja azokat. A léhaság ritkán veleszületett tulajdona a nőnek! Ez csak veszedelmes, ragályos betegség. Jusson eszébe a szülőnek, hogy védekezzék ellene bacillus-ölő szérummal!

Hány anya van, aki felháborodik arra az eszmére, hogy leányával kórházat, beteg gyermeket, ágyban fekvő nőt látogasson! Aki irtózik tőle, hogy gyermeke lelkét megedzze az élet nyomorán!

És ugyanezek az anyák, minden meggondolás nélkül engedik leányukat olyan léha emberek társaságába, akiknél frivol érzelmeket, ledér örömöket tapasztal és nem tanul semmi komoly kötelességérzetet jövő életfeladatára. Vannak úri leányok, kik olyan modorban mulatnak a férfiakkal, mintha nem is családi szalonba, hanem holmi éjjeli mulató keretébe tartoznának. És ezek a leányok nem feministák, kik a női egyenlőség eszméjéért harcolnak és saját magukat fenntartják! Ezek a feminizmust megvető szolid anyák — feleségnek nevelt leányai.

Általában az a légkör, melyben a «jó társaságbeli» leány mozog — üres; szórakozása csupa felületes, sekély dolog, mely üresen hagyja a lelkét! Mintha csak készakarva, csupa banális gondolattal és csupa ízléstelenséggel akarnák megtölteni a fiatal elmét, mielőtt életfeladatát megkezdi. A sok konvencionális kötelezettség címén, még a gondosabb anyák sem válogatják meg kellőképen a kört, melybe leányaikat viszik. Sodródnak és

egyszerre egy szép napon arra ébrednek, hogy akaratlanul ugyancsak nem előnyös környezetbe keveredtek.

A ma asszonyának legfontosabb, minden egyebet háttérbe szorító gondja nem egyszer, se nem kétszer, az öltözés, a divat. Jóformán már a bölcsőtől szokik hozzá a leány. A gondtalan felső tízezer asszonyának a fényüzése után rohan a szerényebb középosztály asszonya — és ez a rohanás a tönk szélére ragad.

Korántsem akarom lekicsinyelni a művelt társadalomnak azt a hatalmas tényezőjét, mely az öltözködés művészetében rejlik. A külső ízlés nélkülözhetetlen keret még az egyén benső értéke mellett is. De hogy a nőnél a legfogékonyabb, legszebb fiatal évek gyorsan tűnő napjait csak a divat villámgyors szeszélye, csak a toalett érvényesítése foglalja le — ez valósággal bűn. Gondoljuk meg, hogy miatta nem jut egészséges vagy maradandó becsű szórakozáshoz. És bizony, alig találunk társaságbeli nőt ott, ahol a gyakorlati életre bővíthetné tudását hasznos és szükséges ismeretekkel. Hanem tömegesen megjelennek, ha kritizálni lehet egy-egy fényes esküvő vagy valamely verseny ragyogó párisi öltözékeit.

Meg szokott történni, hogy ugyanilyen nagyszabású, de jelentéktelen zsúrok, pazar estélyek keretében, hihetetlenül szellemtelen társalgás és flört mellett várják, néha hajhásszák a partit. Az igazi szerelem már ritka jelenség. Még amikor a leány természetsugallta ifjú szívével meg is találná, alig követheti, ha a családi érdeknek nem felel meg. Sőt a vagyon, a rang és több hasonló kívánatos előny be-belopózik a serdülő leány vágyaiba is.

Gyakori az olyan házasság, melynél egészség, egyéni érték, jellem, morális érzés — mellékes. Ezt a szülők nem is kutatják. Inkább azt látjuk, hogy az anyák előnyben részesítik leányaik udvarlói közül a sokat élt, már kopaszodó asszonyhódítókat. «Az már kitombolta magát, jó férj válik belőle!» Ez a teória ritkán valósul. Annál többször az ellenkezője: az elkényeztetett «nők kedvence» mindenhol kedvesebb, mint otthon.

Ha a szülők nem féltenék annyira leányaikat a gondolkozástól, sokkal több boldog feleség volna. Ha józanul felvilágo-

sítanák, ha irányítanák ízlését, választását. A külső máz elvakítja a naiv leányt s mire észretér, odadobta legszebb illusióit.

Ébresszék fel a leányban az önérzetet s nem tartja majd ideáljának azt, hogy fiatal, tiszta énjét olyan férfinak ajándékozza, kinek jóízlése régen elkopott arra, hogy ezt az értéket meg tudja becsülni. Meg nem lesz annyi csalódott feleség, ki a férfiéhoz hasonló könnyelmű életben keres megtorlást.

De viszont, a ma asszonya nem él-e többször vissza a szabadság fogalmával? Ha ezelőtt a házasság szótárában csak a férfiak önzése volt közismert, ma a nő ebben is sikeresen versenyez velük. Eléggé ismert-e az ifjú generáció előtt az önzetlen, odaadó gondoskodás, a gyengéd szeretet?! A családalapítás nehézségekbe ütközik; időt nyerve tapasztalatok gyűjtésére, eleve elmegy tőle a kedve a nőnek is, de különösen a férfinak. A férfi teljes szabadságot élvez; kevésbbé nélkülözi a törvényes együttélést, mint a nő; hat rá, ha barátai körében látja, hogy a házassággal — boldogság helyett — csalódás, unottság, civódás és nyomasztó gondok várnak reá.

Meredith, angol író, szavai szerint: a házasság nem rózsaágy, hanem harcmező. Ma minden kultúrember irtózik a háborútól. Ki óhajtaná azt saját otthonában?!

Vessünk egy pillantást az olyan feleségek gyengéire, kik a házasélet békéjét veszélyeztetik! Sajnos, a nőgyülölő filozófusoknak igazuk van: az asszonyban a legelterjedtebb jellemhiba a hazugság. De nem ismerem el, hogy mindannyival veleszületett — legnagyobb részt belenevelődött. Amint láttuk, sok már gyermekkorban megtanulja az igazság elferdítését. Azután, mint feleség, ártatlannak tetsző apró hazugságokon kezdi s ezt később úgy megszokja, hogy nem mondja meg az urának a valóságot akkor sem, ha nincs rá semmi különösebb oka.

«A férfinak nem kell mindent tudni» — ez a legtöbb asszony jelszava. Gyakran a férj természete szinte kényszerítő körülmény, mert abszolutizmusra hajlik. Az sem utolsó eset, amit sokan már leánykorukban tapasztalnak, hogy épen a házi perpatvar elkerülése és a nő akaratának az érvényesülése ügyes füllenté-

sen, a férj kijátszásán alapszik. A legtöbb férj nem is jön rá, hogy otthon sohasem az igazságot hallja; talán csak akkor pattan ki az igazság, ha idegenek keverednek bele. Más férj azt gondolja magában: «nem lehet elhinni, amit az asszonyok mondanak»; nem becsüli érte többre a nőt, de megszokja.

Akárhogyan van is azonban mindez, önérzetes asszonynak nem szabad ilyen alacsony eszközökhöz folyamodnia még korholó szó elkerülése végett sem. És a szerető, az urát becsülő hitves nem alázza őt le azzal, hogy becsapja.

De meg vessük szívünkbe azt is, hogy ez a kis gyarlóság sokszor komoly családi romlásba visz. Baj a férfinál is. Az őszinteség hiánya megingathatja az olyan frigy alapját is, melyet a legnagyobb szerelemből kötöttek. Ha a férj nem őszinte, a finom asszony minden szeretetével iparkodik leszoktatni róla.

Sokszor okoz súlyos gondokat a fényűző, hiú, divathölgyfeleség. Életcélja a feltűnés, a tetszés, a szereplés, persze rendesen anyagi erején felül. Új kalapért vagy új ékszerért minden szertelenségre képes. Nem nyugszik, míg meg nem kapja; inkább tragikomikus jeleneteket rögtönöz. Boldog, ha elbájolta ismerőseit, bármi áron szerez is muló értékeket. Ő az az asszony, aki nem láthat semmit másoknál, hogy meg ne kívánja.

Milyen sivár, tartalom nélkül való lélek az, aki anyagi romlásba dönti az urát oktalan fényűzésért! Vagy aki otthagyja azért, mert más mindebből többet nyujthat neki! Hát az a szép fiatal, félig gyermek nő, aki úgy nyilatkozik, hogy addig marad csak meg az uránál, amíg minden kényelemmel ellátja, minden pompával elhalmozza?! és ennek a fiatal nőnek talán már gyermeke is van! Anyja bizonyosan rossz házasságban, bizonyosan kötelességérzet nélkül nevelte.

Törvényes hitves, ki agyondolgoztatja, ki folyton zsarolja az urát, hogy nagyzó vágyait kielégítse?! Feleség, ki léha gyönyörhajhászó?! Mennyire megvetésreméltó mindez!

Hát még milyen boldogtalan családi életet teremt a — féltékeny feleség. Néha már lelki beteggé fajul. Gyermekkorban nem tanulta az önfegyelmezést; nem tudja fékezni ezt az indu-

latát sem. Vagy van oka a féltékenységre, vagy nincs; ha van, a békesség és a kedélyesség száműzésével, a zaklató bizalmatlansággal épenséggel nem képes visszahódítani az urát; ha ok nélkül gyötör, a legszerelmesebb férj is elkedvetlenedik és belefárad abba, hogy sikertelenül igyekszik meggyőzni.

A féltékeny nő sülyed intelligenciában. Képes levetkezni minden kultúrvonást. Egész eredeti lényét elhagyja. Szelidnek látszott, de most kibontakozik belőle az ősi-sárkány. Modern Xantippe, ki izzó poklot rendez otthonából és megmérgezi gyermekei életét is.

Nem kis gyötrelem a gyámoltalan, a rendetlen feleség sem, aki magától nem bir semmit sem megmozdítani; aki nem képes rá, hogy háztartását kormányozza. A férj mindenfelé csak piszkot és rendetlenséget talál. Mindenről neki kell gondoskodnia. Nem kap semmit idejére s ha valahova együtt mennek, nem győzi kivárni, míg felesége felkészül. Egyébként azt tartják, hogy az ilyen pontatlanság is általános gyengéje a nőnek, pedig sok kellemetlenséget elkerül a feleség, ha pontosságra szoktatja önmagát.

Soha sincs kedélyes melegség, vonzó kényelem annak az asszonynak a házánál, aki kicsinyes nyárspolgár hajlamú. Lezárja szép szobáit, hogy ne fakuljanak a butorok és ne kopjék a szőnyeg, de azért örökké nagytakarítást rendez, mellyel valósággal kiüldözi a férjet a házból. Úriasszony létére alig tud másról beszélni, mint a mindennapi házi dolgokról. S bármily gazdag legyen, visszataszítóan fukar. Férje rá nem veheti, hogy vendéget fogadjon, mert nem szedi elő a gondosan elrakott ezüstöt. Ez az asszony néha lompos is; otthon az ura nem látja máskép, mint ugyancsak nem előnyös pongyolájában. És ha mindehhez még az is hozzájárul, hogy egész nap cselédeivel pörlekedik — szinte tűrhetetlen.

Ismertem olyan fiatal asszonyt, ki rajongó szerelemmel szerette az urát és mégis elváltak már az első évben. A férj élvezni akarta a lakását, kedélyes étkezésekre vágyott, majd vendéglőbe menekült. A nő inkább elvált, de nem birta leküz-

deni nyárspolgári hajlamait, nem tágított kicsinyes fukarságától.

Nem nyujt sok gyönyörűséget az urának a makacs, önfejű, türelmetlen feleség sem. Legkedvesebb fegyvere a sírás, a duzzogás. Ezzel lágyítja meg férjét és ezzel kényszeríti, hogy teljesítse akaratát, mely sokszor igazán gyermekesen éretlen. Némely asszony hetekig nem szól az urához. Meg nem törné a jeget! Azt hiszi, szégyenletes rá, ha ő kezdi a békülést. Pedig a feleség akkor cselekszik helyesen, ha megtartja az írás szavait: «Le ne nyugodjék a nap a te haragod fölött.» Az élet boldogságának a megrablása minden egyes nap, melyet haragban töltenek a házastársak.

Vannak asszonyok, kik mindig vidámak, frissek és szépek, idegen környezetben, de nyügösek, kedvetlenek és lomposak otthon. Ezek elkényeztetett leányok, kik azt várnák, hogy a férj mindig udvaroljon — mint a házasság előtt — és tőlük ne várjon semmi komoly kötelességet. Nem is fárasztják magukat azzal, hogy bármi gyengédséget vagy figyelmet mutassanak a férfi iránt.

Számtalan, sok különböző és sokszor igen gyenge indulat az, mely rácsábítja a feleséget a legkomolyabb lejtőre: a hűtlenségre. Egyik vigaszt keres, másik nem szereti az urát. Sokat a fényűzési vagy érzéki vágyak ragadnak el. Van nő, ki előkelőnek hiszi az udvarlót; van ki csupa unalomból nem nélkülözheti! És megtörténik, hogy művelt nő megkívánja más férfi csókját, nem egyszer a hűtlenségig botlik — csupán hozzá nem illő ostoba kíváncsiságból.

Nem hallgathatom el a házas békétlenség egy másik, igen gyakori okát. A Szentírás szavai is úgy szólnak: «A nő elhagyja apját, anyját, hogy kövesse az urát.» Noha a gyermeki szeretet egyik legszebb erény a világon, a férjhezmenő leánynak mégis kell számolnia azzal, hogy ezentúl első a férj, a saját otthona. Sok fiatal feleség sehogyan sem találja azonban fel hatáskörét és ha csak teheti, a mamánál időzik. Ha pedig a férjnek és az anyának különböző az óhaja, a leány az utóbbihoz hajlik; apró félre-

értések esetén az anya tanácsára hallgat; megteszi mindezt akkor is, ha emiatt hitestársi egyetértésük felbomlik. Nem minden ok nélkül lett világszójárássá: az anyós. Kevés anya van, ki elfogulatlan anyós tud lenni. Sok fiatal pár összeszoknék, ha az anyós nem játszanék közbe. Csodálatos, de megtörténik, hogy az anya mindenáron férjhez akarja adni leányát és azután mindent elkövet, hogy békességüket megzavarja. Örökösen elégedetlenkedik a vejével. Egy okos, finomlelkű asszony példásan szerető leánya volt az anyjának, mégis ez volt a véleménye: «Mi lett volna a mi boldog házaséletünkből, ha az anyámra hallgatok! De szerencsére, saját szívemet követtem és így mindig egyetértettem az urammal.»

Mindenesetre, nagyrészben a feleségek is okai annak, hogy a házasság kedvezőtlen világításban maradt a férfiak előtt az ókortól egészen máig. Kr. e. 530-ban, egy görög hőssel mondatja az író: «Mi egyéb a házi élet törvénye, mint felemésztő erőltetés, melynek sulya alatt elenyészik vagy virágában kihal a szerelem minden finomabb vonzó ereje, minden gyengédebb öröme, minden magasabb életvidámsága. Ezért is a legelmésebb törvényhozók nem a gyönyörűségét, nem a legbensőbb barátság üdvét, sem az élet boldogító báját, hanem egyedül törvényes gyermekek nevelését tűzték ki a házassági összekötés céljául.»

Én mindig bizonyos sajnálattal nézem azokat a házasokat, kiket csak a gyermek tart össze. Hol marad a lelki harmónia?! Mi tartja össze a párokat, kiknek nincs gyermekük s mi fogja összetartani az öregedő szülőket, ha elszéledtek a gyermekek?

Meg a gyermek nem is elég szoros kötelék a házasok között, bármily magasztos cél, bármennyire közös öröm és közös érdek. Furcsa kontraszt ez ma, az úgynevezett gyermekszázadban, de a tapasztalat lépten-nyomon így bizonyítja. Talán épen azért, mert a modern viszonyok között a gyermek kevésbbé nélkülözi a családi otthont; felnevelődhet intézetben is. Ha a házastársat másfelé vonzza a szeszélye, ugyan van-e tekintettel a gyermekre?! Szétdúlja a családi fészket. A modern divathölgyet kötné-e a

gyermek?! Hiszen képes veszélyeztetni egészségét, néha életét, hogy elkerülje az anyaságot! nagy bosszúságában könnyelműen széttépi a jó egyetértés fonalát férje és maga között, ha egy-két gyermeknél több jut az áldásból!

Tévesnek tartom azt az elvet, hogy a házasok között szükségtelen az ízlésben, a gondolkozásban való hasonlóság; az etika vonásokban való összhang. Igaz a kultúrember is a természet örök törvényét követi szerelmével, de ő egyebet is keres az élettársban, mint pusztán ösztönének a kielégítését. A feleség csak akkor nem csalódik a tartós boldogságban, ha mindinkább egyengeti maguk között a benső vonzalom, a szellemi élet útját. Ha a lángoló szenvedély meg-megfogyatkozik is, elválaszthatatlanná kell fűzni a köteléket magasabb tulajdonokkal, benső egyetértéssel. Önérdekéért harcoló, házi vetélytárssá válik egymásközt az olyan két ember, kik egymás mellett élnek, de különbözően éreznek és különböző szellemben gondolkoznak.

A legszebb, a legidoálisabb a társadalomban a családi élet, de csak, ha önfegyelmet ismerő szeretetben soha nem fogyatkozó egyének szövetsége. Mert, mint a francia mondja: «Toutes les femmes ne sont pas nées, pour éprouver l'amour vrai.» Akkor válik a fiatal nőből igazán jó feleség, ha egyesíti magában a szerelemnek mindhárom nemét: ha szeret ésszel, szenvedéllyel és vonzalommal. Fáradnia is kell ezért; de mindig kell fáradnunk, ha nagyot, szépet akarunk alkotni.

A feleség legfőbb művészete, hogy fokról-fokra fejlődjék és simuljon az életviszonyokhoz. Ártatlan leány, szerelmes asszony; mindent áttekintő, józan és szerető hitves; megértő, az életgondok iránt érdeklődő társ; örömöt és bánatot, minden kedvtelést megosztó jóbarát. Szomorú órában türelmes ápoló. Ha valaki jó anya is, az nem ok arra, hogy megfogyatkozzék gyengedségben az ura iránt!

Aki nem követel, de igen, igen sokat ad, az a feleség ajándékozza lelki kincseit a házi oltárra; fogadja mindig derűs mosollyal hazatérő férjét; simítsa el a házi kellemetlenségeket; szabja igényeit a jövedelemhez; legyen mindig otthon a legszebb

és a legkedvesebb; varázsolja házát csalogató, meleg fészekké; árassza el környezetét kedélyének bájával és szellemének napfényével! Az ilyen feleség irígylésreméltó jó feleség lesz! A szerelem ideálizmusa mindent megédesítő, mindent megaranyozó tündéradomány! Ezt féltő gonddal kell őrizni!

Oszlassa el a feleség soha nem fogyó türelemmel, állandó gyengédséggel a házasélet egén feltünő felhőket. Ki ne törjön a vihar! Azt mondják róla, hogy «tisztítja a levegőt». Lehet, de egyúttal megfosztja a tavaszi lombot a legszebb virágaitól, letördeli a reményteli, a gyümölcsben gazdag ágak egész tömegét. Elpusztít sok mindent, ami később — őszre fordulva — ezer örömnek lett volna a forrása.

Az okos feleség nem érheti be azzal, hogy az ura elvette. Nem gondolhatja, hogy ezentúl minden mindegy. Ő nem lehet közönyös aziránt, hogy előnyös színben látja-e az ura, vagy egészen más-e előtte, mint leánykorában volt. Nem szabad a legkedvezőtlenebb oldalról mutatkoznia. A férjet nem elég egyszer meghódítani — meg is kell tartani. A feleség legyen mindig olyan, hogy összehasonlíthassa az ura más asszonnyal, hogy a maga számára őt találja újból és újból a legszebbnek és a legkedvesebbnek.

A legtöbb házasságnál a mindennapi élet lekoptatja az illuziókat. Ennek a nagy szerencsétlenségnek is meg van a maga titka. Néha semmiségnek látszik az a sok apró finomság, mely olyan nagyon fontos a tartós boldogságra. Sok hitves elhanyagolja ezt és így enged helyet a férj szivében a fessebb, szellemesebb, a mindig vidám és mindig hódító szeretőnek.

Minden férfinak megvan a maga egyénisége és a maga ízlése. A feleség tudjon ehhez idomulni és alkalmazkodni! Milyen sajnálatos tévedés, ha a nő csak épen azt tartja lealázónak, hogy hites urához simuljon, kit szabad akaratból, szive szerint választott társul egész életére. Elhagyva őt, inkább alkalmazkodik új viszonyokhoz — idegen emberekhez.

A finomlelkű asszony felemeli magához egész környezetét; megneveli urát, még ha kevésbé gyengéd modorú is. Szelidséget

fakaszt a lelkében. Csakhogy kellemetlenné lesz a legbájosabb nő is, ha saját érdemeit akarja növelni azzal, hogy mindig az urát ócsárolja. Az igazi feleség, a kedves asszony eltakarja a férje hibáit: jól esik neki, ha simíthatja, szépítheti azokat mások előtt, egyáltalában, ha bűvös-bájos színekkel ruházhatja fel az életet. A közönséges lelkületű nő nem bir emelkedni, ő leszállítja magasabban álló társát is.

A modern feleség legyen és lehet sokoldalú. Élhet társas életet, érdeklődhet minden szép iránt; jó, ha mindezt teszi, de azért nem kell elhanyagolnia otthonát. Talán épen a sokoldalúság a modern feleség legnagyobb vívmánya és leggazdagabb boldogsága, bár legnehezebb problémája is!

A változó idők meg a megélhetés nehézségei mindinkább önállóságra szorítják a nőt, de azért legboldogítóbb hivatása marad az, melyet mint hitves, mint családanya tölt be. Ma mindenben tökéletességre tör a nő. Miért nem tör nagyobb tökéletességre, miért akar hanyatlani épen legszebb hivatásának a betöltésében?!

Budapest. *Pfisterer Lajosné.*

AZ EGYSÉGES NEMZETI ISKOLA.

(Második közlemény.)*

2. *Száz évvel ezelőtt.* — Az egységesen fölfogott nemzeti nevelési rendszer gondolata ma olyan eszméket hoz mozgásba, amelyek 100 évvel ezelőtt a német nemzet legelőkelőbb szellemeit foglalkoztatták. Ez a körülmény mintegy megerősíti azt a nézetet, hogy bizonyos gondolatáramlatok három generáció leforgása után ismétlődnek, ha mindjárt más alakban is. Tudjuk, hogy a hatalmas szabadságharcok és a fölfelé törekvő eszmék után bizonyos reakciós féleleméreés nehezedett a kedélyekre, úgy hogy az előretörekvő mozgalmak megdermedtek; a középszerűség győzött.

Az az antik felfogás, mely a népet okvetetlenül két részre akarja osztani: a kormányzó —és kormányozott — a parancsoló és engedelmeskedő részre: ismét fölébredt és abban csúcsosodott ki, hogy szembeállították egymással a gazdagokat és szegényeket, a művelteket és műveletleneket. Az utóbbiak részére az elemi iskola is jó volt, az előbbiek részére az új humanisták által reorganizált gimnázium volt az előnyben részesített iskolanem. Ezek, az isten akaratából — amint mondták — fönnálló ellentétek a neveléstanítási viszonyokban is győzelmet ünnepeltek. Az összes szálak szétszaggatását idézték föl és a gimnáziumi tanárt az elemi iskolai tanító ellen ingerelték. Az alaphiba a *művelés* fogalmának magyarázatában áll.

* Az első közlemény a megelőző füzetben van. Szerk.

Ahol az alapfölfogás hamis, ott a következtetések is hamisak. Ezért szükséges, hogy ott, ahol a művelődés ügyéről, a művelődés munkájáról beszélünk, elébb a műveltség fogalmát hozzuk tisztába.

Hogy a műveltség fogalmát illetőleg nagy zavar uralkodik, azt nem szükséges bizonyítanunk. Bizonyos mechanikai megoldás uralkodik széles körökben. Pl. némelyek szerint az egyéves önkéntességi bizonyítvány a választófal műveltek és műveletlenek között. Mások a műveltséget a soknyelvűségben imádják. Ismét mások térdet hajtanak a tudományosság, — az érintkezési formák finomsága — a ruházkodás és modor legújabb divatja előtt, — vagy azok előtt, akik nagy utazásokat tettek, vagy — de elég ebből ennyi! E felületes véleményeket érintve, emlékezzünk meg arról, hogy szívbeli, ész- és kedélybeli műveltségről is beszélünk és föltételezzük e belső műveltségi formák harmoniáját, mert e három szellemi funkciónak minden egyoldalú kiemelése téves útra vezetne.

Ma már fokozódó határozottsággal tör magának utat az a meggyőződés, hogy az egyén belső műveltsége nincs sem gazdasághoz, sem származáshoz kötve, hanem, mint kiküzdhető ideál ragyog a nemzet minden egyes tagja előtt! S ha meg is valósul ez az ideál, az egyesek művsltsége között mégis mindig sok különbség lesz. A szellemi tehetségek és a külvilág befolyása következtében az egyik magasra emelkedik, a másik messze visszamarad. A két szélsőség között látjuk azoknak a tömegét, akik a különböző tehetségek és a környezet sokféle hatása alatt az egyéni tipusok tarka seregét alkotjak.

Intellektuális szempontból tekintve, a műveltség a gondolatkör célszerű elrendezésével fog összeesni, amelynek belső élete az érzelmi és akarati impulzusoktól függ. Ezek pedig az esztétikai, etikai és vallási értékitéletek alá tartoznak, melyeknek a relativ értékek ingadozásától megszabadítva — és a belső világ biztos törvényhozásától fölvilágosítva kell lenniök, hogy az egyén a nemes értelemben vett *emberit* elérje.

Az értelmi fölvilágosodással tehát az önmagunk fölött való

uralkodásnak lépést kell tartania, ha életünk vezérlő eszméje az, hogy jellemes egyéniségekké fejlődjünk.

És ezzel kimondottuk az egy népfajhoz tartozó egyének belső egységét, akik ugyanazon nyelv, egy közös haza, ugyanazon sors alapján érzik magokat összekötöttnek és a nemzeti kultura fejlődésében látják e földi lét valódi értelmét, hogy azzal szolgálatot tegyenek az emberiségnek.

Ebből a fölfogásból kiindulva magától érthető, hogy mindazt, ami egy nép fiatalságának művelődésével összefügg, hasonló szellem kell, hogy vezesse.

Mindazon intézkedések, amelyek a kiskorúak nevelését célozzák, benső egységet kell, hogy nyerjenek, habár a részletekben különböznek is.

Sajnos, az élet küzdő terén épen ez az egység megy veszendőbe. A naponkénti részletmunka a szellemet kis térre szorítja, csupán a legközelebbit láttatja, míg a nagy belső összefüggések kikerülik a figyelmet.

Ezért történik, hogy azt, ami elválasztja a dolgokat, gyakrabban erősebben hangsulyozzák, mint azt, ami közös bennök.

Ezért választjuk el olyan élesen a népiskolát a reáliskolától és ezt a gimnáziumtól. Bizonyos, hogy ez iskolanemek mindenikének megvan és meg kell, hogy legyen a sajátossága. De emiatt nem szabad az erős közös alapvonásokat elfeledni, amelyek az iskola *nevelési* feladataiban rejlenek, míg az *oktató* célok különbözők. Miután az iskolákat egyoldalúan, mint tanítóiskolákat, az ismeretek közvetítőit fogják föl, ezért szem elől tévesztették ama nevezetes összekötő kapcsot, amely a *nevelő-iskola* fogalmában benne rejlik. Aki ezt a fogalmat tökéletesen átveszi, az magasabb álláspontón érzi magát, amelyről szétekintve az egész iskolaügyet, mint egy nagy egészet láthatja.

Ilyen álláspontról tekintve, beszéltek a nevelés és tanítás ügyéről Fichte, a filozófus, Humboldt, Herbart és mások a nagy gondolkozók közül. Humboldt tökéletes határozottsággal hangsúlyozza az összes nevelési intézmények szerves egységének alapprincipiumát. Herbart is tulajdonképen csak egy iskolát ismer.

Az az egy iskola azonban különböző segítőeszközöket használ. Ez okozza a különbséget. Ha a legegyszerűbb eszközöket használja, akkor elemi iskolának nevezzük. Dicsősége az, hogy csekély eszközökkel nagy célokat szolgál. 2. A polgári iskola mindent a körébe vonz, ami az ifjú lelket jótékonyan élteti, míg 3. a gimnázium a műveltség hosszú útját a régiek segítségével végzi.

Herbart a fősúlyt az iskolák belső egységére fekteti. Külső egységről vagy egyféleségről nála szó sincsen.

Bennünket azonban ama szociális és kulturális fázisok, amelyeket a nép a XIX. évszázban megfutott, arra kényszerítenek, hogy olyan megoldást keressünk, amely a külső szervezetbe is erősen belenyul, s a különböző iskolajok egybekapcsolásáról egészen új képet nyujt.

A különböző nevelőiskolák belső egységének nagy gondolatát megtartjuk, de ehhez a külső egységet is hozzácsatoljuk, s így egy egésszé olvasztjuk.

Ép ez a reformeszme a 3. fejezet tartalma.

3. *A megoldás kisérlete.*

Midőn az iskolatervezet fölépítéséhez közelebb jutottam, ki kell emelnem, hogy megtartottam a Comenius használta 6-os számot a beosztás alapjául. Részint, mert megegyezik a törvényes iskolakötelezettséggel, amely a 6. életévvel kezdődik, másrészt a frankfurti szisztéma indítványával, mely szerint a magasabb iskolák számára *kivétel nélkül* egy 6 évig tartó alapoktatást kell berendezni.

A beosztás és menet a következő volna:

1. Anyai iskola, más szóval gyermekkert az 1-ső életévtől a 6-ik életévig.

2. Alapiskola a 6. életévtől a 12. évig (nyelvi szakosztályokkal, melyekben a tehetséges gyermek, aki tovább akar még haladni, idegen nyelveket tanulhat).

Eszerint ez a *közös alapoktatás* vagy általános népiskola *megelőzi* minden gyermekre nézve, kivétel nélkül az *összes magasabbfokú iskolákat;* 6 éves kurzust foglal magában, s csak

annyiban oszlik két csoportra, hogy azokat a tanulókat, akik magasabbfokú iskolába készülnek, idegen nyelvekre (pl. angol, francia nyelvre) is tanítják.

Ebben az alapiskolában fiúk és leányok mindent együtt tanulnak.

A 7-ik iskolai évvel kezdődik meg csak a tanulók különválása és pedig a következő módon:

1. Egy része a 8 éves tankötelezettségnek megfelelően a népiskola két vagy három felső osztályát látogatja; innen az általános továbbképző iskolába, vagy az alsófokú szakiskolába megy. (A népiskola magasabb és továbbképző osztályai egy iskolai szisztémába foglalhatók.)

2. Egy második csoport a négyosztályos reáliskolát látogatja, hogy azután a középfokú szakiskolában képezze magát tovább.

3. A harmadik csoport a magasabbfokú hatosztályos nevelőiskolába megy át, akár a magasabbfokú reáliskolába, akár a gimnáziumba és mind a kettőből egy-egy magasabb szakiskolába.

A reálgimnázium itt ki van zárva. Ameddig a latin nyelv tanítása a reáliskolában szerepel, addig a felső reáliskola mindig tarthat e nyelv számára egy fakultativ tanfolyamot. A magasabbfokú nevelőiskolák egy antik klasszikus, s egy modern nyelvi irányra oszlanak. E két iránynak felel meg a fent nevezett két magasabbfokú intézet.

A nemzeti nevelésügy nagysága abban álljon, hogy minden egyes tanintézet érezze, miként ő egy közös és mindent átható munkássági körnek a tagja, s mint ilyen a többivel együtt kell dolgoznia.

Abban a hatalmas gyűrűben, amely a serdülő nemzedék nevelését magában foglalja, egyiknek sem szabad azzal dicsekednie, hogy csakis az ő tevékenysége mértékadó és a legmagasabb fokú. Az egyes mindig csak szolgálattevő tagja az egésznek. Valamint egy szimfoniában minden egyes hangszernek megvan ugyan a maga önállósága, ámde engedelmesen kell alkal-

mazkodnia az egészhez, ha nem akarja az összhangot és az összhatást zavarni.

A fősúlyt az általános népiskola berendezésére kell fektetni. Ez legyen az a széles, biztos alap, amelyen az összes nevelésügy felépül. Azt pedig határozottan szem előtt kell tartani, hogy ezeket az ókorból fennmaradt fogalmakat: vezető és vezetett osztály, művelt és műveletlen osztály (a nép) ne élesítsük ki mesterséges ellentétekké, hanem egyenlítsük ki természetes harmoniává. A népnevelés különböző alakjai abban a célban csúcsosodnak ki: nem szabad szétválasztani, hanem kibékíteni; a nemzeti összetartozóságot és azt a meggyőződést kell erősíteni, hogy egy hatalmas egészben minden tagnak egységgé kell összekapcsolódnia. És ez az egység külsőleg abban nyilvánuljon, hogy *minden nevelőintézet egy közös törzsből, a népiskolából*, mint alapból fejlődjék, s ezt nevezzük *általános népiskolának*.

A 8 éves népiskolai kurzusnak *első 6 éve* képezze azt a *közös alapot*, amelyből a nevelőintézetek különböző fajai a különböző munka és hivatáskörök számára kifejlődnek, mint közös törzsből az ágak.

Miféle okok szólanak e közös alap, az általános népiskola fölállítása mellett?

Legelső a szociálpolitikai ok. Itt abból indulunk ki, hogy a különböző osztályok és foglalkozási körök közt az idegenkedés és ezzel együtt egymás munkájának a meg nem értése már olyan magas fokra hágott, hogy e kölcsönös meg nem értés és érzéketlenség veszélyezteti a néprétegek összetartását, mert ezekből az állapotokból olyan ellentétek fejlődhetnek, amelyek az egészet szétforgácsolják, s az együttes erőt megbénítással, sőt megsemmisítéssel fenyegetik.

A néprétegek elidegenülése ellen is kell dolgoznia az iskolai szervezetnek.

Hogy az általános népiskolát a nemzet minden rétege számára vonzóvá tegyük, különös intézkedéseket kell végrehajtani, amelyek alkalmasak arra, hogy az előítéleteket legyőzzék. Először: az *általános népiskola* vagy alapiskola számára határo-

zott módon kell követelni a *legszebb, a legjobb berendezést.* Továbbá meg kell szüntetni az osztályok zsufoltságát. Még mindig vannak népiskolák, amelyeknek alsó osztályaiban 60 tanuló ül.

3. Az általános népiskolának, mely jelenleg sok helyt csak három vagy négy osztályt foglal magában szükségképen hat osztályra kell kibővülnie. Ezt különösen két ok követeli meg: *a)* ha a különböző társadalmi osztályok között kiegyenlítő, kibékítő munkát kell végeznie, úgy a közös érintkezésnek, közös iskolai munkának idejét nem szabad igen rövid időre szabni. Mélyebb érzelmek csak hosszabb érintkezés után fészkelik be magukat az ember lelkébe és határozott szokások csak hosszabb gyakorlat után keletkeznek.

b) Egy hat évig tartó alapoktatás után könnyebben meg lehet határozni, hogy majdan miféle pályára alkalmas a gyermek? Ennek nagy előnye lesz a jelenlegi eljárásokkal szemben, ahol gyakran követnek el balfogásokat a szakiskola megválasztásánál, mert szülők és tanítók nincsenek tisztában a tehetség mértékére nézve. A kasztszellem és a szülők önszeretete igen sok áldozatot követel.

Ha az iskolaügy szervezését minden előítélet nélkül tekintjük, lehetetlen, hogy az általános népiskola vagy alapiskola — hatéves tanítási idővel — követelésére mindig vissza ne térjünk, úgy szociálpolitikai, mint pedagógiai megfontolás alapján. Azért is szükséges a hat évig tartó alapépítés, hogy itt mindazt, ami tisztán az embert, mint ilyet érdekli, a gyermeki lélekben fölébresszük és ápoljuk. Azután következik — amint fönnebb láttuk — ama gyermekeknek három csoportra való osztása, akik tekintetöket bizonyos meghatározott foglalkozások felé irányítják.

Ezek tehát átmenetet képeznek egy bizonyos foglalkozás megkezdéséhez, de a választást egy meghatározott körön belül későbbre halasztják.

Ez a körülmény azonban igen fontos, mert természetes, ha a gazdasági konkurencia tülekedésében az ifjúság igen korán kezdi meg a szaktanulást, ez az általános műveltség rovására

történik. Ilyen módon képezhetnek ugyan szakvirtuozokat, de a valóságban csak gépies, korlátolt embereket, akik minden technikai ismeretök dacára csupán szakmájok szűk körében mozognak és nem képesek hivatásuknak magasabb szempontból való fölfogására.

Először az erkölcsi és vallási jellemképzés alapjait kell a lehető legszilárdabb módon lefektetni, mielőtt a gyakorlati irány a hivatás szűk körére szorítja a gondolkozást és így egyoldalúságra vezet.

Előbb embereket kell nevelni, azután speciálistákat! Előbb műveltséget kell nyujtani arra a célra, hogy derék, minden jóra alkalmas egyéniségeket neveljünk. Csak azután következik egy meghatározott pályára való előkészítés.

A nevelő vagy alapiskolában szerzett tudás származzék át a szakiskolára, az itt szerzett ismeret és tudás a hivatásra s innen a nép kulturmunkájára. Ha a pályaválasztás igen korán történik, a tanulók olyan pályára lépnek, amelyre belső tartós hajlamuk nincsen. Ilyenkor a kár kétszeres: szenved miatta a munkakör és szenved az individium.

És az a széles, mély alap, amelyet a nevelőiskolának adnia kell, legalább bizonyos fokig arról is kezeskedik, hogy a honfitársak egymáshoz közelebb maradnak, s dacára annak, hogy később majd különböző állást foglalnak el, egymást mégis megértik, s egymás munkáját kölcsönösen megbecsülik.

A nemzeti egységre nézve igen sokat ér az, ha szilárdan ragaszkodunk ama meggyőződéshez, hogy a nemzeti kulturmunka egy egészet alkot, amely munkában minden embernek saját erejéhez képest erkölcsileg és szellemileg részt kell vennie.

A létért való küzdelemben, az érdekek harcában az egyesítő gondolat nagyon könnyen elvész; széthúzás, izoláltság, kasztrendszer és gőg, egymás munkájának meg nem értése lépnek a helyére. Hanyatlás a szociális élet minden terén és ez a hanyatlás annál gyorsabban be fog állani, minél inkább elhanyagolják, vagy elnyomják a művelődés munkájában a közös ideális alapot, amelyet csak az általános alapműveltség adhat

meg, hogy azután a praktikus és hasznos szempontok is tért foglalhassanak.

Ismételten hangsulyozzuk tehát, hogy szükséges a hat évig tartó közös alapiskola a nemzet minden gyermeke számára; ez a közös nevelőintézet, amelyből a többi kifejlődik, kiindul. Az egységesen szervezett iskolaügy előnyeit tehát abban kell látnunk, hogy mindazon erők, amelyek egy-egy új generációval a népet gyarapítják, képességeiknek megfelelő, de a nemzeti kulturmunkát fejlesztő műveltséget nyernek.

A magasabbfokú iskolákat még mindig terheli az olyan tanítványok jelenléte, akik képességeiknél fogva nem tartoznak oda. Kizárásukat azonban nagyon megnehezíti az a körülmény, hogy a magasabbfokú iskolafajok élesen el vannak különítve egymástól, s így az átmenet egyikből a másikba rendkívül nehéz.

De a mi szervezetünk értelmében egy ilyen átmenet egészen a 14-ik életévig nagyon könnyen megtörténhetik. Az iskolafaj megválasztásában elkövetett hibákat odáig könnyen ki lehet egyenlíteni többek közt azért is, mert a gimnázium a görög nyelvet csak a 14-ik életévben, más szóval a 9-ik iskolai évben kezdi.

Ha az iskolák nem egymás mellett fognak állani, hanem egymással kapcsolatban és egymás után, akkor egy belső egységes szervezet megszünteti azt az egységhiányt, amely még most is ott uralkodik az iskolai nevelés terén.

Az összes iskolai nevelés alapjának szélesebbnek és erőteljesebbnek kell lennie, mint amilyen most. Nagyobb hatással kell lennie a magasabb fokú oktatásra, mint ma. Az egész iskolai élet alapjait kell leraknia mélyen és szilárdan a hazai föld tapasztalataira, természeti megfigyeléseire, nevelésére és művészetére támaszkodva. A további építés a középfokon egységesen vezeti tovább a munkát, amennyiben fokozatosan emelkedő tevékenységgel mélyebb betekintést nyujt a természetbe és történelembe. Csupán a magasabb fokozatok oktatásában lép föl a különválasztás, amennyiben egyik része az óklasszikus irányt követi, míg a többiek a modern nyelveket választják. A gimná-

zium és reáliskola közötti különbség a mi tervünk szerint csak itt, e magasabb fokon kezdődik, míg ma a művelődési folyamat elején áll, s ezzel nem áldást, hanem átkot hoz a fiatalságra, a családra és a tanítóvilágra is. Az egységesen tervezett iskolaügy követeléséhez önként csatlakozik az egységes tanítótestület gondolata is, amelyben személyes elkülönítésnek, féltékenykedésnek, rangkórságnak helye nincs.

A tanítói személyzet méltatásának mértéke semmi esetre sem lehet az az állás, amelyet valaki betölt, hanem a módja annak miként tölti be a helyet, hogy oldja meg feladatát, milyen odaadással, lelkiismeretséggel és eredménnyel. És mindenek fölött áll az az igazság, hogy amilyen magasan áll a nevelés a tanítás fölött olyan magasan áll a nevelő a tanító fölött!

Nevelni annyit tesz, mint az ifjú nemzedék személyes belső életét szilárd alapelvek — vagy ha jobban tetszik — geniális sugalmazások szerint befolyásolni. Akinek ez a befolyás sikerült, az a legnagyobb szolgálatot tette. Hogy ez a gimnáziumban, a reáliskolában vagy a falusi iskolában történik-e, az tökéletesen mindegy. A nevelés színe előtt minden tanító egyenlő. Ebben fekszik erejök, egységök, ebben a méltóságuk.

Aki a nevelés erejének és jelentőségének tudatában él, szivesen csatlakozik ama tanítók hatalmas seregéhez, akik a nemzet nevelésén dolgoznak anélkül, hogy arra gondolna; ime, a szomszédom más intézetnél dolgozik, mint én. Mi azt hangoztatjuk: *Egységes nép, egységes nemzeti kultura, egységes nemzeti iskola, egységes tanítótestület!*

Ez a XX. évszázad jelszava! Valamint a szabadságharcokból nagy politikai és pedagógiai célok származtak az egész nép számára: úgy ma Németország nagyhatalmi állása új feladatok elé állítja az államokat és községeket. E feladatok között az *egységes nemzeti iskola* feladatának nem szabad háttérbe szorulnia.

Ha a szellemi élet gyujtópontjai, az egyetemek, a népnevelés problemáit nagyobb figyelemben részesítenék és az egységes nemzeti iskola életbeléptetése érdekében dolgoznának, akkor

gyorsabban haladnánk előre, s az igéretföldjét nemcsak a távolból látnók, de nemsokára a lábainkat ráhelyezhetnők.

*

A mellékelt táblázatban nem egyetlen egységes iskola áll szemeink előtt, hanem egy *egységes nemzeti iskola rendszer:*

<table>
<tr><td>22 életév
16 isk. év</td><td colspan="2"></td><td colspan="2" rowspan="2">Magasabb foku szakiskolák
(Egyetem, műegyetem, felső kereskedelmi iskolák, akadémiák, tanító- és tanítónőképzők)</td></tr>
<tr><td>15</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>14</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="3">Középfoku szakiskola</td><td rowspan="3">Felső reáliskola
(A latin fakultativ)</td><td rowspan="3">Gimnázium</td></tr>
<tr><td>13</td></tr>
<tr><td>12</td><td rowspan="3">Alsófoku szakiskolák
(Továbbképző iskola)</td></tr>
<tr><td>11</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2">Reáliskola
Lyceum</td></tr>
<tr><td>10</td></tr>
<tr><td>9</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>8</td><td>Felső népiskola</td></tr>
<tr><td>7</td><td>Alsó-</td><td>Középső-</td><td colspan="2">Felső nevelő iskolák</td></tr>
<tr><td>6</td><td colspan="4" rowspan="5">Általános népiskola vagy alapiskola
(Koedukácio)
(A 4-ik iskolai évtől kezdve idegen nyelveket is tanulhatnak azok, akik reáliskolákba, lyceumokba vagy más magasabb foku tanintézetbe akarnak jutni)</td></tr>
<tr><td>5</td></tr>
<tr><td>4</td></tr>
<tr><td>3</td></tr>
<tr><td>2</td></tr>
<tr><td>1 isk. év
6 életév</td><td colspan="4"></td></tr>
</table>

Kolozsvár. Rein után *Binder Laura.*

AZ ALKOHOLKÉRDÉS A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁKBAN.

(Első közlemény.)

Korunk égető kérdései között alig van egy is, amelyre nézve általában több téves fogalom és tájékozatlanság uralkodnék, mint az alkoholkérdésre nézve. Egyúttal, fájdalom, alig van tér, amelyen ez a tudatlanság olyan keservesen, olyan rettentően megbosszulná magát, mint az alkoholellenes küzdelemnek végebeláthatatlan tere. S az alkoholellenes mozgalomban való tájékozatlanságnál fogva a legtöbb mulasztást talán épen azok követik el, akiknek létérdekük volna az alkoholveszedelem ellen küzdeni; a legnagyobb mulasztások bűnébe t. i. a nők esnek és a leányiskolák, mely iskolafajban a női nevelő befolyás legjobban érvényesül.

Az alkoholkérdésnek egyik ágában sem uralkodik olyan nagy egyetértés, mint abban, mely a gyermekek és az ifjúság védelmére vonatkozik. Az antialkoholisták egy értelemmel vallják és hirdetik, hogy az ifjúságnak nemcsak hogy semmi körülmények között nincs szüksége szeszes italra, hanem hogy az alkohol a testi és szellemi fejlődését még be nem fejezett egyénre még sokkal kártékonyabban hat, mint a felnőttre és hogy ennélfogva a serdülő nemzedéktől a szeszes italok minden neme s még a legcsekélyebb adag is távol tartandó. Sajnos azonban, hogy ezen a megállapításon túl nem igen szoktak menni és cselekedni sokan a magyar antialkoholizmusnak mai szószólói közül. Az iskola általában a szülői házra hagyja a következte-

téseknek levonását ebből a helyes megállapításból és nem támogatja eléggé a szülőket rendszeres antialkoholista irányú tanításokkal. Csak teljesen antialkoholista családban várható teljes siker! Azonban kevés szülő van, aki föladata és kötelessége magaslatán állana a szeszes italok megvonása szempontjából és fájdalom, sok pedagógus van, aki a kérdést megmosolyogja és a küzdelemnek az iskolákba való bevitelét, a rendszeres hadjáratot az alkohol ellen az iskolafajok minden ágazatában fölöslegesnek, vagy csekély fontosságúnak tartja. Pedagógiai munkánkba még nem is illesztettük be eddig alkalmatosan és a jövőben épen ez a föladat vár reánk.

Hogy az iskolai alkoholellenes nevelést nem tartjuk fontos kötelességnek, annak bizonysága az a tény, hogy a magyar absztinens pedagógus ma még ritkább, mint a fehér holló. Pedig erkölcsi nevelés példaadás nélkül nincs, a példa vonz és különösen a nőké.

Magyarország a végre nem hajtott rendeleteknek klasszikus hazája. Ez az állításunk szomorú igazolást nyer, ha a magyar iskolai nevelésnek és oktatásnak történetét nézzük az alkoholizmus elleni védelem szempontjából. Pedig dr. Stein Fülöpnek, a magyar antialkoholista irodalom érdemes munkásának igaza van, amikor azt mondja: «Elsősorban az iskolának kötelessége az alkoholellenes küzdelmet munkaprogrammjába bevenni, mert sokkal könnyebb a küzdelem, ha az alkoholellenes eszméket már a gyermek fogékony lelkébe becsepegtetjük.»

Közoktatásügyi kormányaink iparkodtak is kötelességüknek eleget tenni. Még 1903-ban Wlassics Gyula miniszter fölhívta a tanfelügyelők és iskolaigazgatók figyelmét az alkoholkérdésre és elrendelte, hogy az egészségtan és embertan előadásánál az alkohol hatására is ki kell terjeszkedni; egyben figyelmeztette az iskolai könyvek szerzőit, hogy a jövőben csak oly tankönyveket fog engedélyezni, amelyekben egy-egy olvasmány a tanulók értelmi fokának megfelelően, az alkoholkérdést tárgyalja. Azonban rögtön meg kell jegyeznünk, hogy ez az üdvös rendelet nem hajtatott végre kellően. Leányiskolákban, hol más-

különben is föltétlenül nőnek — orvosnőnek vagy a természettudományokból képesített nőtanárnak — kellene az egészségtant tanítania, csak a nők alkoholellenes oktatásától várható teljesen kielégítő siker; az alkoholellenes tárgykörnek kényes részletei vannak; az alkohol csirarontó hatásának megmagyarázására pl. csak nőtanárok, illetve tanítónők látszanak alkalmasnak pedagógiai szempontból. Ezért tehát nézetünk szerint ugyanakkor női egészségtan-tanárok alkalmazása szempontját is figyelembe kellett volna venni. Szó fér talán ahhoz is, célszerű volt-e az antialkoholizmust, mely fontos ismeretanyagrészlet, mintegy elbujtatni más fontos tanítástárgy előadásába, mivel ez az eljárás egyáltalában csak akkor igér sikert, ha megvan a lehető legszigorúbb ellenőrzés és számonkérés; ellenkező esetben az áll be, hogy az iskolai alkoholellenes oktatás lefokoztatik, az alkohol elleni küzdelem pedagógiai oldalának jelentősége veszendőbe megyen.

Nem tudjuk, ha vajjon tényleg csak oly tankönyvek nyernek-e ma is jóváhagyást, amelyekben alkoholellenes olvasmányok vannak; de azt állítjuk, hogy az alkoholellenes olvasmányoknak tárgyalása az egyes előadóktól nem követeltetik meg szigorúan és következetesen s a legcélszerűbb olvasmány sem ér semmit, ha — nem olvastatjuk.

Wlassics miniszter még 1903-ban megküldte a törvényhatóságoknak Heves vármegyének egy régibb szabályrendeletét, mely szerint a 15 éven aluli gyermekeknek korcsmában (sörvagy pálinkamérő-helyiségben) való időzése tilos, azzal a fölhívással, hogy hasonló szabályrendeleteket alkossanak s e fölhívásnak számos törvényhatóság eleget is tett. Sajnos, ennek a rendeletnek végrehajtása is fölöttébb hiányos.

Apponyi Albert miniszter 1906-ban elrendelte, hogy a budapesti tanító- és tanítónőképzőkben évenkint rendszeres külön előadások tartassanak az alkoholkérdésről, azonban ez a rendelet is jóformán papiroson maradt és a példa követésre más iskolákban alig talált.

A hazai alkoholellenes egyesületek megértették azt, hogy

az alkoholellenes harcban a nevelés a legfőbb tényező: nevelni kell a társadalom minden rétegét. Ezért ismételten beadványokat intéztek a közoktatásügyi kormányhoz, hogy tegye lehetővé az alkoholkérdésnek a közoktatás szerveibe való behatolását. Egy ilyen beadványra Zichy János gróf miniszter 1913. évi január 23-án leiratot küldött a Good Templar Rend elnökségének. Ez a leirat összeállítja azt, ami eddig történt és amit közöltünk. Fölemlíti továbbá, hogy az «Alkoholizmus» című közlönynek az iskolák számára való megrendelése már elrendeltetett, úgyszintén az alkoholellenes napnak az iskolákban való megtartása; megengedtetett, hogy mindenfokú iskolákban a Magyarországi Független Good Templar Rend elnökségétől kijelölt személyek alkoholellenes előadásokat tarthassanak; engedélyeztetett a Magyar Absztinens Nők Országos Egyesületétől kiadott nyomtatványoknak az iskolákban való szétoszthatása és az, hogy az «említett egyesületnek minden törekvéseit az iskolák a maguk hatáskörében tőlük telhetőleg előmozdítani igyekezzenek».

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy ez a jószándék is szándéknak maradt. Távol állunk tőle, hogy az «Alkoholizmus»-t minden iskola járatná; az alkoholellenes napnak megtartásáról meg alig hallunk valamit, a Good Templar Rend elnökségétől előkészített előadások tartásáról sem; és a Magyar Absztinens Nők Országos Egyesületéről a pedagógusok legtöbbje nem is tud.

Az «Alkoholizmus» folyóirat teljes joggal mondja 1913. évi áprilisi számában a 47. oldalon: «Az eddig kiadott rendeletek szabatos és pontos végrehajtása elmaradt, pedig ez már eredmény volna. Intézményes biztosítékokat kérünk az absztinens nevelés megvalósítására.»

Végül pedig, az előbb fölsorolt rendeletek kiegészítéseképen, föl kell hoznunk a mult évi október 3-án kelt vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletet, mely a felsőbb leányiskolákat is javaslattételre szólította föl alkoholellenes ifjúsági körök esetleges fölállítása kérdésében.

Nem habozom kijelenteni, hogy az alkoholellenes mozgalomnak a felsőbb leányiskolákba való bevitelét helyesnek és

szükségesnek tartom. Ehhez képest egyenesen alkoholellenes ifjúsági körök alakítását javaslom ez intézeteknek keretében.

Javaslatom megokolásául, álláspontom megvilágítására mindenekelőtt néhány irányeszmét kell hangoztatnom.

Az első arra vonatkozik, hogy az október 3-iki miniszteri rendelet szerint szó sincs arról, hogy az alkoholellenes oktatás a középfokú iskolákban, tehát a felsőbb leányiskolákban mint külön tanítástárgy szerepeljen. Ez teljesen elhibázott dolog is volna, mert megterhelné a tanítástervet, az ifjúságot pedig untatná és a küzdelmet ellenszenvessé tenné. Hogy az egész dolog unalmas ne legyen, föl kell használni az ifjúság öntevékenységét, nemes vetélkedő kedvét s ez nézetem szerint csupán teljesen megalakult alkoholellenes csoportokban lehetséges. Igen, rendszernek kell lennie iskolai mozgalmunkban, kiépített rendszernek! Hiába csúfolódunk a németek rendszeralkotó ingerén, amely még a «Jäger normál-alsóruhában» is a rendszert szereti, azért mégis a «rendszerező» filiszter, a szürke német néptanító verte meg a franciákat. És csak a rendszeres munka vezet minket itt, a mi dolgunkban is célhoz.

Másik megjegyzésem arra az általánosan elterjedt társadalmi nézetre vonatkozik, amely az iszákosságot a mértékletességgel akarná legyőzetni. Azt tartják általában, hogy keveset inni lehet. Ám tudományos szempontból, a statisztikai adatok világánál, ez ma már meghaladott álláspont. Megállapítható, hogy minden ú. n. «mértékletességi törekvés csődöt mondott és a mai alkoholgyógyítóintézetekben is az alkoholt már az első napon teljesen elvonják a betegektől. Nekünk az ifjúság alkoholellenes oktatásában csakis a teljes absztinencia álláspontját szabad elfoglalnunk. Aki ma komoly tudományos képpel a mérsékelt alkoholfogyasztást merné ajánlani, az «az alkoholkérdés félműveltje» dr. Kőrösy György találó kifejezése szerint. («Az alkoholizmus veszedelmei» 37. l.) Az iszákossághoz a mértékletességen át vezet az út, mert hiszen minden iszákos valaha mértékletes volt. Az ivás káros veszedelmei ellen csak egy orvosság van: Egyáltalán nem inni! Nem keveset inni, nem

mértékletesen inni! Mert már a kis mennyiségű alkoholnak, különösen pedig a mindennapi alkoholfogyasztásnak is megvannak a maga veszélyei. És ha van is esetleg oly alkoholmennyiség, mely az egyiknek vagy a másiknak meg nem árt, ezt általánosságban számokban kifejezni nem lehet és ami Péterre nézve még esetleg mértékletesnek mondható, Pált már szervezetében és munkabirásában pusztítja. Az ivók ú. n. «mértékletes» emberektől vesznek példát az ivásra, további alkoholbarát-kiképzésükről pedig gondoskodnak ivási szokásaink, melyek szerint különködő, vagy nem férfi az, aki nem iszik és a társaság jó kedvét zavarja, ha az ivásban vele lépést nem tart. Mindenki olyan kivételnek tekinti magát, aki magára nézve meg tudja állapítani a mértéket és így igen sokan vannak, kik azon meggyőződésben, hogy ők «mértékletesek», agyon isszák magukat.» Fodor József dr. világhírű orvosunk, az «Egészség» folyóirat szerkesztője 60 éves korában, Mádi Kovács György tábornagy, elsőrangú hadvezéri tehetség 61 éves korában; Laufenauer, hírneves idegorvos 57 éves korában; a vasidegzetű, híres atlétának ismert Szilágyi Dezső, napjaink nagy magyar jogásza 61 éves korban, mind a «mérsékelt» alkoholfogyasztás áldozatai oly életkorban, mikor még életük munkájának javarészét óhajtották végrehajtani. (Körösy György. Az alkoholizmus veszedelmei. 9. lap.) Ma már napnál világosabban ismerjük föl az alkoholizmus veszedelmeit, világosabban, mint ezek a mi szerencsétlen nagyjaink és mi, az új, kellően fölvilágosított nemzedék annál inkább vagyunk felelősek nemcsak önmagunkért, de azokért is, akiknek fölvilágosítása tőlünk is függött.

Mezőtúr. *Fehér Géza.*

(Folytatjuk.)

LEÁNYOK A FIÚISKOLÁKBAN.*

Pár hete csak, hogy a budapesti lapok nagy megelégedéssel regisztrálták azt a hírt, hogy a vidéki reáliskolákban, mint bejáró magántanulók, leányok is hallgatják az előadásokat és hogy jelenlétük a fiúkra minden tekintetben kedvezően hat, így pl. azokból a tárgyakból, amelyekre leányok is bejárnak, nem volt még elégtelen felelet.

November 19-én pedig közlik a kultuszminiszter rendeletét, amelyben a leányokat kiutasítja a fiúiskolából s így azok otthon kénytelenek a magánvizsgálatra készülni.

Ez a hír keltheti fel különösebb érdeklődésünket az iránt a cikk iránt, melyet dr. Paul Ziertmann, berlini főreáliskolai tanár e kérdésről a Frauenbildungban írt.

A modern pedagógia problémái közül talán egyik sem érdekli úgy a szakembert és a laikust (utóbbit bizonyára), mint a koedukáció. Annyit beszéltek és írtak, vitatkoztak és próbálkoztak ezen a téren, hogy a pro és contra érvek rövid ismétlése mindnyájunknak érdeklődésére számot tarthat.

Erre a rövid felsorolásra vállalkozik Ziertmann. Megállapítja, hogy a koedukáció régebben pedagógiai elvi kérdés volt, ma gazdasági szükségesség.

A nagyobb városokban külön iskolák állanak a tanulni vágyó nők rendelkezésére, de a kisebb városok leányai számára meg kell nyitni a fiúiskolák kapuit, mert a kisváros leányait is a középiskolába vonzza:

* Über die Zulassung von Mädchen zu höheren Knabenschulen. Von Dr. Paul Ziertmann. Frauenbildung (Wychgram). XII. évf. 8., 9., 10, sz.

1. az egyetem;

2. a középiskolai képzettség vágya.

1. A német egyetemekre korlátlan számban bocsátják a kellő előképzettségű nőket. Ezt a képzettséget azonban csak a nagyobb városok leányai szerzik meg akadálytalanul, a kisebb városok leányainak két mód áll rendelkezésére: 1. a magántanulás; 2. az idegen város penziói.

A magántanulás hátrányait minden tanár ismeri. Fogyatékos képzettségű előkészítők kezéből kerül ki a magántanuló, kísérleteket soha sem lát, többnyire rendszertelen a gondolkodása, tudása rendszerint bemagolt értéktelen adathalmaz. Mindez megszünik, ha a fiúiskolákat megnyitják a leányok előtt. A másik mód az, hogy a leányok elhagyják a szülői házat és a nagyobb városba költöznek az ú. n. penziókba. Ez persze erkölcsi veszedelmet rejt magában, mert a leány 13—15 éves korában kerül idegenek közé, amely korban leginkább van szüksége az anya szerető gondosságára és az apa bölcs vezetésére. Igaz, hogy a leánynak is önállóvá kell fejlődnie, de kisz fiainkat sem küldjük szívesen idegenbe ebben a korban.

Még akkor is meg kellene engedni a leányoknak, hogy a fiúiskolába járjanak, ha van is a környéken leányiskola, mert nem kívánhatjuk a «gyengébb» nemtől, hogy órákat töltsön a villamoson, vagy a vonaton, hogy iskoláját és otthonát elérje.

Csak egy érv szól a fiúiskolák korlátlan megnyitása ellen: az, hogy a leányok tömegesén tódulnának az egyetemre. Ez azonban nem lehet veszélyes, mert másrészt a tanítóképzőt végzett nőket is az egyetemre akarják bocsátani. Ez pedig szintén csak a nagyobb városok leányait emelné a kisvárosok leányai fölé. Mégis még a nagyvárosban is meg kellene nyitni a fiúiskolákat, mert leányközépiskola rendesen csak egy tipus van egy városban és nem méltányos, hogy a leányok az iskola megválogatásában ne követhessék ép úgy a hajlamukat, mint a fiúk.

2. De nemcsak az egyetemre készülő leányoknak van szükségük a fiú középiskolák megnyitására, hanem azoknak is, akik csak a középfokú képzettséget akarják megszerezni. A leányok

általános műveltségétől ma sokkal többet kívánunk, mint régebben, bár vannak sokan, akik ma is azt vallják, hogy a leánynak nem kell tanulnia. Ezek ellen azonban a gazdasági szükség, mint kényszerítő ok lép fel. Mert a középfokú képzettség ma már többnyire nem öncél, hanem a *képesítés* elnyerésére szükséges. A leányok tömeges tódulása a kenyérkereső pályákra megint csak a kisvárosokban teszi lehetetlenné a mai állapotokat. Azok a magán és kisebb nyilvános iskolák, amelyek eddig a szükségletet ellátták, szűkeknek bizonyulnak. Mindig több és több községi vagy állami segélyre van szükségük és Ziertmann statisztikai adatok alapján kiszámítja, hogy a város, illetve az állam körülbelül 135 M-t fizet rá ilyenformán minden leány tanulására. Mindez megtakarítható, ha a fiúiskolákat nyitják meg a leányok előtt. De nemcsak a drágaság szól ez ellen a képzés ellen, hanem főként az, amit a magántanulás ellen már említettünk: gyenge tanítók, esetleg több tanfolyam egy osztályban stb. lehetetlenné teszik, hogy az így képzett leányok a fiúk mellett megállják a helyüket. S míg a leányoknak az egyetemre való tódulása ellen van érv, a középfokú képzettség megnehezítése a leányokat az alsóbb foglalkozásokra kényszeríti, ez pedig nem lehet az állam célja.

Ziertmann reformterve különösen az ú. n. «művelt középosztály» érdekeit szolgálja. Lelkészek, birák, tanítók, katonatisztek, hivatalnokok leányait kell a kenyérkereső foglalkozásokra előkészíteni, mert nem elég jómodúak ahhoz, hogy leányukat férjhez adhassák. Ép ezért nem elegendők anyagi eszközeik a drága tanításra (idegen városban vagy magánúton). Egy eszköz áll rendelkezésünkre: nyissuk meg a leányok előtt a fiúiskolákat (Württenberg és Baden régen megvalósították).

Ziertmann statisztikai adatokkal bizonyítja, hogy igen sok kisvárosban nem is kellene több tanerő, mert fiúk és leányok együtt sem töltik meg az osztályt. Hangsúlyozza a *takarékosságot*. A szülő megtakarítaná a nagy városi penzió költségeit, a község vagy állam pedig a fenntebb kimutatott igen tekintélyes összeget.

De nemcsak a leányok, hanem a fiúk érdekében is kívánatos a reform. Mert gyakran megtörténik, hogy kisebb helyiségekben nem állítanak középiskolát, mert nincs elég fiú, aki az iskolába járna s így azok, akik tanulni akarnak, kénytelenek a szülői házat igen korán elhagyni. Ha a leányokat is fölveszik a fiúiskolába, már érdemes az iskolát megnyitni. Ezenkívül lehetetlenné tenné az osztályok összevonását, s az megint csak javára lehet a fiúiskolának, nem is szólva a nemes versenyről, mely a fiúkat buzgóbb munkára ösztönzi. Ziertmann igen elfogadható érvei után vele együtt kérdezzük: miért nem valósítják meg tehát ezt a reformot?

Először a megszokás hatalma áll vele szembe, amelyet a koedukáció érdekében kifejtett heves agitálás csak megerősített, mert utópiába tévedt. Ziertmann híve a koedukációnak, de tudja, hogy ma még minden iskolában lehetetlen. Ellene szól a leányok és fiúk különböző iskolai szervezete és a nemek különböző művelődési szükségletei, de ellenzi ezt legyőzhetetlen ellenkezésük is a fiú középiskolában tanító nőtanár ellen, amíg férfi tanerő akad.

Cikke II. részében az író azokkal a kérdésekkel foglalkozik, amelyeket eddig sokat tárgyaltak, de a leányok ellen fordítottak: az erkölcs, az egészség, a szellem és a tanulmányi és fegyelmi rend kérdésével.

Erkölcsi hátrányról, bár ettől féltek legjobban, nem számol be senki a közös iskolákból. Ellenkezőleg ismeretesek azok az előnyök, melyek a két nem fiatalságának együttes tanításából származnak. (A fiúk szelidebbek, udvariasabbak, önérzetesebbek, fiúk és leányok az egymással való érintkezésben fesztelenek, elfogulatlanok, természetesek, pajtások.) A szabadabb viselkedésű amerikai fiatalság körében előfordul egy-egy erkölcsöt felháborító eset, de ez az amerikai házi nevelés hiányosságával függ össze.

Egészségi szempontból is csak helyeselhető a leányok bebocsátása a fiúiskolákba, mert ha erős munka vár is reájuk, nem mutatható ki, hogy többet mulasztanának, mint a fiúk.

Ami a *szellemi* és *lelki* hajlamot illeti, Z. elitéli a kérdés tisztán pszihológiai felfogását. Az elméleti pszichológia itt csak előítéletekre alapítja következéseit, a kísérleti pszichológia eszközei pedig még nem elég tökéletesek arra, hogy eredményeit elfogadhassuk. A két nem pszichéjének különbsége úgyis csak átlagérték, amely az egyesre nem áll és csak megerősíti elvünket az, hogy vannak a leányok között tehetségesebbek, akik a fiúk átlagán felülemelkednek és a fiúk között tehetségtelenebbek, akik a leányok átlaga alatt maradnak. Ebből az következik, hogy a tehetségesebb leányoknak megnyithatjuk a fiúiskolákat, illetve korlátolt számban felvehetjük a tehetségesebb leányokat a fiúiskolába.

A pszichológia, mondja Ziertmann, egyébként sem helyes alap e kérdés megoldására. Nem következtethetünk tisztán a pszichológia segítségével arra, hogy hogyan válik be a nő valamely pályán, meg kell előttük nyitnunk a kérdéses pályát és az élet maga felel a kérdésre. A pszichológiát már azért sem fogadhatjuk el, mint pedadgógiai alapot, mert nem a gyermeket, hanem a felnőttet tartjuk szem előtt, nem a természetet, hanem a kulturát, a kulturának azt a fokát, amelyen mi állunk s amelybe a gyermeket beleneveljük. Ne kérdezzük mi sem a pszichológiát, hanem fogadjuk el a kényszerítő körülményeket (ezekről szól a cikk első része).

A *tanulmányi* rendben zavart okozhat a fiúiskolába járó leány. Zavart okozhat érdeklődésének a fiúétól eltérő irányával. (A tapasztalat, különösen Amerikában azt mutatja, hogy a leányok inkább a nyelvi, irodalmi, a fiúk a math. term. tudományszakok iránt érdeklődnek.) De zavart okozhat azzal is, hogy a leány a serdülő korban nemcsak a testi, hanem a szellemi fejlődésben is megelőzi fiútársát; de nem szabad elfelejteni, hogy ez a két nehézség nem súlyos, ha nem korlátlanul, hanem csak részlegesen valósítjuk meg az együtt oktatást.

További nehézséget okoz az a körülmény is, hogy a leányok nagyobbrészt mégis a férjhezmenésre készülnek s minthogy ahhoz nem kell a jó bizonyítvány és a sok tanulás, lustákká

lesznek; némelyik mint különc lóg az osztályon és zavarja a fiúkat, akiknek további pályájuk érdekében szükségük van a teljes középiskolára, ha másért nem, az önkéntességi jog elnyerése céljából. Gondolhatunk természetesen arra, hogy a leányok gyorsabb fejlődése ellensúlyozza egyrészt az érdeklődéshiányból, másrészt lustaságból támadt nehézséget.

A *fegyelmi rend* szempontjából a német és amerikai koedukációs iskolák tapasztalatai alapján nem kifogásolható a koedukáció. Mindenfelől azt halljuk, hogy ebből a szempontból nagy nyereség a leányok bevonulása a fiúiskolákba.

Fejtegetéseinek eredményeként Ziertmann megállapítja, hogy a *korlátozott* koedukáció ellen nincs komolyabb elméleti, vagy tapasztalati érv, míg korlátlan koedukáció ellen elfogadhatunk egyet és mást.

Hogy igazát szemléltesse, befejezésül áttekint a koedukáció jelenlegi állapotát Németországban.

Az egyetemeket korlátlanul nyitották meg a nők előtt, mégis sokkal kevesebb az egyetemen a nő, mint a férfi (1912. nyári félévben 70,000—2900, tehát csak 4%) és ezek egyes tudományágakat inkább árasztottak el, mint másokat. A természetes fejlődés tehát a korlátlan koedukációt korlátolttá tette.

Ugyanez a tapasztalat a középiskolákban is. Ziertmann statisztikai adatokkal bizonyítja, hogy bár egyes vidékeken a fiúiskolába minden leányt felvesznek, a százalékszám elég csekély, vagyis a gyakorlatban itt is csak korlátolt a koedukáció.

A polgári iskolákra vonatkozó 1910-ben kiadott iskolai szabályzat Poroszországban megengedi a koedukációt azokban az iskolákban és osztályokban, amelyekben a fiúk nem töltik be a létszámot.

Megoldottnak tekintjük a problémát, ha ezt a szabályzatot kiterjesztik a középiskolákra is. Hogy pedig ez az új rend nem veszélyezteti a tanítás sikerét, az író cikkében nyomósan kifejtette.

Budapest. *Dr. Obláth Miranda.*

AZ ÖLTÖZKÖDÉS ÉS A TAKARÉKOSSÁG.

A Feministák Egyesülete már több ízben foglalkozott a nők higiénikus és praktikus öltözködésének problémájával. Ezúttal Buschmann Hedvig asszonynak adott alkalmat arra, hogy találmányát, — új női ruháit — a budapesti közönségnek bemutassa.

Az előadás iránt, melyet február 10-én tartottak, oly nagy volt az érdeklődés, hogy a Royal szálló nagy hangverseny termezsúfolásig megtelt kíváncsi és várakozó közönséggel.

A berlini vendég a ruhák bemutatása előtt szóval ismertette találmányát.

Ruháinak szabása a lehető legegyszerűbb, tulajdonképen nem más az egyenes vállú ujjával egybeszabott ing-szabásánál (Japánszabás). Az ebből varrt pongyolaszerű ruhát övvel, szalaggal vagy zsinórral derékban lefogja s egy ügyes kis selyem, csipke vagy gaze átvetővel nagyon csinossá varázsolja. Az ollónak vajmi csekély szerepet juttat munkája közben. Elve, hogy a szövetből lehetőleg keveset vagy semmit el nem vág. Csak így érvényesülhet a kelme szépsége. Ma gyönyörű szövetek kerülnek forgalomba, egyiknek-másiknak iparművészeti szempontból is nagy az értéke. Bűnnek tartja ezeknek a szöveteknek az eldarabolását. Ő tehát lehetőleg épségben hagyja a szövetet s csupán a nyakkivágást ismeri el jogosnak és szükségesnek.

De nemcsak a szabás, kelmekímélés és a ruha megvarrásának egyszerű módja miatt tartja fontosnak találmányát, hanem azért is, mert az öltözködés ezekkel a ruhákkal végtelenül egyszerűvé s ez által időben és pénzben takarékossá válik.

Felpanaszolta az asszonyoknak hogy mennyi, hasznosabb dolgokra fordítható időt töltenek a tükör előtt s még mennyivel többet a szabónőnél való várakozással.

Ezután bemutatott mintegy 40—45 ruhát és jelmezt. Az előbbieket néhány szép alakú hölgy szíves közreműködése folytán élő alakokon szemlélhette a közönség. A jelmezeket Buschmann asszony saját magán mutatta be.

Az első ruha egy világos csokoládészínű *charmeuse* selyemruha volt. Ezen a ruhán, a nyakkivágást kivéve, csakugyan nem jutott dolga az ollónak. Ennek a ruhának a szabása (ha ezt az eljárást ugyan szabásnak lehet nevezni) úgy történt, hogy két kelmedarabot — t. i. az előrészt és hátrészt — egymásra tették s az egyszerű, egyenes vállú ingszabást ráhelyezték. A konturokon, t. i. a kar belső részén levő, s az oldalrészen végigfutó vonalon egyszerűen összevarrták az előrészt a hátrésszel. Ha a ruhát viselő hölgy karjait kiterjesztette, az előrész is, a hátrész is, csupán egy-egy lepedőszerű, sima kelmedarabot mutatott. Ha karjait lebocsátotta, a varráson kívül megmaradt kelme szép redőkben omlott alá. Derékban, az oldalvarrás mellett, egy-egy gomblyuk volt varrva. Ezen tétszés szerint övet, szalagot vagy zsinórt fűznek keresztül, megkötik, s ennélfogva a két varráson belül eső rész, vagyis a tulajdonképeni ruha kissé testhez áll, szóval nem lompos.

Több ilyen ruha került bemutatásra, szebbnél-szebb selyemszövetekből, brokátból stb.

Bemutatott azután több olyan ruhát is, amelynél a varráson kívül eső felesleges szövetet (amely szövet az előbb leírt ruhánál redőkbe omlott), elvágták. Ezt a sima, majdnem ingszerű ruhát annyi változatban lehet viselni, ahány a derékra alkalmazandó átvető rendelkezésre áll. Ebből a fajtából, a színes ruhákon kívül láttunk egy pár fekete selyemből készült mama és nagymama ruhát is, amelyek mind igen tetszetősek voltak.

A jelmezek bemutatásánál Buschmann asszony, egy az utóbbi leírás szerint készült zöld charmeuse selyemruhát viselt. A fejre megfelelő parókát tett, s a sima zöld selyemruhát egy nyak-

bodorral, egy derékra kötött csíkos shawl-lal, vagy egy csipkés, bodros átvetővel egészítette ki, más esetben fejkötőt tévén fejére, a ruhaujjakat meghosszabbította, a ruhát csipőben egy gummiszalaggal lefogta s azt a szalag fölé tunikaszerűen kihúzta, s csakugyan egy pár kézmozdulattal más-más századbeli történelmi jelmezben, Stuart Mária korabeli ruhában, rokokó öltözetben vagy mint német Burgfrau állott a közönség előtt.

Ezek a ruhák különösen színésznők számára bírnak nagy jelentőséggel, mert rövid idő alatt, kevés eszközzel alakíthatja át, az ügyes, gyakorlott kezű művésznő.

Láttunk nagyon szép, sőt pompás modern utcai kabátokat s estélyi köpenyeket is.

Egy dolog bizonyos, hogy Buschmann Hedvig asszony nagyon ügyes, nagyon találékony, nagyon zseniális. Egy kis semmiséggel olyan csinos díszt varázsol az egyszerű szabású ruhára, hogy valóban elismerés illeti ügyességéért. Kiemelem, hogy egyszerű *szabású* ruhára. Mert maguk a hemutatott ruhák, vagy helyesebben azok kelméje cseppet sem volt egyszerű, hanem többnyire csodás ragyogású igen szép selyem. (Az egyszerűbb szövetekből készült ruhák mérsékeltebb tetszést arattak.) Ez a szép anyag pedig sok pénzbe kerül. Igaz, azt mondja Buschmann asszony, hogy azt az összeget, amellyel ily módon többet adunk kelmére, megtakaríthatjuk a munkadíjon, mert a ruha megvarrása igen egyszerű.

Igaz, csakhogy nem minden asszony olyan ügyes, leleményes, mint Buschmann Hedvig s azután valószínű, hogy ő sem talál ki egy új változtatást, egy új díszt csak úgy, egy szempillantás alatt. Komolyan és sokat kellett foglalkoznia ezzel az öltözködési móddal, s sokat kellett tükör előtt kisérleteznie, hogy ilyen szép eredményt sikerült elérnie. A tucatember bizony nem lesz képes erre — nem mindig ér rá s bizony csak mással készítteti a ruháit. — Mindazonáltal köszönettel tartozunk Buschmann asszonynak érdekes előadásáért s a Feministák Egyesületének, mely az előadásra őt meghívta, hogy eszméivel megismerkedhettünk s tőle tanulhattunk.

De sok tekintetben gondolkozóba is ejtett ez az előadás. T. i. többszörösen hangoztatták ott, hogy már egész kis korban tereljük oda a leánygyermekeket, hogy ruha-tervezéssel foglalkozzanak. Először természetesen csak a babáinak tervezzenek ruhákat, de így majd ügyesednek s később azután maguknak, egyéniségüknek megfelelő ruhákat tervezhetnek. Hová tegyük akkor a német művésznő egyszerű szabását és gyakorlati tanácsait?

Mert hiszen ezt az előadást az egyszerűségre való törekvés és a takarékosság kérdése hozta létre! Hát most már az óvódás leánykák is *tervezzenek* ruhákat? Ezzel bizvást nagyzolásra neveljük őket. Csak ne essünk egyik szélsőségből a másikba! Igen varrjon a gyermek babaruhát, foglalkozzék, ügyesedjék, de ne «*terveztessünk*» vele, mert akkor nemcsak a cicomára irányítjuk a gondolatait, hanem az egyéniségének túltengésére adunk alkalmat.

Maradjunk meg, vagy ha nem vagyunk ott, igyekezzünk *az arany középútra.*

Szinte ijedelemmel olvastam a napokban, hogy egy fővárosi női egyesület tudatában annak, hogy az iskolának is törekednie kell a növendékeket egyszerűségre és takarékosságra nevelni, indítványt fog tenni az illetékes hatóságoknál, hogy az összes iskolás növendékek — nem csupán az internátusban élők — kötelezzenek egyenruhának a viselésére. Még magasztalást is nyert az indítványozó előkelő egyházi állású egyénektől.

Pedig ez az egyenruha lehet a legegyszerűbb, legolcsóbb ruha s mégsem jelent a nagyközönségre, a szegény szülőkre takarékosságot. Mert hiszen jól tudjuk, hogy azt a ruhát, amelyből az egyik gyermek kinőtt, a gondos mamák megigazítják a kisebb testvérkék számára. A mamák, nénik ruháiból is gyakran kerül egy-egy kis meleg szoknyácska vagy felöltő a kisleánynak! Hát ezeket, ha kötelező lesz az egyenruha dobják el ezentúl? Ez azután igazán takarékosság lesz! Javítsunk, takarékoskodjunk viszonyainkhoz mérten, csak ne csináljunk sablonokat!

A Budapesti Hirlap egy kitünő, humoros cikket közölt a

jelenlegi «takarékossági» áramlatról. A cikk írója ebédre szóló meghívást kapott. Amikor helyet foglal az asztalnál, meglepetve látja, hogy a megszokott pompás készlet helyett, síma fehér tányérok vannak az asztalon s kérdi barátját, a házigazdát, hova lett a pompás készlet. Hja! felel a házigazda, tudod feleségem is a takarékosság híve, s azt tartja, hogy nekünk ebben példát kell mutatnunk, tehát félre tette szép készletünket s csupa síma fehér dolgot vásárolt. Egy vagyont adtam ki az új holmikért, de hát a Drágám kívánsága parancs!

Az Istenért, csak így ne takarékoskodjunk!

Ne dobja ki senki pénzét az ablakán, de akinek van belőle sok, vásároljon, költsön viszonyaihoz mérten; mert az ipar csak úgy fejlődhetik, az iparos is csak úgy boldogulhat, ha van termelvényeinek fogyasztója. Nemzeti szempontból azonban követelnünk kell, hogy amit vásárolunk, amire pénzünket kiadjuk, legyen igazán *magyar termék*. Ne gondoljuk, hogy az a ruha, az a díszmű vagy eszme ami Párisból, Berlinből vagy Bécsből származik szebb vagy jobb a mienknél, csak azért mert párisi, berlini vagy bécsi!

Erre — és az okos takarékosságra — a mi viszonyainkhoz való alkalmazkodásra tanítsuk meg a gyermekeket az iskolában is, otthon is!

Budapest. *Dörfler Janka.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A Revue Pédagogique hat füzetéről számolok be egyszerre. Természetesen a szokottnál is rövidebbre kell fognom a legeslegfőbb gondolatokat és épen ezért sokat fel kell áldoznom a szellemből, a hangulatból. Hogy mégis ebből is megmentsem legalább az általános képet, megjegyzem a következőt: mélyen járnak az eszmék, mindig kéznél van a logika és a következtetés, de emellett sok a megfigyelés, sőt ami még több, az elevenség, az élet, a könnyed művészet. Nagyon érezünk itt valami olyat, hogy a pedagógia nemcsak ága, hanem édestestvére a filozófiának, a mindenrekiterjedő, a soktárgyú és összekötő tudománynak. Mintha csak az volna a különbség, hogy az egyik inkább a mult komoly tanulsága, a másik inkább a jövő ragyogó reménye! Valamit bizonyít emellett a felfogás mellett az összesürített lényeg is.

Júliusban Coeffé *a hegyek* iskolázását veszi szemügyre, még pedig a legkülönbözőbb szempontból. Itt sok az iskola, mert nehéz a közlekedés, de a lányok és fiúk együtt tanulnak; az iskolaév nagyon rövid, a régi iskolák csodálatosan kezdetlegesek. A gyerekek edzettek, a betegség ritka. Sok a mulasztás és ez ellen legjobb védekezés az ismeretek gyakorlati irányítása. Nagy körültekintés kell hozzá, hogy a tanító, de különösen a tanítónő elfogadható otthont és kellemes társas életet teremtsen magának a behavazott téli hónapokban. A felnőttek oktatása áldássá válhat, mint szórakozás is. *Petit-Dutaillis* rámutat, hogy milyen fontos szerepet visz *a tudományban és a tanításban a helyi történelem.* A tudomány óvja az irodalom meg a képzőművészet fontos emlékeit, feltárja a régi családi, testületi, városi és gazdasági életet; a tanítás kiválaszt egy-egy nevezetes adatot és evvel megérinti a tanuló eszét, szivét, képzeletét. *Le Cacheux* keresi e kettős szerephez a *módszert.* Elitéli a terhes adathalmozást. Igyekszik tanulni a természettudományoktól mind tudományos felfogást, mind tanulói foglalkoztatást. *Sévrette Gaston* thémája: *művészet az angol iskolában; tanítás a természet útján.* Abból az elvből indul ki, hogy: «a szépnek a gyönyörűsége megérteti velünk, hogy van valami, a mit egészséges életnek nevezhetünk s ami megérdemli, hogy végigéljük. Amint a gyermek nő, napról-napra jobban megérti, hogy életünknek a legigazibb értékét az adja meg, ha dolgozik bennünk két legemelkedettebb lelki erőnk: a csodálat és a szeretet.» *Chemin Camille* egy régi angol költőről *Herrick Róbert*-ről emlékezik

meg. Megemlékezése alkalmat ad neki az olyan költészet méltányására, melynek poetikus virágait nem söprik el a legjózanabb és a legharciasabb századok sem. *V. H. F. az abnormális gyerekek* híres német *intézeteit* ismerteti. Az elméleti tudás fele a rendesnek, de azért az osztályok teljesen kiépítettek. A végzett kisdiákok a kézimunkában nagyon ügyesek, erkölcsben jók és erősek, lelkületben bizalmasak és érdeklődők. Meg tudnak állni a saját lábukon. — A siker feltétele a szülők készsége, a tanítói kar szakképzettsége és becsült helyzete. — Észak-Amerikában nagyon sok az ilyen iskola; van többféle tipusa aszerint, hogy mennyiben tér el a normálisok tanmenetétől.

Az apróbetűs rovat sok példát hoz fel arra, hogy a *zsenének* nem mindíg felel meg az iskola vagyis hogy ő ott akárhányszor rossz bizonyítvánnyal, sőt pláne bukással végez, de azért gyermeki természete átsegíti az akadályokon és később boldogul. Azután vázolja *dr. Decroly*-nak a kisérleteit *a rajztanítás* körül; ezek a kisérletek ugyanis visszamennek a látásra, analizálják annak az egyes tényezőit és keresik a fejlődés fokait a távolságok, a formák, a különböző területek megitélésében.

Augusztusban *Delvolóc* körülnéz, hogy napjainkban mi is a *filozófiai tudomány* tárgya. Teszi ezt ő, az egyetemi tanár katonatisztek között. És a tisztek társasága igen érdekes irányba inspirálja. Küzd érte, hogy az egyes társadalmi osztályok ne legyenek egymástól idegenek és küzd, hogy a filozófia nem más, mint megértés, mindennek a megértése. Lelkesen követi ennek a disciplinának különböző fázisait, minden egyes ágát és hitvallását híven illusztrálja. Legutoljára pedig a szivünkre köti, hogy a forrás és a cél itt is az élet, hogy a gondolat itt is tele van örömmel és aranyos fiatalsággal. *Hémon Félix* azt a szép kérdést veti fel, hogy milyen helyet foglaljon el a birálatban *a csodálat és* milyet *a kritika*. Szereti az olyan költői bírálatot, mely békíti a lelket az irodalom segítségével, mely fejleszti a kedély minden húrját, finomítja az ész egész nagy területét, tágítja a látókört és hajlítja a benső világot mindenhez, ami nagy. — szereti az olyan csodálatot, mely szive mélyéből csodál, mely magas sugárba szökkenti a lélek legnemesebb, legegyénibb hajlamait; Szereti az olyan költészetet, mely teremt a teremtés biztos, határozott útján. A csodálatban keresi azt a hatalmat, mely emelkedettséget, tartalmat és elmélyedést ad a kritikának, mely megvédi az egyéniskedéstől, az elfogultságtól és a dilettantizmustól. *D'Hautefeuille a fejlett belső élet* nagy jótéteményeit emeli ki. Nem tart szerencsésnek senkit, a ki ezt nem ápolja magában és másban. Enélkül nem ismer szeretetet, nem ismer igazi szerelmet; a belső élet hiányának tudja be minden emberi rossz forrását.

Rossignol kétségbeesik rajta, hogy mennyire pusztít az *alkoholizmus* és azt hangoztatja, hogy minden társadalmi kérdést ennél kellene kezdeni.

A hátsó *kis krónika* foglalkozik a preperandisták irásbelijével, azután áttér a következő tárgyakra: *A direkt módszer* is folytonos javítást, haladást kíván; a fonograf hibátlan idegen beszéde kitünő arra, hogy ez legyen a fülnek az első benyomása; a nyelvi órán az

elevenség, a lelkesedés és a ragaszkodó együttműködés megbecsülhetetlen érték. *Az óvónői képesítő* nagyon bőven és nagyon részletesen kívánja a gyermek — és az iskola — higiéniát. Bizottság alakult *a különböző hivatások* fiziológiájának a megalkotására, mert a nemzet energiáját óvni kell az elforgácsolástól, erejét a lehető legjobban fel kell használni, az intelligenciáját, a kezdeményező tehetségét és az eszthetikai érzékét virágzásra kell vezetni. *Londonban* az egyetemen sok elsőrangú előadást tartanak a francia művelődés és a francia élet legkülönbözőbb vonatkozásáról, aszerint, hogy a hallgatóknak mi felel meg. *Az erdők* védelme gazdagítja, egészségessé teszi és szépíti Franciaországot. Az egyetemek közelében rendeznek be több középiskolai gyakorló-iskolát tanároknak. Carnegie negyedmilliós alapítványt tett *Pedagógiai kutatásokra.* A *pedagógiai hibák* és a természetellenes mesterkedések ellen legjobb egymás tanításának a látogatása. Angolország igazodjék inkább a *fra cia műveltséghez,* mint a némethez; a németek a katonai eszméket követik. a franciák pedig bátran és biztosan haladnak a szabadság, a felelősség és az egyéni kezdeményezés utján. Ne engedjék, hogy *a direkt módszer* elfajuljon. A középiskolában alkalmazkodni kell a nagy képzőerejü tudományos szellemhez. Boulanger összegyűjtötte a francia irodalomból *a különböző korok fiatal nőinek* a tipusait a rájuk vonatkozó pedagógiai fejtegetéseket és mindezt szellemes megjegyzésekkel kisérte.

Szeptemberben a francia köztársaság elnöke szól szülőföldjéhez, *Lorraine*-hez. A régi sok és eleven emlék meghatott hangja csendül fel beszédében. Kegyelettel gondol vissza arra a miniszterre, aki fiatalkorában felkarolta és szinte véletlenül, megtétette vele az első lépést a mai pozíciója felé. Szeretettel dicséri földieit a hatalmas és derék földmíveseket, katonákat, akik szeretik az érzelmekben a közvetlenséget, a meleg lelkesedést; akik okosak, nyugodtak, akik mozdulataikban és megnyilatkozásukban mértéket tartanak. *Pelisson Diderot*-t és leányát mutatja be. A nagy filozófus *mint családapa.* Látjuk, hogy feleségét nem szerette, de nagy önuralmat gyakorolt és igyekezett vele a házuknál gyöngéd meg figyelmes lenni. Leányához nagyon vonzódott, rendkívül sokat foglalkozott vele és megfontolt, egészséges nevelésben részesítette. A nagyvilági örömöktől és hiúságoktól távoltartotta; bármennyi tehetséget fedezett is fel benne, a tudományokban és a művészetekben megelégedett a közepes eredménynyel. A vallásban magára hagyta. Annál többet beszélt azonban vele az erkölcsi élet minden megnyilvánulásáról, továbbá a nő hivatásáról. Egyáltalában ilyenkor háttérbe szorította a saját egyéniségét és csak azt tartotta szem előtt, amit neki jónak gondolt. Az, akit így nevelt, boldog nem lett, de nyugodt otthona volt; művelt és előkelő, jótékony, türelmes és szerény életet élt. A következő beszédekben azt halljuk, hogy hogyan szólalnak meg a legkiválóbb pedagógusok, mikor az iskolaév végén kiosztják a jutalmukat maradandóemlékű ünnepi szózattal: Mindennap gondoljunk a hazára, mert *hazaszeretet* nélkül csunya, lélektelen a test! A *lecke a fórumról* látja a régi latin diákot, de látja a mi korunk gyermekét is, amint büszkén, emelt fővel néz a jövőbe, amint tele van a lelke álommal, de reménnyel is és égi jelektől várja a kedvező jóslatot. — *A lycée régen és ma!* nagy

különbség, de mindig behallották az élet szavát és alkalmazkodtak hozzá. — *A fiatalok régen és ma!* A maiak ne felejtsék, hogy a régiek szilárdították meg az uj rendet, hogy az uj rend emelte fel a hazát, hogy az ő szivüket ennek az emelkedésnek a büszkesége dobogtatja! — *Feszüljön a lélek munkára!* a természetben is minden él és dolgozik s ha leszáll az ég sötétje, ha csend támad, az ember akkor is fenn virraszthat, a világítótorony akkor is körülhordozhatja messzire éles tekintetét! — *A kelta lélek,* az angol költészet benépesít ma is erdőt, mezőt; álmot sugall a legegyszerűbb kis lomb suttogásából, már pedig aki álmodni tud, az nem közönséges ember. — A *germán képzelet* is elábrándozik a dal szárnyán és látja az elfeket, a nimfákat, hallja Wodan-t és a mennyek minden lakóját, — Az *élő nyelvek* tanítása akkor igazán élő, ha közvetlenül csordul ki a lélekből a gondolat, a cselekvés neve; ha öröm a kérdésre a felelet.

A francia rászületett *a klasszikus műveltség* befogadására, arra, amit az V. század adott Athén-ban, a XVII. Franciaországban stb. Igy megy ez tovább *a francia* szókincs és a francia szintaxis modern veszedelmeiről, *a tudományos pedagógiáról,* mely az abnormálisok neveléséből következtetést von a normálisokra is; *a könyvről,* melyben gondolat gondolatot követ és a gondolat vonul az örökkévalóság felé, diadalt aratva a halálban; *a művészi nevelésről,* a szem fejlesztéséről, a művészről, ki lát és hall és érző világot hord a lelkében; *a vidékről* melynek mindenütt megvan a maga szépsége, mely megérdemli, hogy elsősorban a saját fiai fölismerjék és megbecsüljék; *a fáról,* a nagyon kedves fáról, mert sorsa egyideig hasonlit a miénkhez, azután túléli az emberöltőt és mesél régmult időkről.

Barrier elmondja, hogy *Berlinben és Charlottenburg-ban* három fokozotra osztják az abnormális tanulókat; a tanításra magára ez nagyon jó, de hol a bátorságban, hol a becsvágyban tapasztalnak káros hatást. Szép eredményt mutattak fel a francia fogalmazásból, mikor egyik ujság pályázatot hirdetett utazási ösztöndíjra. Az ekszemporálét általánosságban eltörölték az idegesség miatt, de néha alkalmazzák kikérdezésül. A tornára nagy súlyt vetnek.

A kiskrónika szerint *a köztársaság elnöke* eleget tett annak a meghivásnak, hogy bejárja egész hazáját *turista* módjára és megfigyeljen mindent az első politikus szemével. — Helyes ellentét ez után az a felügyelői beszéd, mely bátorítja *a kis elemistákat,* hogy csak menjenek tanulni, ne ijedjenek meg hótól, fagytól; gondoljanak rá, hogy derékségük mennyi örömet ébreszt a járó-kelőben és hogy mennyit tanulhatnak már útközben az élet könyvéből. — Szivhezszóló példákban beszélnek *a gyermeki szeretet* leleményességéről abból az alkalomból, hogy jutalmat adtak annak a kis leánynak, ki legtöbbet segitett családjában és annak az anyátlan árvának, ki legjobban rendbentartotta apja háztartását. — Példaadó, hogy az egészségügyi bizottság az elemi-iskolákban meg mindenütt másutt is, hirdetést függesztett ki sokféle védekező tanáccsal *a legyek,* s azoknak a szaporodása *ellen.* Egy nagy villamosvasuti szerencsétlenség után, a képviselő arról beszél választóinak, hogy egyrészt mennyire kitűnik ilyenkor az egyszerű alkalmazott derék és fontos munkája, másrészt mennyire világossá válik, hogy futó és *törékeny emberi életünknek*

csak avval adhatunk állandó értéket, ha halhatatlan remények szolgálatába állítjuk be.

Októberban *Vial Francisque a mai fiatalság* erényeiről és hibáiról beszél. Lelkesedést meg védekezést akar ébreszteni. Hevesen, aktivan, gyorsan és erős kézzel akarnak élni, sokszor még a gondolkozás rovására is. Nagylelkűek, bátrak, kitartó hivők, Csügnek a hagyományon a kultura minden terén és szívvel, lélekkel morálisak. De nincs igazi történelmi érzékük; többrebecsülik a gyakorlati életet, mint az eszméket; elfordulnak a szabad foglalkozásoktól és az ész alkotásaira, annak a vívmányaira nem sokat adnak. *Chabot a béketanítást* hányja-veti minden oldalról, hogy megtalálja benne a helyes középutat. Elismeri a háború barbár borzalmai, de hosszan fejteget, azt is, hogy most még azok a nemzetek pusztulnának el legelőbbi a kik legjobbbn visszafejlesztenék magukban a katonai erényeket és a harci hangulatot. *Roubault* azt bizonyítja, hogy *a középiskolában* is nagyon fontos *a kézimunka*, az eszközök okos, körültekintő, alkalmazkodni tudó használata. Összhangban növeli a fizikai értelmi és erkölcsi erőket s mindezt megfinomítja gyengédséggel. *Moulet* Alfréd gyönyörködik abban a könnyen áttekinthető világos és termékeny munkában, amit a *33-ik tanitásügyi kongresszus* végzett festőien szép környezetben. Három bizottság alakult három főfeladattal: az iskolalátogatás; a nő szerepe a szociális higiéna kérdéseiben; a fizikai nevelés, a készülés a katonai pályára. A második bizottságnak nő volt a szakavatott és befolyásos előadója; biztatta társnőit, hogy foglaljanak állást, vállaljanak munkát mindenütt, ahol az államszervezet megengedi és segítsék diadalra különösen azt a két uj törvényt, mely hathatós segítséget kiván a sokgyermekes családnak és a gyermekágyas asszonynak. Barbier folytatja tapasztalatait *Berlin* és *Charlottenburg iskoláiról*, még pedig különösen a gyengetehetségü gyermekek intézményeiről. Ez utóbbiaknak annál korlátoltabb az óraszámuk és annál kevesebben vannak egy osztályban, minél alacsonyabb fokon állnak. Bőséges, sokoldalu statisztikát állít ki róluk mind az orvos, mind a tanító, mindegyik más és más szempontból! Egészségi állapotuk sokszor eldönti sorsukat már az iskolalátogatás küszöbén. Az erdei iskolákban az odautazás, az élelmezés, a kiadások mind igen becses adatokat szolgáltatnak. A kötelező továbbképzőosztályokban az egyes mesterségekből, az eszközök és szerszámok kezeléséből, a munkabetegségekből igen beható és teljesen gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek a tanítók. Ugyancsak nagyon gyakorlatiak és nagyon alaposak a különböző számadási órák.

Az apróbetűs rovatok elvei: *Az élőnyelvek tanítása* a gyakorlati szükséget elégíti ki, de azért szolgálhatja a mély gondolkodást és az általános műveltséget is, sőt a többféle kifejezés egyenesen gazdagítja az eszmét. Mennyi kezdeményező erő, mennyi költői sugallat, mennyi szép tanítás, és milyen mesteri hatalom él *Lamartine*-ban! Kezdje el olvasni mindenki már tizenhat éves korában! Eszményi magaslatra emeli a világ és az élet minden értékét. — Szép öregség jutott osztályrészül *egy hetvenhétéves régi francia tanítónőnek*. A porosz háborúban megbecsülhetetlen érdemeket szerzett mint fáradhatatlan és rátermett ápolónő; azóta egyszerűen, visszavonultan él szeretetben, tiszte-

letben és tesz annyi jót, mintha ez hivatalos kötelessége volna. Most felsőbb kitüntetés és sok hálás visszaemlékezés kereste fel csendes magányában.

Novemberben *Philippe Jean* tanulmány tárgyává teszi a gimnáziumoknak azt a három főformáját, melyek a XIX. sz.-ban nagyon pártolták a fizikai nevelést. *Amoros intézete* az, melyet a legtöbbre becsül és erről széles alapon, hű képet fest. Hangsulyozza, hogy nála a testgyakorlás emberhez méltó cselekedet, bevezetés a jó nevelésbe, első fejezet az általános müveltséghez, út a tökéletesség felé, gyakorlat a társadalmi erényekben. — G. M. *a francia fogalmazás* csődjéről panaszkodik. Szerinte ritka az, a ki értelmesen és helyes franciasággal tudjon írni; szerinte nagyon jól érezni és jól kifejezni. — A fogalmazás annyi, mint jól gondolkozni, eltávolodtak Buffon-tól, akinél az írás manapság távolról sem felel meg annak a hivatásnak, hogy minden lelki erőt foglalkoztasson; ennek a bajnak megvan az oka: a növendékek elhanyagoltan, sebtiben, az utolsó percben végzik, mert azt tartják, hogy nem adnak rá sokat és hogy a megitélés nagyon függ az itélkező változó hangulatától: *Dauzat* Albert szintén óvást emelt. Óvást emel *a mesteremberek és gonosztevők* nyelvjárása ellen, mely egyéb, hibásan modern beszédmóddal együtt, megtámadja az ősi, hagyományos, klasszikus francia nyelvet. — *Bérard Léon Jugres-ről és az ő tanáról* mond beszédet. Megfontolás tárgyává teszi azt a tartalmas mondását, hogy a szépnek a halk dicsérete tulajdonképpen sértés. — Konstatálja, hogy a tanítványok behatoltak a mester sikerének a titkaiba; hogy a bírálat szókincse ma nagyon gazdag a legkülönbözőbb árnyalatokban; hogy ma sok a pompázó szín a mesterműi minden érdemének és egész nagyságának az ünneplésére; hogy ma meg tudják értetni a legmélyebb értelmet és a legkiválóbb fontosságot. — Bernot *a japán* iskolát jellemzi. A séta felel meg legjobban a földnek, a hagyománynak, a nép szellemének. Sétálnak nyáron és sétálnak télen. Sétálnak, hogy megismerjék a világot és a polgári életet, hogy megtanulják szeretni a természetet és a hazát. Sétálnak, hogy egészségesek, erkölcsösek és eszthetikailag műveltek legyenek. Cirot Georges leírja, hogy milyen munkát végez *a francia bizottság Spanyolországban*. Sok iskolában és sok helyen jól tanítják a nyelvet, elég könyvet is olvasnak, noha Portugáliában többet foglalkoznak vele. A kongregációk tudnak legtöbbet és ők tanítanak legjobban; dominál köztük a született francia.

Az apróbetűs melléklet először is buzdít az önművelésre *az iskolázás után*, az iskolakönyvet megőrizni! könyvtárba beiratkozni! ujságot olvasni! nyomonkisérni az egész modern haladást! menekülni az unalomtól és az elveszett percektől! törekedni nemes örömökre! felemelő tudásra! — ezek a legfőbb céljai. — Azután dicséri *a leányok* párizsi lycée-jét, melyben mindenki kiváló a maga helyén, mely kivívta a közbecsülést, mely elérte, hogy a munka öröm. Majd ünnepli *Renard* Jules-t, mint a gondolat felébresztésének, a gondolat szuggerálásának a nagymesterét. Érdekes az is, hogy az egyik collége feje az iskolaév elején levelet intéz *minden szülőhöz* és ebben beszél felfogásáról, terveiről. meg a kivánatos együttműködésről. — Már Corbiéreben is van *női kertészeti iskola* mindazoknak, a kik akár hajlamból, vagy egészségi okból, akár gyakorlati célból, ehhez a mun-

kához húzódnak. — Végül jól beállított, vonzó és tanulságos *történeti műveket* említenek meg: szerepel a hős d'Aubigné; de Berry hercegnő, a finom, sokszálú cselszövés hatalmas irányítója — végül Normandie, Franche-Comté, meg Alsace mindegyik a maga szebbnél-szebb hegyeivel, völgyeivel és sok-sok emlékével.

Decemberben Barthou *Diderot* munkásságát méltatja a nagy filozófus születésének kétszázadik évfordulója alkalmából. Hatalmasnak nevezi befolyását mint kezdeményezőét, mint irányítóét, ki a későbbi századok alapvetője. Meghajtja előtte a lobogót azért is, hogy kifejlesztette a természettudományok módszerét és hogy bevitte a köztudatba az óvatosságot mind az állítással, mind a tagadással szemben. Megemlíti, hogy meséiben és drámáiban milyen pompásak a dialógusok meg a replikák; hogy kritikáiban mennyire meg tudta szerettetni a festészetet, jóllehet az ő korában nem igen kedvelték a művészetnek ezt az ágát! — *Chaffurin* egész szokatlan oldalról mutatja be *az amerikai* szellemet. Keres és talál benne idealizmust. Megtalálja a hitüket a jótékonyságban, az igazságban, a haladásba n,a jövő helyes berendezésében. Kihámozza a vallásukból is a jogos és célravezető imádságokat, a mindenkire hasznos munkás egyesülést. Vagyongyűjtési szenvedélyükben nemcsak a hasznosnak és a boldogságnak a hajhászását látja, hanem észreveszi azt a forró vágyat, hogy másnak szintén jól menjen a sora, hogy más is boldog legyen. Csodálja azt a körültekintést, azt a lelkiismeretességet, amivel egy-egy milliomos eltestálja a vagyonát. — *Reinach* beható tanulmányban hasonlítja össze az *atheni nevelést* a franciával. Lekötik a demokratikus levegő ideális magasságai, a természetszeretet klasszikus emlékei és az emberi észnek a poetikus istenítése. Szereti, hogy mindenki jár iskolába, noha ez nemis kötelező, meg hogy majdnem kötelező a szülőkre, valami mesterség, valami hivatás taníttatása. Szivesen beleéli magát a test és lélek harmonikus képzésébe, a harmonikus lelki egyensulyba, a szép öregségbe, a zene szívhezszóló hangjaiba. — *Cirot* folytatja ismertetését *a spanyolországi bizottságról.* A követ és a konzul fennhatósága alatt tanul franciául minden francia és tanulhat a spanyol is, ha akar. A szegény szülők nem fizetnek. Fényes a siker, de van hiány is és a hiány pótlására apellál minden honfitársának a hazaszeretetéhez. — *Faquet* Emil felidézi *Theuriet Andrénak* a regényírói és költői szellemét. Élvezi az istenáldotta tehetséget, ki már gyerekkorában is szeretett figyelmesen nézni, szeretett mindennek a mélyére hatolni; tele volt jóakarattal és szivesen mesélte el, szivesen festette le, amit látott.

Dr. Schmidt Mária.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Második közlemény).*

2. Felsőbb leányiskolák.

Az aradi m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1912—1913. iskolai évről. Hatodik évfolyam. Közli Szita József igazgató.

Az értesítőt *Ballenegger Henrik* értekezése vezeti be, aki «Fejezetek a francia nőnevelés történetéből» cím alatt folytatja tavalyi, illetve két év előtti tanulmányait. Ez évben «a précieuse-ök és az eszményi nő tipusa Moliére vígjátékaiban» alcím alá foglalja érdekes mondanivalóit. A tanári kar tagjai az igazgatón kívül a következők voltak: *Ballenegger Henrik, Barta Dezsőné dr. Büchler Rózsa, Berzeviczy Gizella, dr. Blasovszky Miklósné Tabódy Sarolta, özv. Böszörményi Gézáné dr. Kerestély Olga, Dena Rezső, Frint Lajos, Hoffmann Erna, Horváth Gizella, dr. Issekutz László, Kisfalussy István, Kún Zoltán, dr. Luka Laurean, dr. Metheovics Ferencné Poszler Teréz, Polgáry Miklós, Popopics István, Rediger Károly, dr. Saciu Jusztin, özv. Svéby Pálné Turchányi Gizella, Vargha Beatrix, dr. Vágvölgyi Lajos,* vagyis összesen: 21. A tavalyi tanártestületből *Kuss Gizella* vált ki, aki Szegedre helyeztetett át. A tanulók létszáma osztályonként a következőképpen oszlott meg: I.=45, II.=35, III.=26, IV.=28, V.=20, VI.=12, összesen: 176. A tantestület nagy gondot fordított az intézet növendékeinek vallás-erkölcsi nevelésére, nagyjaink emlékének kegyeletes tiszteletben tartására, s a hazafias önérzet és büszkeség ápolására. Megjegyezzük, hogy ez a szent cél vezette az összes felsőbb leányiskolák tanártestületeit, miért is többször nem térünk ki erre, valamint azokat a fejezeteket sem említjük, amelyek mindenütt közösek, mint: «Kivonat az állami felsőbb leányiskolák szervezetéből» «Kimutatás a tanártestület elfoglaltságáról tárgy- és heti óraszám szerint», «Tankönyvek jegyzéke az 1912—13. iskolai évben. «A feldolgozott tanítási anyag», « A tárgyalt olvasmányok, szavalatok és írásbeli dolgozatok», «a leírt tanulók névsora», «az iskolai felszerelések és gyüjtemények», továbbá a statisztikai kimutatások a növendékek magaviseletéről, szorgalmáról, tanulási előmeneteléről, mulasztásokról stb. a növendékek egészségi állapota is majdnem mindenütt kielégítő volt. Legtöbb iskolát megkímélt a pusz-

* Az első közleményt l. a megelőző füzetben. *Szerk.*

tító járvány. Az előírt és szokásos hazafias ünnepélyeket (okt. 6., nov. 19., márc. 15., ápr. 11.) is minden iskolában megülték, Aradon ezeken kívül működvelői előadást is rendeztek, amikor «A tékozló fiú» című bibliás zenés színjátékban szerepeltek a növendékek. Az előadás 750 korona tiszta jövedelemmel záródott, mely összeget a tanártestület jótékony célra fordított. Az igazgató dicsérve említi, hogy az iskola és a szülői ház közötti kapocs évről-évre melegebb, bensőségesebb. Az új iskola épületét illetőleg még nem döntöttek az illetékes körök, pedig ennek hiánya fokozottabb mértékben érezhető. Az iskolában külön tánc, festő, francia nyelvi társalgó és angol nyelvi tanfolyamok működtek. Az iskola Mária-Radnára, Solymos várához és Lippafüredre kirándulást rendezett. Az intézet növendékei különféle jótékony célra 1010 korona 10 fillért fordított. 170 vizsgát tett növendék közül kitünő volt 32, elégtelen osztályzatot pedig 7 kapott.

A békéscsabai m. kir. állami felsőbb leányiskola X-ik évi értesítője az 1912—13. évről. Közli: Donner Lajos, igazgató.

A tanártestület *Donner Lajos* igazgatón kívül a következőkből állott: *Berényine Krieg Lenke. Bredschneider Etelka, dr. Krammer Nándor, Kuthy Erzsébet, Mayer Mária, Sailerné Lachne Mária, Thamássy Ilona, özv. Tokajiné Borbély Gizella, Vidovszkyné Kiss Lujza, Knyihár Károly, Koppányi Gyula, Krajnik György, Morosán Jusztin, dr. Silberfeld Jakab.* Beiratkozott 131 rendes (89+31+28+18+9+6) és 11 magántanuló (3+2+2+2+1+1) összesen: 142 növendék, kik közül vizsgát tett 135, még pedig kitünő eredménnyel 14, elégtelen osztályzattal: 5. A növendékek közül egyet évközben elragadott a könyörtelen halál.

Értesítő a beszterczebányai m. kir. állami felsőbb leányiskola 1912—1913. iskolaévéről. Harmincadik évfolyam. Közli: Straub L. Gyula igazgató.

Bevezető cikk *Serédi Ilona* tanítónő érdemeit méltatja *Schmidt Olga* tollából abból az ötletből, hogy Serédy tanári pályán negyedszázados évfordulóját érte meg, kit a vallás- és közoktatásügyi miniszter is üdvözölt. A tanári kar és internátusi növendékek az ünnepelt nevére jutalomdíjalapítványt tettek. A tanártestület tagjai voltak: *Straub L. Gyula* igazgató, *dr. Bitzó Sarolta, Csiky Paula, Farkas Elza, Koritsánszkyné Kubass Aranka, dr. Kostialik Ferenc, Kuszy Emil, Misik Erzsébet, Répási Marietta, Richter Antal, Rosenfeld Károly, özv. Schaádtné Láng Irma, Schmidt Olga, Serédi Ilona, Svehla Antónia, Svetschine Georgina, Tóth Lajos.* Beiratkozott 177 rendes (37, 38, 38, 25, 22, 17) 1 rendkívül-, 1 magán, összesen 179 tanuló. 170 vizsgát tett tanuló közül 26 kitünő növendék volt, míg elégtelen osztályzatot csak egy kapott.

A Budapest székesfővárosi első kerületi községi felsőbb leányiskola huszonegyedik értesítője az 1912—1913. iskolai évről. Szerkesztette: Wolf Ágoston igazgató.

A tanári kar tagjai az igazgatón kívül voltak: *dr. Homoródi Anderkó Aurélné Kronich Melánia, dr. Bognár Dénes, Boreczky Elemérné, dr. Sztrachon Nelly, Dr. Bónis Pálné, Wallon Emma. Chéreau Emilia, Gellért Bella, dr. Laczó Viktorné Korbuly Auguszta, Nemeskey Lajos, özv. Novák Sándorné Tavaszi Margit,*

dr. Peisner Flóra, dr. Pell Mária, Pogáts Aurélné Staudinger Zsófia, dr. Szőcs Elek, Stojanovits Adrienne, Ujházi Irma, Weber Mihály, Mokri Gabriella, Kocsisovszky Pál, Kiss Arnold, Kováts Lajos, Reif Pál, Kisvárdai Szokolay Antal, Mihályffy Izabella. Az intézetben zenetanfolyam is működött. amelyen — minthogy egyéb hangszerhez nem jelentkezett növendék — csak zongorát tanítottak. Beiratkozott I*a*) 34, I*b*) 34, II*a*) 34, II*b*) 34, III. 52, IV*a*) 28, IV*b*) 28, V29, VI. 24, összesen 295 tanuló.

A budapesti magy. kir. állami felsőbb leányiskola és leánygimnázium értesítője az 1912—1913-iki harmincnyolcadik iskolaévéről. Közli: dombovári Révy Ferenc főigazgató, az iskola igazgatója.

Az első cikk az iskola célját és irányait fejtegeti. A német és francia nyelv tanításában a tanulókat 20—25-ös csoportra osztottuk, amelyek egyforma terv szerint végezték az anyagot. A londoni *Royal Drawing Society*-nak a St. James' Vestry Hall-ban rendezett nemzetközi rajzkiállításán az intézet növendékei is részt vettek az életből vett mozgó modellekről készült vázlataikkal. A zsüri négy növendéket jutalmazott és dicsért meg. *Palmer Kálmánné Hanzély Irma* nyugalomba vonult. *Özv. dr. Kurtz Gusztávné Zelles Etelka* abból a célból, hogy a távoli Kelet figyelmét minél inkább felhívja hazánkra, nagy fáradsággal, hozzáértéssel és áldozatkészséggel 1300 darabból álló gyűjteményt állított össze magyar vonatkozású képekből, térképekből, kézimunkákból és könyvekből s azt Tokióba kiállíttatta, szétosztatta. A növendékek különféle jótékony célra 936 korona 02 fillért fordítottak. Tanári karban helyet foglaltak az igazgatón kívül: *dr. Bacher Vilmosné Goldzieher Ilona, Bak Elza, Beller Ilona, özv. Bokelberg Ernőné Zimmermann Ilka, Décsei Janka, Egan Lujza, dr. Friml Aladár, dr. Iritz József, dr. Győri Bella, Hermann Róza, Hermann Teréz; Incze József, dr. Keil Alajos, Kerner Margit, Kolbenheyer Blanka, Kovács Emil, özv. dr. Kurtz Gusztávné Zelles Etelka, Laczkovich Ilona, Lyka Károly, Maholdyné Molnár Ilona, Mantél Armand, Mauritz Matild, Mészöly Kálmánné Fehér Elza, dr. Molnár Evelin, Odor Emilia, Odor Henrietta, dr. Pécsy Béla, dr. Pécsy Béláné, Kutlik Etelka, dr. Prónai Lajos, Rácz Adorjánné Buzogány Ágnes, dr Reibner Márton, dr. Reichenhaller Kálmán, Samu István, Schlatter Alfrédné Juhász Krisztina, Schmid Gyula, dr. Schwarcz Jakab, dr. Sebestyén Károly, Steuer Lajos, Szekeres Margit, Szerémi Alajos, Szijártó Miklós, dr. Takáts György, dr. Takáts Györgyné Kistenmacher Emilia, Urbányi Emilia, Varga Ilona, dr. Visnya Aladár.* Kívülök még 11 gyakorló-tanárjelölt működött az intézetnél. — Az iskolának 628 rendes és 58 magántanulója volt, még pedig a felsőbb leányiskolában 36+35+44+44+38+40+43+42+31+31+18+24=426, a továbbképzőben 26+11=37, a gimnáziumban 46+37+41+41=165. Kitünőek (a gimnáziumban jelesek) 81, elégtelenek: 17, vagyis a vizsgát tett növendékek 2·5 %-a.

Baár-Madas református felsőbb leányiskoláról és nevelőintézetről értesítő. Hatodik évfolyam. 1912—13. iskolai év. Szerkesztette: dr. Majorné Kenessey Anna, igazgató.

A bevezető cikk *dr. Pruzsinszky Pál* tollából került ki, az *önismeretről* és *türelemről* értekezik. A második cikkben *br. Győrffy Márta* számol be a Tátrában töltött hatnapos kirándulás szépségéről, eredményeiről. A tanártestület tagjai voltak *dr. Major Ferencné Kenessey Anna* igazgatón kívül *Bod Etelka, Berthe Boussand, Böszörményi Jenő, Darvas Anna, Miss Annie Edmundt, dr. Ertl Géza, D'Isoz Kálmánné, Klimó Julia, M. Luise Langreuter, Ligárt Olga, Mátéfi-Nappendruck Edit, dr. Pruzsinszky Pál, Seffer Ella, Szász Fanny, Toperczer Valéria, dr. Tóth András, dr. Ványi Ferenc, dr. Vörös Richárd, dr. Weber Artur, Zsenaty Emília.* Az intézetnek 72 (10+12+8+14+19+9) beírt tanulója volt, kik közül 68 tett osztályvizsgálatot. 15 kitünő eredménnyel, elégtelen osztályzatot egy sem kapott. Az Értesítőt «A szülői ház és az iskola» című a szülőkhöz intézett felhivás zárja be.

Az Országos Nőképző-Egyesület Veres Pálné iskolájának (elemi és 8 osztályú felsőbb leányiskolájának) értesítője az 1912—1913. iskolai évről. Szerkesztették: dr. Baros Gyula, felsőbb leányiskolai igazgató és Vértes Lujza elemi iskolai igazgató.

Laczkó Géza tanár «Köznevekké vált tulajdonnevek a román nyelvekben, különös tekintettel a francia nyelvre» című cikke foglalja el az első helyet. Az iskolaév elején megvált állásától *Saffáry Irma*, az intézet volt igazgatója, kinek távozása után az internátus vezetését *Krug Teréz* vállalta el, míg az iskola igazgatói teendőinek elvégzésével dr. *Baros Gyula* tanár bizatott meg. Négy és fél évi munkásság után állásáról leköszönt *Karl Lajos*, kit a király a kolozsvári egyetem rendes tanárává nevezett ki, helyét *Riegler Ernő* és *Rakssányi Mária* óraadók töltötték be ideiglenesen. *Petrányi Géza, Győző* rajztanár 1912 aug. 5-en meghalt, helyét özvegye foglalta el. A tanártestület gyakrabban vitte el a növendékeket Budapest kulturális életének egy-egy jelentősebb mozzanatára felolvasások, színielőadások stb. alkalmával. A tantestületben a következők találtattak: (8 tagú elemi iskolai tanítótestületet nem vesszük tekintetbe), dr. *Baros Gyula* igazgató, *Krug Teréz*, int. igazgatónő. *dr. Aubermann Miklós, Borauke Ilona, Bűton Márta, dr. Dékány Géza, dr. Gombócz Endre, dr. Hancsók Kálmánné Wolkenberg Ilona, dr. Karl Lajos, dr. Laczkó Géza, Laky Dániel, Lutz Elza, Mokos Gyula, dr. Pákozdi Károly, özv. Petrányi Gézáné, Rakssányi Mária Riegler Ernő, dr. M. Schindler Gyula, Steuer Lajos Szabó Gábor, Szotyori Nagy Károly, Wählerné Breitner Erzsébet.* A beírt növendékek száma 273 volt, még pedig 245 (45+43+40+48+40+29) rendes, és 28 magántanuló, kik közül 262 vizsgázott 20 kitünő eredménnyel, elégtelen osztályzatot pedig 11 érdemeltek ki.

Keller Imre.

(Folytatjuk.)

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Benczur Gyula ünnepe. Ki ne állt volna meg gyönyörűséggel, majd meghatottan Vajk keresztelteteése, Hunyadi László búcsúja és II. Rákóczi Ferenc elfogatása előtt?! Kit nem illetett meg legalább itt a kiváló mester lelke?!

Akárhányszor hallottuk és láttuk, azért mégis mindig új csodálattal érezzük, hogy színei ragyogók és gazdagok; hogy jellemző ereje hatalmas; hogy mind a külső, mind a belső világban remekül megörökíti a nagyot és a hatalmasat. Ekkor és akkor, ez és az talán mást lát meg benne, de gazdagsága mély; telik belőle mindig mindenkinek olyan komoly lelkesedés, mely át meg átjárja a nézőben az egész embert. Hogy idealizál és simít — az felemel és megnyugtat, az megadja a hangulatot az erősítő elmélyedésre! Hogy szereti a fényt, a pompát, a testi-lelki előkelőséget, hogy mindezen művészi jósággal csüng, az melegséget ad annak, ami a gazdagságban és az előkelőségben szép. Közelhozza a fennállóhoz azt, aki lenn áll. A színeset, a nemes mozdulatot onnan, ahol könnyen megtalálható, elővarázsolja oda, ahol ritkább.

Nehéz volna elmondani mindazt, amiért olyan szeretettel, olyan megindult tisztelettel ünnepelték a hetvenéves Benczur Gyulát. De aki az érzéseket szereti, azt mindenesetre fenséges benyomással tölti el, hogy megadta a legimponálóbb hangot igaz melegséggel először a király és József főherceg. Náluk a hivatalos és az ünnepi formát szinte átragyogta valami, ami már közeledik a barátsághoz. Egy őszinte fenkölt pillanatban közelhozó vonzalom csendült egymásba azokból a szívekből, melyek előtt oly sok feltárul az életből; ott, mert magas a rang, — itt, mert fennszárnyal a művészet.

Azután komolyan szólt az ország boldogsága és fennmaradása nevében Andrássy Gyula gróf, a multon és a jövőn sokat merengő, tudós államférfi. Szólt, hogy a kis Magyarország nem számolhat nyers erővel, az csak művészetére, műveltségére építhet. Ez és az önképzés nála életszükség, a fennmaradás legfőbb tényezője. És fontos tényező a lankadatlan örök művészet, az eszmék világának állandó közelsége, a szubjektív élet, az egyéni impresszió, az eredeti gondolkodás a materializmusra hajló huszadik században, ennek a századnak a hamar megbillenő lelki egyensúlyában; fontos tényező a huszadik században a mi ősi, sokat küzdött fajunknál, mely könnyen enged a józanság túlzásainak.

Majd a kolozsvári egyetem rektora a fiatalságról beszélt. Beszélt azokról a ragyogó tekintetekről, melyekből meggyőződhet róla a jubiláns, hogy tanítványai úgy tekintenek fel rá, mint a művészember, mint a lelkesítő hazafi legdicsőségesebb és legbeszédesebb példaképére.

És mindehhez mit tehetünk hozzá mi, a nőnevelés munkásai?! Elmondhatjuk nyugodt, hálás lélekkel, hogy minél jobban ünnepel az igazi ideális művészet, annál becsültebb az igazi nő, akár mint családtag, akár mint munkatárs. Annál jobban boldogíthat és annál boldogabb lehet. Áldja meg az Isten erővel, egészséggel miértünk is azt, aki még hozzá a magasztos női lélek pompáját olyan sok szépségben, olyan meghatóan tudja visszatükrözni. Kár, hogy ezt aránylag ritkán vetíti vászonra.

*

Bárczy István a tanítónők Otthonában. Régi vágya teljesedett be a M. D. E.-nek február 25-én, midőn az a kitüntetés érte, hogy az általa fenntartott «Tanítónők Otthonát» Bárczy István, a főváros közszeretetben álló polgármestere, meglátogatta. Az egyesület nagy ünnepség keretében, az egész választmány jelenlétében óhajtotta a kitüntető látogatást fogadni, azonban csak az utolsó órákban nyervén a látogatás tervéről tudomást, el kellett az ünnepiességtől tekinteni. Csak a három alelnök, özv. Herich Károlyné, dr. Peregrinyi János és özv. Sebestyén Gyuláné, továbbá Radnay Jenőné titkár jelentek meg a polgármester fogadására; az Otthon bentlakói közül pedig Gombos Jolán igazgatónő, Thielen Mária, az egyesület legbuzgóbb jóltevője és Thoma Teréz, a gyüjtő-bizottság elnöke. Az ünnepség elmaradása mellett is nevezetes ünnep marad ez a látogatás mindenkor az Otthon történetében. A polgármester úr ugyanis nagy érdeklődéssel hallgatta meg az elnökség előterjesztéseit az Otthon fejlődéséről és az épület kibővítésének szükségességéről, megtekintette az Otthon közös helyiségeit és a bentlakó tanítónők szobáit. Az elnökségnek és a bentlakóknak a régvárt látogatás fölött érzett örömét lelkesedéssé fokozta a polgármester úr azon kijelentése, hogy az intézet tőszomszédságában levő fővárosi telket, melyért az egyesület már több ízben folyamodott, a főváros át fogja engedni az Otthon kibővítésére. Az Otthon építkezésének kérdése ezzel dülőre jutott, mert már az egyesület buzgóságán bizonyára nem fog múlni a szükséges építkezési tőkének gyüjtések és kölcsönök útján való előteremtése. A polgármester nagylelkű kijelentésére nyomban elhatározta az elnökség, hogy a főváros rendelkezésére egy újabb alapítványos helyet létesít s egyik alapítványát a főváros polgármestere nevéről Bárczy István alapítványnak nevezi el. Ezzel a nagyjelentőségű történeti ténnyel, a telekadományozás tényével aktualissá lett a még kinnlevő gyüjtőívek beküldése. Itt az ideje, hogy azok a tanítónők, nevelőnők, kiknek 12,000 korona tőkéjük van, ezt az építés céljaira befizessék, s így maguknak éltük végéig otthont és teljes ellátást biztosítsanak. Így tettek eddig özv. Barna Ferencné és Gross Leopoldin, ez utóbbi 20,000 koronát fizetett be, mivel alapítványát egy fiumei tanítónő részére halála utánra is biztosítani kívánta Gross Leopoldin alapítvány címen. Thielenné

két ilyen alapítványra 40,000 koronát fizetett be. Van is az egyesületnek ezidőszerint mintegy 150,000 korona beépíthető alapítványa, de az építkezésre mégegyszer annyira lenne szüksége. Reméljük, hogy a tagok buzgósága és a kultuszminiszter nagylelkűsége ezt az összeget mielőbb előteremti. *Az egyesület közgyűlése április 19-én lesz.*

*

A könnyelmű elválások ellen kívánt mozgalmat indítani a Kálvin-Szövetség, s ezért egyesületközi értekezletet hívott össze ebben a tárgyban. Február hó 14-én a Gazdaszövetség helyiségében tartotta az értekezletet, amelyen megjelentek: Osztroluczky Miklós elnök és Majba Vilmos lelkész a Luther-Társaság, Földváry Elemér az Ev. Belmissziói Egyesület, Faluvégi Áron a Dávid Ferenc-Egylet, Terplán Lajosné a Kath. Tisztviselőnők Egyesülete, Sebestyén Gyuláné Stetina Ilona a Nőegyesületek Szövetsége, Rosenberg Auguszta a Művészet és Művelődés Magyar Nők Köre, Káldy Gyuláné és Lingauer Erzsi a Kath. Háziasszonyok Országos Szövetsége, dr. Szécskay Dezső a Magyar-Egyesület a Leánykereskedelem ellen, dr. Virág Gyula a Magyar Társadalmi Tudományi Egyesület képviseletében. A Kálvin-Szövetség részéről Bernát István világi elnök, Petri Elek lelkészalelnök, dr. Versényi György, Kolosváry Lajosné választmányi tagok és p. Horváth Zoltán dr. titkár voltak jelen. A statisztikai adatok előterjesztésére dr. Bud János kéretett fel. Nagy örömet és lelkes hangulatot keltett Szilassy Aladár v. b. t. t. megjelenése s az értekezlet tagjai egyhangulag őt kérték fel az elnökségre. Dr. Bernát István ismertette a kérdést a maga lényegében és szociális fontosságú vonatkozásaiban, dr. Bud János pedig a válóperi statisztika adatait adta elő a legkülönfélébb vonatkozásokban. Ebből szinte beláthatott az értekezlet a jövőnek szomorú képébe, amikor arról győzött meg, hogy a hűtlen elhagyásos, ma tehát megegyezésesnek nevezhető válóperek milyen óriási mérveket öltöttek; szociális és nemzeti szempontból legszomorúbb az, hogy épen a köznép körében. Rosenberg Auguszta a dolog praktikus oldaláról mutatott rá Dániára, ahol a törvények semmi szín alatt nem engedik meg, hogy az apa menekülhessen a család fenntartása alól. A Workinghaus-Law (dologházi törvény) kötelezi az apát arra, hogy a gyermekekről és a feleségről gondoskodjék és a dologházban kényszerítik a munkára, keresményéből pedig levonják a család fenntartására szükséges összeget. Szükségesnek látja annak is törvényes szabályozását, hogy ott, ahol gyermekek vannak, a hűtlen elhagyás alapján ne lehessen az elválasztást kimondani és általában a felelősségérzet nagyobbarányú fejlesztését tartja szükségesnek a társadalmi egyesületeknek körében. Osztroluczky Miklós a könnyelmű elválásokban a közszellem dekadenciáját, az altruizmus és kötelességtudás hanyatlását látja s a jogok túltengése e téren is érvényesül. Ennélfogva szükségesnek látja a törvények megfelelő szigorítását, de a belmissziói munkának is ki kell terjednie erre a társadalmi veszélyre is. Sebestyén Gyuláné a nevelés hiányaira mutat rá és annak szükségességére, hogy már az iskolákban nagyobb türelemre, szeretetre, önmegtagadásra és kötelességérzetre kell a gyermekeket nevelni. Káldy Gyuláné a gyermekmenhelyekbe való helyezésnél

tapasztalt szertelenségekről, kinövésekről beszélt, miután ezekbe a menhelyekbe az álhumanizmus szintén beférkőzött és életbenlévő dologképes, sokszor igen jól felöltözött anyák gyermekeit is felveszik, holott csak az igazán elhagyatott gyermekekre vonatkozik az állami eltartás kötelezettsége. Az elvált szülők könnyelműen helyezik el itt apró gyermekeiket s csak akkor jelentkeznek, mikor már kinőttek a menhelyből és munkaképesekké lettek. Ezen kinövések meggátlása is elősegítené a könnyelmű elválások elleni küzdelmet. Dr. Virág Gyula a joggyakorlat helytelen irányú fejlődésére mutat rá, holott a házassági törvény 77. § ának célja a békés elválás lehetővé tétele volt ott, ahol a házasélet alapja igazán megingott; a kellő kautálékat maga a törvény állította fel, amikor a szándékos és jogtalan elhagyás bizonyítását megkövetelte. Az értekezlet minden tagja általában nagy elismeréssel volt a Kálvin-Szövetség iránt, hogy ezt a mozgalmat megindította és úgy határozott, hogy felkéri az elnökséget, az előadókat, Kolosváry Lajosnét és p. Horváth Zoltán dr.-t. hogy szerkesszenek memorandumot az értekezleten elhangzott erkölcsi, politikai, gazdasági és jogi okok kiemelésével és a statisztikai adatok előterjesztésével, amelyben felkérik az igazságügyminisztert, hogy hasson közre a házassági törvény hűtlen elhagyásos szakaszának szigorúbb alkalmazása és esetleg a törvénynek magának megszigorítása s a kötelező fellebbvitel visszaállítása iránt, másrészt pedig felhívja az igazságügyminiszter figyelmét arra, hogy hasson közre, hogy a közigazgatási hatóságok a válóperek céljaira kért szegénységi és más helyhatósági bizonyítvány kiadása körül szigorúbban és körültekintőbben járjanak el. Ezen memorandumot az összes meghívott egyesületeknek megküldi a Kálvin-Szövetség, és felkéri egyúttal ezen egyesületeket, hogy saját körükben vegyék tárgyalás alá ezt a fontos ügyet és különkülön terjesszék fel az átküldendő memorandumot az igazságügyminiszterhez. Folyóiratunk e mozgalmat állandóan figyelemmel fogja kísérni.

*

Miniszteri elismerés egy kiváló polg. isk. tanárnőnek. Igaz tisztelettel és meleg szeretettel ünnepelték a közelmultban Újvidéken Fizély Julia áll. polg. leányisk. tanárnőt azon alkalomból, hogy 32 évi buzgó és eredményes szolgálatáért a magas tanügyi kormány egy meleghangú átirat kapcsán fejezte ki elismerését. Fizély Julia tanárnőnek nagy érdemeit néhány sorban méltatni nem lehet; csak a hozzá közel állók tudják, micsoda nemes lélek és szív, micsoda páratlan buzgóság és szakértelem, a nevelő-tanítói hivatásnak mily lelkes szeretete jellemzi Fizély Julia egész egyéniségét. Évtizedeken át fáradhatlanul végzett nevelői munkájával az egész város és környéke osztatlan tiszteletét, tanítványainak rajongásig menő szeretetét érdemelte ki, s hogy a felsőbb helyről jött elismerés alkalmával a város társadalma nem ünnepelhetett az iskolával együtt, annak oka csak az, hogy a kitüntetett úrhölgy ez idő szerint betegeskedik, szabadsága révén az iskolától távol van. Tisztelői és jó barátai azonban közel és távolból örömmel keresik fel üdvözlő soraikkal, virágaikkal épúgy, mint az iskola élén álló gondnokság és tantestület tagjai és hálás

tanítványai is, szívből kívánva, vajha a Mindenható visszaadva egészségét, nemsokára ismét elfoglalhassa munkakörét az iskolánál, melynek mindenkor dísze volt és büszkesége.

*

A Magyar Képzőművésznők Egyesületének kiállítása. Hat esztendeje immár, hogy a Magyar Képzőművésznők Egyesülete megalakult és azóta évenként egy-egy kiállítással lép a nyilvánosság elé. Hat év nem nagy idő, de azt szokták mondani, hogy a háborús évek duplán számítanak, már pedig a mi kulturális viszonyaink között egy művészeti egyesület fennállásának első évei a létért való küzdelem nehéz harcai között telnek el.

Ha a képzőművésznők egyesületének a Nemzeti Szalónban most megnyiló hatodik kiállítását tekintjük, úgy azt látjuk, hogy az egyesület ezt a küzdelmet eredményesen vívta meg és sikerült elérnie azt a célt, hogy művésznőinknek módot nyujtson az érvényesülésre és tehetségük továbbfejlesztésére.

A kiállítás úgy méret, mint színvonal dolgában nem csak eléri, de felül is múlja a tárlatok átlagát. Meglátszik, hogy az egyesület régebbi művésznői tudásuk legjavát állították ki, mellettük pedig újabb tehetségek tűnnek fel és visznek frisességet a kiállításba.

Végig tekintve a kiállítás gazdag műanyagán, mindenekelőtt azt konstatáljuk, a jury igen lelkiismeretesen végezte hivatását. Néhány gyengébb alkotást leszámítva, a kiállított műtárgyak általában jók és van köztük igen sok, amely a legkomolyabb bírálat mellett is minden dicséretet megérdemel.

Ezek közé tartoznak Schütz Julcsának Dachauból küldött három hangulatos tájképe és egy mesteri virágcsendélete, Soós-Korányi bárónő «Aratás után» c. pompás plein-airje és művészi Balatontanulmányai, Kalivoda Kata bravurosan megfestett plein-air csendélete, Lichtenbergné Propper Aranka nagy figurális képe és három gráciája, Undi Mariska kitünő tabáni részlete,i Nagy Sándorné rendkívül finom gyermek-rajzai, Augusztin Mariska elsőrangú rézkarcai, Komáromi Kacz Endréné gyönyörű virágképei, Bruck Hermina szép csendéletei, Gimzer Etta nagy tudással megfestett férfi-arcképei és parkrészlete, Rákosiné Gönczy Ilona előkelő női portréja, Splényi Erneszta bárónő virágcsendéletei és Vámossyné Eleőd Karola kitünő akvarelljei.

Igen örvendetes jelenség, hogy ezeken a jól ismert nevű művésznőkön kívül még számos új és máris igen sokat igérő tehetség tűnik fel a tárlaton. Árkay Lidi, Bükkerti Mariska, Dolányi Ida, Olejnik Janka, Pongrácz Sarolta bárónő, Reiszmann Gizella, Vörösné Dely Alice azok az ifjú művésznők, akik rendkívül figyelemreméltó alkotásokkal tesznek tanuságot tehetségükről. Rajtuk kívül még Büttner Helén, Fesztyné Jókai Róza, Kazacsay Gerőné, Keszler Johanna, Lámné Hilberth Irén, Müller Méla, Porter Paula, Rauscher Juliska, Schulz Ila, Stark Teréz, Strobl Zsófia, Tomassék Emma, Udvardy Flóra, Somló Sárika és Veres Kozma Erzsébet járulnak műveikkel a tárlat sikeréhez.

Külön termekben mutatja be az egyesület tavaly elhunyt kiváló tagjának, Braunecker Sztina bárónőnek hagyatéki kiállítását és Rainerné Istvánffy Gabriellának, a jeles állatfestőnőnek kollekcióját.

Bende János.

*

Békepályázat. A Magyar Szt. K. O. Békeegyesületének pedagógiai szakosztálya pályázatot hirdet egy a *békemozgalom köréből* merített értekezésre, mely a középfokú iskolák (gimnáziumok, reáliskolák, felsőbb leányiskolák és felső kereskedelmi iskolák) f. évi *Értesítőjében* fog megjelenni. A legjobb dolgozat Zipernowsky Károly egyesületi alelnök adományából 100 (egyszáz) korona jutalomban részesül. A pályázókat felkérik, hogy dolgozataikat f. év július végéig három példányban küldjék be *Kemény Ferenc* szakosztályi elnök címére (Budapest, VI. Bulyovszky-u. 26.). A pályázat eredményét ez év decemberhavában hirdetik ki. A Magyar Békeegyesület fenntartja magának a jogot, hogy a jutalmazott dolgozatot egészben vagy részben propaganda céljaira felhasználhassa.

*

Az J. C. W. legközelebbi, római ötödéves közgyűlését, mely a szociális kérdések egész tömegét tűzte programmjára, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. A tagsági díj 10 korona. Jelentkezni lehet Rosenberg Augusztánál (Budapest, Oszlop-u. 28.) vagy egyenesen Rómában a következő címen: «*Signora Maria Grassi Koenen.* Via Manin 53. *Roma.*» Aki tagsági jegyét kiváltotta, lakása ügyében forduljon Me. *Grassi-Pinelli*-hez. Via degli Artisti 26. Roma. A kongresszus minden kérdésében szívesen nyujt felvilágosítást a *titkári hivatal.* Via Collina 23. Roma. Az összes itáliai vasútak a kongresszusra utazóknak az összes vonalokon 66% árengedményt adnak április 25-től május 22-ig. (A kongr. ideje május 16—22.) Ez magaelég okot szolgáltat a tagsági jegy megváltására, mert ennek ellenében valóban olcsó olaszországi utazásban lehet részünk. Jövő füzetünkben a kongresszussal bővebben is foglalkozunk.

*

Északeurópai tanulmányút és turisztikai kirándulás. Ispánovics Sándor budapesti tanár, a már kétízben rendezett északeurópai kirándulását az 1914-ik év július havában újra megismétli.

A kirándulás Lengyel- Orosz- Finn- Svéd- Dán- és Németországon vezet keresztül a következő útiránnyal: Varsó, Moszkva, Szent-Pétervár, Vüborg (egész Finnország körülhajózása) Helsingfors, Stockholm, Malmö, Koppenhága, Berlin.

Részletes prospektus május 1-én jelenik meg, jelentkezést, mely semmire sem kötelez, már most elfogad Ispánovits S. (Rákóczi-út 11.)

*

Lantos Izsóné. (Egy minta-tanítónő életéből.) Gyászba borult egy boldog kis család s gyászában fájdalommal osztozik az elköltözöttnek nagy családja: a budapesti tanítóság s kiváltkép a Szt-István-

téri iskola tantestülete. Bánatosan zokog egy nagy gyermeksereg s bánatában résztvesz hozzátartozóik sokasága: az egész Lipótváros. Mert ezen kerületnek legrégibb iskolája volt az a szentély, hol egy csupa szív-asszony négy évtizeden át önmegtagadással, végtelen lelki jósággal, angyali türelemmel és a mai kort meghazudtoló szerénységgel nevelte, tanította az ifjúságot. S most, mikor már a 3-ik generációhoz jutott, ép oly nyugalommal, örökifjú szívvel, gyermekded kedéllyel és végtelen szeretettel állt tanítványai között, mint 40 év előtt, pályája kezdetén. Akik évek hosszú során átismertük, együtt éltünk és dolgoztunk vele, soh'se láttuk őt elégedetlennek, haragosnak; mindíg nyugodt, szívélyes, elnéző volt. Bárki számára volt mindíg ideje, mindenkihez volt egy-egy jóságos szava; a csüggedőt buzdította, a búsulót vigasztalta s a síró könnyeit felszárította. Amerre csak megfordult, nyugalom, megelégedés és áldás kelt nyomába. A jót ő magáért a jótettért és nem elismerésért cselekedte, mert hisz maga volt a megtestesült szerénység és igénytelenség. Kartársait nagyra becsülte és szerette, tanítványainak pedig mindíg megtudta édesíteni iskolai életüket és szeretetteljes kedélyével mindíg betudta aranyozni az iskola légkörét. Önfeláldozó szeretetét tanítványai rajongó imádattal viszonozták, ő pedig mindíg jóindulattal és dícsérettel vezérelte őket és a büntetése teljesen kikapcsolta nevelői eljárásából. Szerinte bűnös ember vagy hibát elkövető gyermek nem is létezett, mert aranyszívével mindenik számára talált mentséget, minden hibára enyhítő körülményt. Büntetéstől remegő vagy megaláztatástól félő gyermeket látni sem tudott és ha egy kartársa osztályába benyitva, véletlenül egy büntetésben levő gyermeket pillantott meg, legott elfelejtette jövetele célját s megsimogatva a kis bűnöst, javulási igéretet tett helyette s kérte az illető tanítót, hogy az ő kedvéért engedje el a büntetést. Nem is tágított addig, míg kérése nem teljesült s újjongott az örömtől, mikor kis védencét felmentve látta. De ki tudott volna ellenállni a jó Lantos néni kérésének, ki soh'se saját érdekeinek, hanem mindíg másoknak volt szószólója! Egész életében önmagáról megfeledkezve, családjának s tanítványainak boldogulásán munkálkodott; örömtől repesett, ha bárkinek szívességet tehetett vagy legalább is kellemeset mondhatott.

De ezen nemes, jóságos lényt sem kímélte a kérlelhetlen Végzet s ott sebezte meg, hol legérzékenyebb volt: fájdalmas, soh'se heggedő sebei ejtett gyengéd jó szívén; meghalt egyetlen, viruló lánykája s el kellett temetnie egyetlenét neki, ki sok száz kislányt látott gyengéd vezetése mellett fejlődni, nagyra nőni. Sokáig kétségbeesetten vergődött a pótolhatlan veszteség súlya alatt, s bár élte végeig viselte szívében a fájdalom fullánkját, oly megadással és Istenbe vetett bizalommal tűrte sorsát, melyre csak kiválasztott, nagy lelkek képesek.

Enyhülést keresett tanítványai körében s vigasztalást lelt derék két fiában és szerető hitvesében, kik együttesen igyekeztek pótolni azt, kit lelkében örökké gyászolt a legönzetlenebb anya. Most már kétszeres erővel látott munkához, beletemetkezett kötelességei teljesítésébe és átszellemült, ha tanítványai közt lehetett. Oktatásai mindenkor termékeny talajra leltek, magyarázata abban keresendő, hogy állandóan érvényesítette a leghathatósabb nevelői eszköz alkalmazását,

a példát, amennyiben minden jóban előljárt és a szépben, nemesben mintaképül szolgált az érte rajongó apró népnek. A legszebb gyermeki erényt, a ragaszkodást és a szülők iránti háládatosságot is nem csupán elméletben tanította, hanem annak fényes példáját mutatta azon párját ritkító önfeláldozásban, szeretetteljes előzékenységben és szívélyes bánásmódban, mellyel öreg, vak édesanyját körülrajongta és a legnagyobb gyengédséggel ápolta és gondozta mindaddig, míg őt le nem verte lábáról a gyilkos kór.

Más embert türelmetlenné tesz a szenvedés, de ő soh'se volt terhére senkinek s rettenetes kínjait is megadással és emberfeletti türelemmel viselte, mígnem január 8-án megváltotta a jótékony halál. Egy emberélet minden mozzanatát irányító szív megszünt dobogni, hogy megjelenjen a szeretet itélőszéke előtt, hol bizton elnyeri jutalmát, melyre oly igazán rászolgált mint jó gyermek, hű feleség, önfeláldozó anya, szerető kartárs és buzgó, lelkes tanitónő. Kötelességét mindenkor nemesen teljesítette és munkáját lelkiismeretesen végezte; kövessük hát példáját s őrizzük meg emlékezetét.

*

A következő gyászjelentések a magyar nőnevelésügy nagy veszteségét jelentik:

A lőcsei m. kir. állami felsőbb leányiskola tanári testülete fájdalommal jelenti szeretett kartársának, Szentistványi Dániel rendes tanárnak folyó évi február hó 19-én, tanári működésének 30. évében történt elhunytát. Drága emlékét szeretettel őrizzük!

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a felejthetetlen jó férj, apa, testvér és vő Gyöngyössy István, nyugalmazott segesvári állami polgári iskolai igazgató f. hó 21-én éjjel 1 órakor életének 65. évében Budapesten elhunyt. Nővére: Franciska férj. Glaser Károlyné. Anyósa: özv. Leonhardt Jánosné. Felesége: özv. Gyöngyössy Istvánné, szül. Pötzl Adolfin. Gyermekei: István, Gyula, Alice.

Fajkürthi és kolthai Kürthy Emil úgy a maga, valamint gyermekei: György és Berta, unokája: Magyar Bálint, menye: Kürthy Györgyné sz. Vizvári Mariska, veje: Magyar Elek, továbbá az elhunyt testvére: Freemann Johnné sz. szemerei Szemere Mária és sógornője özv. szemerei Szemere Attiláné sz. Morasitz-Cadio Henriette és az egész rokonság nevében is fájdalomtól megtört szívvel tudatja, hogy a hűséges szerető feleség, az önfeláldozó, példás, jó édes anya, a legjobb nagyanya, anyós, testvér és rokon fajkürthi és kolthai Kürthy Emilné szül. szemerei Szemere Gizella f. hó 18-án reggel ½9 órakor, áldásos életének 57., legboldogabb házasságának 34. évében béketüréssel viselt hosszas szenvedés után befejezte jóságos életét. Béke poraira, áldás emlékére!

A Tanítónők Otthonának gyásza. A 92 éves «Teréznéni» özv. Härting Gusztávné, született Dermontz Terézia, kinek 90-ik születés napjáról 1912. évi decemberi füzetünkben oly igaz szeretettel emlékeztünk meg, ki az Otthonnak több mint 25 évig bennlakója és az első néhány évben igazgatónője is volt, befejezte szép nyugodt öregsége után életét. Az Otthon bennlakói és a M. D. E. elnöksége február 23-án kisérték a kerepesi temető halottas házából örök nyugalomra kedves halottjukat.

IRODALOM.

A KULTÚRA ÉS TUDOMÁNY című vállalatban megjelent: *Henri Bergson* filozófiája *Gillouin Renétől*, fordította Farkas Zoltán. Ára kötve 1 K 20 f. Budapest, Franklin-Társulat. 1914.

Az előttem fekvő könyv megismerésére idézek néhány adatot abból, hogy miért lelkesül annyira Gillouin Bergson-ért:

«... lám, a XIX. század végén — mintegy kétszázötven év óta első ízben, újra Franciaországban — egy igazi metafizikus támadt, ki nemcsak hirtelen, hanem csodálatos sikereket aratott.» «Platon óta egy filozófus sem írt ilyen kristályos és tiszta nyelven ... Egyik sem fejtett ki hasonló gazdagságot és találékonyságát ...» «... géniuszának nem jelentéktelen tanujele az, hogy meg tudta látni és be tudta bizonyítani, hogy a filozófia történetében hemzsegő problémák csakis azért látszanak megoldhatatlanoknak, ellentmondások és végtelen viták országának, mert keletkezésüktől fogva és még ma is hibásan vannak felállítva ...» «A pozitív metafizika megalapítójának nevezhetnők ...» «vele a filozófia valóban kisérletivé vált, bár megőrizte, sőt kifejezésre is juttatta tisztán bölcseleti jellemét.» «Nem kevésbbé igaz az is, hogy a filozófia, Bergsont követve, megszűnik az egyéni géniusz műve lenni.» «Az ő felfogása szerint a sokféleségnek két gyökerestől különböző faja van, az egymásmellettiség sokfélesége, mely a külső világot jellemzi és az egymásbaömlés, a kölcsönös egymást átjárás sokfélesége, mely a belső élet jellemét határozza meg.» Amit javasol, «nem más, mint a heroikus élet programmja: hogy életünk minden pillanatát teljes lelkünhből éljük át»... «A francia bölcselkedés, mely szenvedélyesen intellektualista, mindig zavarba jött az élet kérdése előtt és mivel nem tudta a tiszta értelem kifejezéseivel megmagyarázni, általában arra határozta el magát, hogy a puszta anyag sorába helyezze ... Bergson kiemeli az élő világot ebből a lebecsülésből.» Ez a «filozófia a nyugoti tanításoknak olyan szinthézise, mely magához öleli és önmagába olvasztja a kelet gondolkozásának legjavát is.» «Bergson új utakat tört a metafizikának, mert tárgyául nem az anyagot és szellemet, hanem az Életet és céljául nem tárgya megszerkesztését, hanem a belemélyedést jelölte ki.»

És ha már ez is sokat mond, még többet mond az, hogy mit vár Bergsontól Gillouin:

«... az életet legszívesebben teremtő oldaláról, folytonos feltalálásai felől veszi szemügyre; valószínűnek jósolhatjuk, hogy erkölcstana az alkotás erkölcstana lesz, még pedig a plátói kifejezéssel élve: a szépben fogant alkotásé.» «Ő van hivatva... a Stuart Milltől jogosan követelt ethologiának, a jellemek tudományának, megalkotására.»

Tagadhatatlan, hogy mindez nagyon érdekes és hatásában kiszámíthatatlan. Megkapjuk a nagy filozófus legfőbb elveit tömören mind, és emellett kapunk egy-egy bővebb részletet is az ő sajátságos,

eredeti gondolatmenetével. Megérezzük, hogy a gondolat szabadságának a szelleme a legmagasabb régiókba emelkedik. Érezzük, hogy tisztelettel megáll a nagy gondolkodó a legkülönbözőbb meggyőződések előtt; hogy könnyed komolysággal és elfogulatlan mélységgel jár új utak felé; hogy eszményei elé nem emelkedik tragikus korlát. bármily lendületesek is azok.

De valami van mégis a könyvben, ami zavarja a hatást. Legyen az oka akár eredeti, akár a fordítás, akár mindakettő stílusa, nyelve kicsit nehézkes. Igaz, Gillouin azt mondja mindjárt a bevezetésben, hogy Bergson népszerűsége nagyon nagy munkáinak a behizelgő külső formája miatt és hogy ez gyakran terhére is van, mert ritkán párosul tanításának az igazi megértésével. Az is igaz, hogy az egyes szavak szépek, tartalmasak, árnyalatban nagyon találók és nagyon változatosak. De mégis, ha egyébért nem, már csak azért, mert a vállalatban ott van a «Kultúra» szó, a hangsúlyban, a mondatok tagozásában, a szavak összefűzésében jól esnék, ami még jobban támogatja a világosságot és a felvillanást; a szellem gyors «átömlését» és az áttekintés bátor szárnyalását. Épen Gillouin hivatkozik arra is, hogy az intuició eredményeinek a szavai nehezen helyezkednek el. Kár, ha ezt a helyes elhelyezkedést nem várja be a tudós. Evvel sokat veszít még tudósok között tudományra szánt órákban is; annál inkább veszít a művelt «nagy»-közönség előtt, «kik a mindennapi élet zsibbasztó fáradalmai után a nagy eszmék és eszmények világában keresnek üdülést és új erőt».

*

AZ ÉLET MŰVÉSZETE. Írta *Nádai Pál.* Kiadja a Franklin-Társulat. 1914. Két kötet. Ára 6 korona.

Nádai Pál e két kötetben beszél az életnek és a világnak sokféle jelenségéről. Leírja, hogy hogyan találhatjuk meg ebben is, abban is a szépet, a hangulatosat, a sokatmondót. Példát ad rá, hogy hogyan tehetjük mi is ünnepivé, felemelővé még azokat a perceket is, melyek mindennapiak, sőt talán sívárak és fájdalmasak. Csupa idealizmussal küzd olyan igazi világnézetért, olyan eleven világérzésért, mely boldogító, finom és eszthetikai, mely szellemet lehel mindenbe. Végigvezet bennünket sok tudáson, de sok olyan új úton is, mely spontán elmélyedésre késztet. Eleven színekkel hí életre szebbnél-szebb képeket a multból és leszűrődött történetfilozófiával boncolja a jelentékeny vonásokat; felmelegítő ideákat ad a jelenhez meg a jövőhöz.

Sorraveszi pl. ezeket a fejezeteket: A lakás, A kert, A divat, Szépség mindennapra, Napsütésben, Korok szívdobbanása, Az utca művészete, Az ízlés országútján. Minden fejezete élvezetes és tanulságos, mély és elmés, gondolatébresztő és tanulásra serkentő. Csak sajnálhatjuk, hogy térszűke miatt lapszámra nem idézhetünk e kedves könyvből, melyet melegen ajánlunk olvasóink figyelmébe.

Azért a sok nemes impulzusért, melyet a könyvből nyerünk, megbocsáthatjuk, hogy van egy, talán csak egyetlenegy szépséghibája. A csillogó folyamról úgy nyilatkozik, hogy: «olyan, mint egy kicsit minden asszony: láthatatlan ostorokat kell megpattantani a levegőben, hogy megszelidüljön és úrrá lehessen felette a férfi». Megbocsáthatjuk ezt, de el nem hallgatjuk, bármilyen rejtett helyen hú-

zódik meg. Hogy mainapság mennyiben találó és mennyiben nem ez a hasonlat, azt ítélje meg más. De nekünk kérnünk kell a szerzőt, hogy az új kiadásban változtassa ezt meg. Kérnünk kell erre a nőnevelés, a jövő generáció boldogsága, a jövő eszthétikája nevében. Ebből a szempontból mindenesetre káros és ez a szempont ugyancsak fontos az ilyen munkánál. Meg fog bennünket érteni, hisz ő is pedagógus! Említsük még meg, hogy az értékes könyvet 15 szép és érdekes kép díszíti. *S. M.*

*

A «**Vasárnapi Ujság**» március 8-iki száma sok érdekes képet közöl az új albán királyról, *Vargha* Gyula új kereskedelmi államtitkárról és a statisztikai hivatalról, Munkácsy szobrának pályanyertes terveiről, a *Szibill* előadásáról a Király-szinházban a Trentinóról (Tonelli Sándor cikkével) Kubelikről, a furlanáról, stb. Szépirodalmi olvasmányok: *Vargha* Gyula, *Ambrus* Balázs és *Majthényi* György versei, *Szini* Gyula és *Lagerlöf* Zelma regényei, *Gagyhy* Dénes novellája, *Takáts* Sándor tárcája, *Schöpflin* Aladár szinházi cikke. Egyéb közlemények: *Pólya* Tibor rajza s a rendes heti rovatok. Irodalom és művészet, sakkjáték, stb. — A «*Vasárnapi Ujság*» előfizetési ára negyedévre *öt korona*, a «Világkrónika»-val együtt *hat korona*. Megrendelhető a «Vasárnapi Ujság» kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. sz.). Ugyanit megrendelhető a «Képes Néplap», a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre *két korona 40 fillér*.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára

Budapest, VI., Bulcsu-utcza 7.

Telefon 21-06

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemü **fizikai, kémiai, geometriai** és **psychologiai** tanszereket.

Felszerelnek **természetrajzi, földrajzi** és **történelmi szertárakat.**

Az Erzsébet nőiskola fizikai szertárának évek óta szállítója.

1910. Nemzetközi kiállítás Turin, arany érem és arany diszoklevél.

1911. M. kir. kereskedelemügyi Miniszternek állami arany érme.

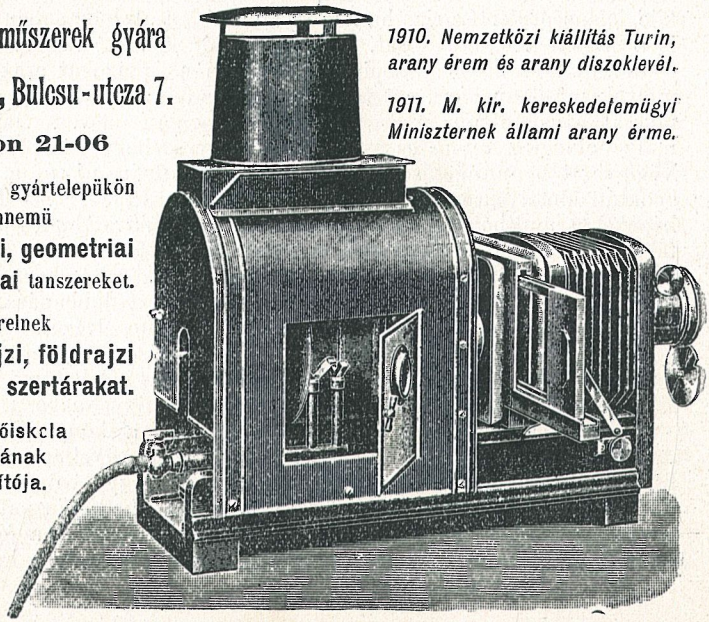

Alapíttatott 1880. *Állami érem 1896.*

Pfaff-

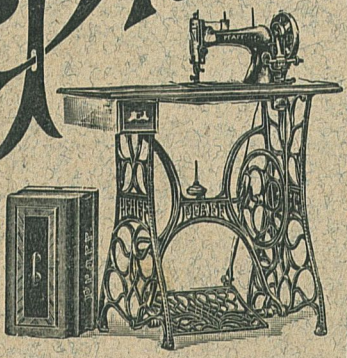

varrógépek a legjobbak!

HERBSTER KÁROLY

varrógép-nagyraktára

a világhírű

PFAFF-varrógépek

vezérképviselője

Budapest, VII., Károly-körút 9.

Nagy javítóműhely!

Képes nagy árjegyzék kivánatra ingyen és bérmentve.

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üveglechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

KULTÚRA ÉS TUDOMÁNY

legújabb kötete:

RODIN BESZÉLGETÉSEI A MŰVÉSZETRŐL

Összegyüjtötte **PAUL GSELL.** Fordította **FARKAS ZOLTÁN.**

Ára kötve 1 korona 20 fillér.

GILLOUIN

HENRI BERGSON FILOZÓFIÁJA

Fordította **FARKAS ZOLTÁN.**

Ára kötve 1 korona 20 fillér.

ISMERETTERJESZTŐ KÖNYVTÁR

legújabb kötete:

E. S. GREW

A MODERN GEOLÓGIA

A föld keletkezésének ismertetése könnyen érthető modorban, de tudományos alapon s a történelem előtti állatvilág.

Fordította **BALLENEGGER RÓBERT dr.**

25 ábrával. ***Ára kötve 8 korona.***

FRANKLIN-ÁRSULAT NYOMDÁJA.